

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelenik **minden hó 1-én.** — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak **Györi Adolf** egyesületi pénztárosához, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztőségi iroda: VII., Sip-utca 12. szám.

Tartalom: Egyetemes hitoktatási tanterv. — A vigasztalás. Irta *Léderer Abrahám.* — Kísérleti pedagógia didaktika. Irta *Döri S. Zsigmond.* — Kisebb közlemények. Irta *Rózsa Ede.* Tárcza Az eperjesi közgyűlésről. Irta *Weisz J. Lipót.* — Egyesületi élet. Nekrológ Kohányi Sámuel. Irta *Schichtancz Ármin* — Könyvismertető. — Iskolai értesítők. Ismertető *Rózsa Ede.* — Hírek iskoláink életéből. Vegyesek. Hirdetések.

Egyetemes hitoktatási tanterv.

Egyesületünk vezetősége központi választmányunk megbízásából a hitoktatási tanterv megbirálására kiküldött bizottság munkálatát és a vidéki tantestületeknek hozzá beküldött véleményeit memorandumba foglalta egybe és megküldte az egyetemes hitoktatási tanterv megállapítására kiküldött Országos Bizottság elnökségének és minden egyes tagjának. Ez a memorandum összefoglalja a zsidó tanítóknak ez ügyben egyesületünk kebelén belül nyilvánított véleményeit és két részből áll egy általános részből egy részletes összefoglalásból, melyben bizottságunknak jegyzőkönyveibe foglalt határozatai a vidéki tantestületek írásbeli jelentései tárgyi körök szerint csoportosítva vannak. Minthogy olvasóink bizottságunk jegyzőkönyveit lapunk közleményeiből már részletesen ismerik, itt csak a memorandum általános részét adjuk

Az egyetemes hitoktatási tanterv megállapítására kiküldött Országos Bizottság nagytekintetű Elnökségének.

Főtisztelendő Elnök Úr!

Egyesületünk, az Orsz. Izr. Tanítóegyesület, alapszabályai értelmében egyik legfontosabb céljának vallja, hogy „a hazai izr. tanügyet fejlessze és evégből megállapítsa a héber és egyéb vallástani tantárgyak tanítási módját. E kitűzött céljának egyesületünk mindenkor megfelelően igyekezett. Gyűléseinken egyesületi lapunkban, az „Izr. Tanügyi Értesítő” hasábjain, mindenkor különös figyelemmel foglalkoztunk a hittanítás ügyével. Egyesületünk számtalanszor rámutatott azon zsilált viszonyokra, melyek országszerte, felekezeti nagy kárára, gyermekeink vallásos nevelésnek sikerét gátolják; rámutatott azon bajokra, melyek abból támadnak, hogy a hitoktatás országszerte annyi-féle, ahány község, ahány iskola van.

De e bajoknak orvoslásával is foglalkoztunk. Egyesületünkben vetődött fel először az az eszme, hogy ez állapotokon egy egyetemes hitoktatási tanterv létesítésével kellene segíteni, és hogy e tantervet egy országos bizottságnak kellene megteremtenie. Egyesületünk maga is igyekezett egy ilyen tantervet létesíteni és a legkiválóbb tanférfiak közreműködésével az 1883. év nyarán tartott közgyűlés el is fogadott egy oly részletes hitoktatási tantervet, mely sok éven át a pesti izr. hitközség intézeteiben is kötelező volt, és melyet sok helyütt vidéken ma is nagy sikerrel használnak.

Természetes tehát, hogy midőn az izraelita községkerületi elnökök 1903. március hó 30-án tartott ülésükben az Országos Irodának megbízást adtak, hogy egy egyetemes hitoktatási tanterv megállapítására az egyes kerületek megbizottaiból országos bizottságot alakítson, egyesületünk és az egész zsidó tanítóóság e nagyfontosságú elhatározást nagy örömmel fogadta és ez Országos Bizottság működéséhez a legszebb reményeket fűzte. Mert tagadhatatlan, hogy a hitoktatás rendezésének kérdése, melyre e bizottság hivatva van, oly nagyfontosságú kérdés, melynél fontosabbat felekezetünk életében alig találunk, melytől a jövő nemzedék vallás-erkölcsi nevelése, hitközségeink léte és prosperálása, intézményeink virágzása, felekezetünk további fennmaradása függ. E kérdés megoldásához kell tehát, hogy felekezetünk legjobbjai vállvetett, egyetértő munkássággal hozzájáruljanak; kell, hogy e szent munkából minden illetékes tényező kivegye a maga részét.

Nagy megütközéssel látta tehát egyesületünk és a magyar zsidó tanítóóság, — a bizottság megalakulásakor, hogy abban tanférfiak egy-kettőnek kivételével nem foglaltak helyet. A bizottság 32 kiküldöttje közt 26 rabbi é. 3 világi tag volt, tanfériu volt köztük a pesti izr. hitközségi tanfelügyelő, egyesületünk kiküldöttje és egy hitoktató. E tény maga mutatja azt a mellőzést, mely a zsidó tanítóóságot érte. E mellőzés csak az ügynek ártott. Hitoktatási tanterv készítésénél, az anyag megválasztásánál és csoportosításánál nemesak az elérendő cél, a felekezeti momentum, vallásunk követelményei irányadók, a gyakorlati kivihetőség és a helyi körülmények, az iskolafajok szükségletei és a gyermek fejlődési fokával járó változó képességhatárok is kiválóan tekintetbe veendők. Már pedig e szempontok megbirálására és érvényesítésére egyedül a tanítóóság a maga gyakorlati tapasztalataival hivatott. Nagyon sajnáljuk tehát, hogy a bizottság tagjai között zsidó felekezeti iskolai tanítók, elemi, polgári és középiskolai hitoktatók nem voltak nagyobb számmal, ami az ügynek csak hasznára, előnyére vált volna.

Reméltük azonban, hogy a tanterv részletes kidolgozására kiküldött albizottság élni fog a tanítóóság tanácsával és kellő megválasztással oly tanfériakat fog a különféle iskolanemek tanterveinek készítésével megbízni, kik sok évi gyakorlatukkal, tudásukkal és e téren kifejtett derék munkásságukkal erre első sorban rászolgáltak. De e reményünk sem valósult meg. Sőt a szerkesztői albizottság az elkészült tantervjavaslatot is csak az Országos Bizottság tagjainak küldte be bírálatra és csak későn és amúgy mellékesen egynéhány tanfériunak is.

Ez kétségtelenül hiba volt, melynek csak az ügy vallotta kárát, annál is

inkább, mert ez az eljárás ellenkezik a már helyesnek elismert gyakorlattal, mellyel nálunk is, külföldön is, ilyen ügyekben az állam é más iskolafentartó hatóságok élnek. Tantervek, de különösen országos tantervek manapság már nem ilyen módon jönnek létre. Rég letűnt már az az idő, hogy tanterveket tanügyi adminisztrációra szánt hivatalokban az íróasztalnál szerkesztenek. Köztudattá vált már, hogy jó tantervek a gyakorlat emberei nélkül, tehát azok nélkül, kik hivatva vannak azt végrehajtani, annak holt betűibe életet lehelni, megalkotni nem lehet, nem szabad.

Egyesületünk azonban mégis részt kívánt venni e nagyfontosságú munkában. Az ügy lényege és fontossága kötelességévé tették ezt, céljai, múltja pedig megadták erre az illetékességet. Midőn tehát egyesületünknek kiküldötte, mint az Országos Bizottság tagja, megkapta a tantervjavaslatot azon felszólítással, hogy arról véleményes jelentést terjesszen be, é. ő ezen jogát egyesületünkre, melyet a Bizottságban képviselt, hárította át egyesületünk vezetősége szívesen vállalta e kötelességet, azon meggyőződésben, hogy ebbeli munkájával a nagyfontosságú ügynek, a felekezeti tanügynek és így a magyarszidóságnak szolgálatot teszen.

Központi választmányunk a tantervjavaslat megbirálására külön bizottságot alakított, melynek tagjai kiváló szakemberek voltak. Azonkívül az Országos Irodától rendelkezésünkre bocsátott javaslatpéldányok száma szerint vidéki tantestületeket é tanítókat szólítottunk fel, hogy írásban terjesszék be birálatukat.

A fővárosi bizottságban a következő tanférfiak dolgoztak: Dr. *Braun* Salamon, okl. rabbi, polg. isk. tanár, *Csajági* Béla, izr. árvaházi és polg. isk. igazgató, *Csukási* Fülöp, a pesti izr. hitközség fiúiskolájának tanítója, dr. *Engelsmann* Izidor okl. rabbi, középiskolai hittanár, dr. *Fényes* Mór okl. rabbi, középiskolai hittanár, dr. *Frisch* Ármín okl. rabbi, középiskolai hittanár, *Győri* Adolf hittanár, *Herczka* János izr. árvaházi igazgató, *Kuttner* Miksa, a pesti izr. hitközségi fiúiskola tanítója, *Mandl* Bernát, a pesti izr. hitközségi polgári fiúiskola tanára, *Révai* Miksa hittanár, *Rózsa* Éde izr. siketnéma intézeti tanító, *Schön* Dávid középiskolai hittanár, *Stern* Ábrahám, a pesti izr. hitk. elemi és polgári fiúiskolájának igazgatója és dr. *Weisz* Miksa okl. rabbi, középiskolai hittanár.

A bizottság: *Stern* Ábrahámot elnöknek, *Rózsa* Edét jegyzőnek, a következő tanférfiakat pedig előadóknak választotta *Csukási* Fülöpöt a felekezeti elemi iskolák tantervére vonatkozólag, *Győri* Adolfot közös elemi iskolákra, dr. *Braun* Salamont felekezeti polg. fiú- és felső kereskedelmi iskolákra, dr. *Weisz* Miksát felekezeti polgári leány- és közös polgári fiúiskolákra, *Révai* Miksát közös polgári leányiskolákra, dr. *Frisch* Ármínt fiú- és leányközépiskolákra.

A bizottság a következő szempontok szerint bírálta a tantervjavaslatot:

1. *Helyesen van-e kitűzve a cél általánosságban és iskolai fokozatok szerint?*
2. *Ennek megfelelően meg vannak-e adva a külső és belső eszközök.*
3. *Az anyag helyesen van-e kiszemelve vallás erkölcsi, pedagógiai és didaktikai szempontból?*
4. *A módszeres utasítások, különösen a héber nyelvre vonatkozók,*

megfelelnek-e a pedagógia és didaktika követelményeinek? 5. Mennyiben veszi figyelembe a tantervjavaslat a kapcsolatot a hittan és a többi tantárgyak között?

A bizottság négy havi, odaadó, lelkes munkássággal foglalkozott a tantervjavaslatlaltal és határozatait jegyzőkönyvekbe foglalta. E határozatokat jelen felterjesztésünk második részében tárgyi körök szerint csoportosítottuk.

Ugyanazt tettük a hozzánk érkezett vidéki szakvéleményekkel, melyeket a következő testületek és tanítók küldtek be: a *bajai* izr. iskola tantestülete, a *kassai* tantestület, a *liptószentmiklósi* tantestület, a *miskolci, nagykanizsai, nyitrai, sátoraljaujhelyi*, st. quo és a *soproni* tantestület; *Habermann* József eperjesi hitoktató, *Szabó* Adolf jászberényi tanító, *Havas* Károly komáromi hitoktató, *Marton* Ig. L. pápai középiskolai hitoktató, *Gipsz* Ignác pöstyéni tanító, *Klein* Gyula szombathelyi hitoktató és *Neumann* Vilmos tiszabői tanító.

Mielőtt e bírálati vélemények ismertetésére áttérnénk, még egynéhány általánosabb érdekű megjegyzést teszünk. Az Országos Bizottság elfogadott irányelvei között 4-ik pontnak azt iktatta be, hogy „az országos bizottság tanterve normális; se minimális, se maximális javaslatokkal nem foglalkozik. Azonban ezen normális tanterv mellett fakultatív többletet is megállapít.” Már pedig a tantervjavaslat annyira maximális, hogy nagyon kevés olyan kedvező körülmények között lévő iskola van, ahol követelményeinek eleget lehetne tenni. Sőt szakférfiak határozott kijelentése szerint a javaslat némely igen fontos részeiben — még a legideálisabb viszonyokat is feltéve — lehetlen és teljesíthetetlen követelményekkel lép fel.

Nézetünk szerint egy egyetemes tantervnek feltétlen *minimálisnak* kellene lennie, vagyis tartalmaznia kellene azt a jól megválogatott, legfontosabb anyagot, módszeresen elosztva, a pedagógia követelményei szerint helyesen csoportosítva, melyet minden iskolában bármely viszonyok között okvetlenül feldolgozni kellene, mely nélkül sikere. célravezető hitoktatás el sem volna képzelhető, melyet *sine qua non*-ként mindenki véleménykülömbőség és pártárvnyalatra való tekintet nélkül a tanítás szilárd bázisául elfogad.

Ez volna az igazi *normalis* tanterv, tekintetbe véve, hogy *egyetemes* is legyen, melyhez a különféle többlet fakultatíve hozzásimulna, aszerint, ahogy a helyi viszonyok, a kedvező körülmények megengedik. Azért kellene egyszersmind a vallásiskolák és talmud-tórák tantervét az egyetemes tanterv keretéből kikapcsolni, mert ezek teljesen a helyi viszonyoktól és körülményektől függnnek, ezeket legtöbbsnyire a helyi tradíciók szabják meg; nem is tartoznak az *egyetemes* tanterv keretébe, hiszen természetesen nem minden tanulóra kötelezők.

A tantervjavaslatnak legnagyobb hibája, melyet itt végül szembetűnően ki kell emelnünk, az, hogy nem törtóriai alapon készült. Magán viseli a szoba levegőjét; nem az élet tanulságaiból merített, hogy az élet számára építsen. A javaslat szerkesztő-bizottsága nem helyezkedett törtóriai alapra, nem kereste az összeköttetést a multtal és jelenmel, a gyakorlattal és tapasztalattal akkor, midőn a jövő számára akart dolgozni; így azután az elkészült javaslat nem felel meg a gyakorlati élet követelményeinek és nem válhatik kútforrá-

sává, sem irányítójává a jövő egészséges fejlődésének. A szerkesztő-bizottságnak t. i. első sorban adatokat kellett volna gyűjtenie az ország minden vidékéről részletes jelentések alakjában, anyaggyűjtés céljából be kellett volna kérnie minden hazai hitközségtől az érvényben levő részletes hitoktatási tanterveket. Az Országos Bizottság által megállapított irányelvek és az élet tapasztalataiból ilyenképen összegyűjtött anyag lett volna helyes alapja egy pedagógiai tudással, a magasabb felekezeti célokat és a gyakorlati élet követelményeit egyaránt figyelembe vevő egyetemes hitoktatási tantervnek. Mindezen hibákból természetesen az folyik, hogy e tantervjavaslat megvalósulása óriási nehézségekbe ütköznék. A tanító-ság nem ismerheti el a magáénak, mert hiszen teljesen távol áll tőle; idegenkedéssel fogadná már azért is, mert nem kapcsolódik a meglévőhöz, a tradícióhoz; túlkövetelése miatt pedig megalkuvásra kényszerítené az életet, szemben találná magával a viszonyokat, a lehetőséget.

Midőn tehát az alább összefoglalt bírálati megjegyzéseket és okadatott javaslatainkat az Országos Bizottság figyelmébe ajánljuk, tesszük azt azon meggyőződésben, hogy ezzel az ügynek hasznára váltunk, mert nemcsak rámutatunk a javaslat hibáira, hanem megjelöltük azon módokat is, melyek révén e hibák orvosolhatók volnának.

Nézetünk szerint tehát az Országos Bizottság az eddigi munkássággal e nagyfontosságú kérdést még nem oldotta meg. Az eddigi munkásság: e javaslat és az elhangzott bírálatok együtt igen becses anyagául szolgálhatnak a további munkának, melyet azonban folytatni, célhoz vezetni a magyar zsidó tanító-ság közreműködése nélkül nem lehet. E közreműködésre pedig felekezetünk a magyar zsidó tanító-ságot, mely minden szent ügye szolgálni kész, mindenkor készen fogja találni.

Az Orsz. Izr. Tanító-egyesület nevében:

Hajnal Jakab,
titkár.

Kornfeld Gyula,
elnök.

A v i g a s z t a l á s

embertani, erkölcsstani, történeti és neveléstani szempontból.

Felolvastatott a központi választmány május hó 22-én tartott *Léderer* Bernát emlékünnepélyén.

(Folytatás és vége.)

V. A vigasztalásra való nevelés.

1. A vigasztalás embertani, erkölcsstani és fejlődéstani megfigyeléséből megtanultuk a vigasztalás lényegét, célját, becsét, fejlődését; tudjuk tehát, hogy a vigasztalás a *részvét* és a *sympathia* — s ez ismét az általános *emberszeretet* megnyilatkozása.

A vigasztalásból fejlődnek az emberszeretet legszebb virágai; ez pedig a legfontosabb erényekhez tartozik.

Most bátor leszek a vigasztalásra való nevelésről, hacsak nagyon röviden is, szólni, és pedig azért röviden, mert attól félek, hogy hosszú fejtegetéssel visszaélnék türelmükkel, minthogy a 4 előrebocsátott fejezet már sok időt vett igénybe.

2. Önök előtt, kartársaim, mind e pedagógiai szabályok már ismeretesek, és ha ezen értekezés megírásánál nem tartottam volna szem előtt, hogy az „Izr. Tanügyi Értesítő“ olvasói nemcsak tanítók, hanem más foglalkozású művelt emberek is, akkor, t. kartársaim, ez az utolsó fejezet a szerkesztő meglepetésére és a t. hallgatók meglegedésére még rövidebb időt és kevesebb helyet vett volna igénybe.

3. Ha valakit valamire nevelni akarunk, szükséges, hogy azt céltudatos *ápolásban, példaadásban, oktatásban, szoktatásban és óvásban* (A. p. o. sz. ó.) részesítsük. Ezen általános szabályt itt is *alkalmazni* akarjuk.

Még sohasem fektetett a pedagógia annyi súlyt a növendék *testi ápolására*, mint az utolsó évtizedben. A természettudományok, főképen a *physiologia*, az embertan és az élettan óriási haladása által az a fontos, régen ismert nézet újra nagyon elterjedt, hogy a test és lélek kölcsönös viszonyban állanak, hogy a képzetek érzéki benyomások nélkül nem származhatnak, hogy testi betegségek a lelki jelenségekre, képzetekre, gondolatokra, kedélyállapotokra, cselekvésekre lényeges befolyással vannak, és hogy a testi nevelés az összhangzó nevelésnek egy igen lényeges része. Csak *Juvenal* szavát idézem itt: „Mens sana in corpore sano.“

Beteg gyermektől nem igen várhatjuk, hogy udvarias, békeszerető, nyájas, szolgálatkész, résztvevő legyen, mert ilyen gyermek inkább irigységre, kárörömrre, veszekedésre hajlandó. A beteg nem igen hajlandó beteg embertársait meglátogatni. Az idegesnek nincs kedve szerencsétlen felebarátját megvigasztalni. A vérszegény embernek nincs kedve felebarátja szerencsésén örülni. Aki feledékeny, nem tudja az élet tapasztalatait felhasználni embertársa megvigasztalására. Aki közömbös, hideg, érzéketlen: az önző, s ha sikerül ezt a betegséget ápolás és a többi nevelési eszközök által gyógyítani, akkor sikerül majd önző gyermekből altruistikai, résztvevő, jószívű embert nevelni.

Vannak gyermekek, kik születésüktől fogva már irigységre, gonoszságra, kegyetlenségre hajlandók és ezeket gyógyítani, az emberi társadalom hasznos tagjaivá nevelni, nagyon nehéz; sőt egy *anthropologus* és orvos az ily szerencsétlen gyermekről azt mondja: „Ha nekem ily gyermekem volna, én így fohászokdnám: Oh, Istenem, vedd el tőlem ezt a veszedelmes teremtetést!“

Az ész- és szivbeli tulajdonságok nem egyenlők az embereknél és e szerint különféle a vigasztalás módja is.

Goethe azt tanácsolja, hogy az *Istenektől* tiszta szivet és nagy gondolatokat kérjünk. Amit *Goethe*, a német költők királya, 80 évvel ezelőtt tanácsolt, azt *Dávid*, a királyi költő, már 1000 évvel Kr. sz. előtt is mondta és tette, mert a *Zsoltárok* könyve 51. fejj. 12. versében imája így hangzik: „*Tiszta szivet* teremts bennem Isten, s *szilárd akaratot* ujíts meg keblemben!“

Ehhez pedig nem szükséges főiskolai tanulmány, nagy tudomány, hanem *ép fej* és *ép szív*, ami kedvező öröklés mellett kitartó önnevelés által is elérhető.

4. Az emberrel született egoizmus mellett még egy más fontos természetes ösztönt kell szem előtt tartani, és ez az *utánzási* ösztön. Az embernél ez az ösztön sokkal erősebb, nagyobb, mint a magasabb fokú állatoknál. Ami a táplálék a gyomornak és a vérnek, az a *példa* az utánzási ösztönnek és a lelki vérnek, különösen az érzelmeknek. A szép példa a leghatalmasabb nevelési eszköz a gyermekeknél.

Azért szükséges, hogy a *részvét*, a *szimpathia*, a *vigasztalás* különféle *példái*, még pedig élő, cselekvő példái gyakoriak legyenek a gyermekek környezetében, különösen a családban és az iskolában.

5. Ha a szülők a gyermekekkel, a rokonokkal minden örvendetes és szomorú eseményt közösen megünnepelnek, ha kölcsönösen örülnek a családi örömeeknek és közösen búsulnak betegség, halál vagy más szerencsétlenség esetén; ha a tanító a község jó és rossz sorsában őszintén résztvesz, ha növendékei-

nek családi örömeit és fájdalmait figyelmen kívül nem hagyja, ha az ágyban fekvő beteg növendékét meglátogatja, megnyugtatja, ha újév alkalmából növendékei által újévi köszöntőt írat, ha az iskola a község jóltevőinek halálnapját, emlékét megünnepli, (pl. Wechselmann emlékét a magyar népiskolában), ha általában minden alkalmat felhasznál a részvét érzelmeinek nyilvánítására: akkor növendékei a részvét külső kifejezéseit észrevenni, utánozni és az ezen jelenségekkel járó érzelmeket érezni és elsajátítani fogják.

6. De nemcsak a család és az iskola, hanem a társadalom is gazdag és erkölcsös példatára legyen a részvét, a rokonszenv érzelmeinek. Az életszokások, a divat, a társadalmi formák nem más, mint közvetlen példái ez érzelmeinek nyilvánulásának. A közvetlen példa mellett használja a nevelő, a tanító a közvetett példát is, különösen az *oktatás* alkalmából.

A vallástanítás óráiban említse fel a tanító a részvétre vonatkozó bibliai példákat, mint pl. Jákob és József gyásznyilvánulásait, Jób történetét, Szirách erre vonatkozó tanácsait. Rabbi *Josua ben Gamla*, „Gam zu letova“ és sok más hasonló elbeszélés mások vigasztalására, de önvigaszra is fognak szolgálni a balsors idején. Az olvasókönyv szintén tartalmazzon oly olvasmányokat, melyek a részvétre, a szimpáthiára serkentenek, pl. községi, emberbaráti intézetek leírását, ezek az irigységtől, a kárörömtől visszariasztanak. Sokan fognak még emlékezni a „*II. József, mint orvos*“ című olvasmányra, mely elbeszéli, hogy ez a király találkozik egy 10 éves szegény leánnyal, mely a királynak kérdésére azt feleli, hogy szegény anyja odahaza ágyban fekszik és hogy attól fél, hogy a gyógyszerész nem fogja a gyógyszert pénz nélkül kiszolgáltatni. A király megnyugtatja a leányt és azonnal a szegény asszony lakására megy. Ott a szegény beteg asszonyt a legszomorubb viszonyok közt találja és azt mondja neki, hogy ő orvos és szeretne neki valamit rendelni. Kér egy darab papirost, arra felír valamit azon megjegyzéssel, hogy az asszony valakit küldjön el erre a papiroson megjelölt helyre. Néhány perccel a király távozása után jön a valódi orvos. Csodálkozva azt mondja a szegény asszony, hogy már itt volt egy orvos, aki valamit rendelt is neki, és átadja a receptnek vélt papirost. Az orvos elolvassa és azt mondja: „Lássa, ily rendelvényt én nem írhattam volna, mert ez a másik orvos húsz aranyat utalványozott, mely az udvari pénztárnál átveendő. És tudja ki volt az az orvos? Az senki más, mint Ő Felsége, II. József.“

7. Az előbbi időkben a vallás, a hit elég erős eszköz volt a nép vágyainak, szenvedélyeinek fékezésére. De a jelen korban, melyben a hit csökkenése, a vallás iránti közömbösség észrevehető jelenség, a materializmus eszméi pedig terjednek és az élvezethajhászás, az önzés mindjobban növekszik, a vallás mellett még más eszközöket kell alkalmaznunk a társadalom nemesítésére, a köz-erkölcsiség terjesztésére. Ezek az eszközök: az *erkölcsi képzetek és eszmék*, az *erkölcstani fogalmak terjesztése*, az *erkölcstan*, a *társadalomtan* tanítása.

A szülők és a tanítók tanítsák a növendékeket a társadalmi szokások, törvények fontosságára, hogy ezeknek a közegészségre, a közművelődésre, a közerkölcsre, a közjólétre való befolyását ismerjék, hogy így megtudják, hogy minden ember szeresse embertársát, felebarátjának szerencsésén örüljön, szenvedéseivel szenvedjen, hogy fájdalmában őszintén résztvegyen; hogy a társadalom az ilyen jószívű, résztvevő embereket tiszteli és ezeket hasonló esetekben, szerencsétlenségükben el nem hagyja, hanem támogatja és fájdalmukban is résztvesz. Aki más ember fájdalmának láttára nem érez *fájdalmat*, sőt felebarátja, tanulótársa kellemetlenségén örül, az *kárörvendő*, és ki tanulótársai kitüntetését *rossz* szemmel nézi, az *irigy*. Az iskolában e két rossz tulajdonság gyakran a tanító helytelen eljárása által fejlődik, pedig itt alkalma volna a tanítónak növendékeit az irigység és a káröröm rossz következményeire figyelmeztetni, hogy ezt a két bűnt nemcsak a vallás, hanem az erkölcstan, a

tapasztalás is tiltja, hogy a *társadalom az irigy embert megveti, gyűlöli, hogy tehát az irigy csak magamagának árt*. Már az arcáról le lehet olvasni kedélyének, lelkiismeretének szomorú és egészségének rossz állapotát; az ilyen irigy ember felebarátja bizalmát, tiszteletét és szeretetét sohasem szeresheti meg. Nagyon gyakran mutatja az élet és a történet, hogy az irigység még nagyobb bűnre, vétségre csábítja az embert, mint már Kain, vagy József testvéreinek történetéből tanulhatjuk. *Minden ember szeresse felebarátját, már saját érdekében is*, mert aki a társadalomtól visszavonul, azt a társadalom is kizárja.

8. A hit- és erkölcsstan, a történelem és az irodalom mellett még a t. olvasóimat egy oly tantárgyra figyelmeztetem, melyre erkölcsképző hatása miatt még nagyobb súly volna fektetendő, mint az eddig történt, és ez a *fogalmazás-tan, az iránytan* és ennek egy része: a **levélírás**. Ha a tanító a *vigasztaló* levél, az *üdvözlő* levél, a *köszönő* levél írását kellően begyakorolja, bemutatja az ezeket szemléltető szép írásbeli példákat, tanítja ezeknek tartalmát, feltételeit, akkor felébreszti és nemesíti az ezen levélírással járó altruistikai érzelmeket és valóban elméletileg és gyakorlatilag tanítja és műveli növendékeinek kedélyét, erkölcsi érzelmeit. A nyelvtan, az irodalom, az iránytan az érzületi tantárgyakhoz (Gesinnungsunterricht) tartoznak, mert több erkölcsképző tananyagot nyújtanak, mint az úgynevezett reáltárgyak (Sachunterricht). De a tapasztalat tanítja, hogy a tantárgyak hatása nemcsak a tananyag minőségétől, hanem az inkább a tanítási módtól, a tanító személyiségétől függ.

9. A nevelés legfontosabb eszköze a *szoktatás*, mert azáltal vált az egyén és az egész nemzet azzá, amivé lett. Az öröklés, az alkalmazkodás nem más, mint a szoktatás egy neme. Azért oly fontos az egyén és a társadalom nevelésénél a szokásokat, az érzés és gondolkodás módját, a nemzeti ünnepélyeket, játékokat fentartani, korszerűleg átalakítani. Az emberi élet nem más, mint az öröm és a bánat, a kedv és a kedvtelenség folytonosa váltakozása; elég alkalma van minden embernek felebarátjának örömeiben és még gyakrabban fájdalmában résztvenni. A családban, az iskolában és a községben az ifjúságnak már alkalma van Isten homályos útjait, a sors súlyos kezét tapasztalni. Betegség, haláleset, tűz-, víz-, jég általi pusztulás és sok más szerencsétlenség még az önző sziveket is részvétre indítja.

Vallásos szokások, politikai, történelmi emlékünnepek, családi örövendetes események alkalmat nyújtanak arra, hogy a serdülő ifjúságot a részvét kötelességének gyakorlására szoktassuk és azáltal bennük altruistikai érzelmeket keltsünk és azokat cselekedetekre váltsuk. Oly képzetek, melyek mozgásokkal, tettekkel állanak kapcsolatban, a *legerősebbek* és a *legmaradandóbbak*.

A népiskola feladata nemcsak oktatni, hanem szoktatni is, és ennek dacára a népiskola megelégszik még mindig csak a *tanítási tervvel* és nem érzi a szükségét ehelyett *nevelési terv* szerint működni. A tanítónak tudnia kell, mely erkölcsi képzetek tanítandók minden osztályban és milyen erényekhez kell a növendéket szoktatni minden évfolyamban. Ilyen képzetek a *rokon-ézés, a szánalom, a könyörület, a részvét, az önvigasztalás, a vigasztalás, a türelem és az ezen érzelmeknek megfelelő cselekvések*.

A tanítónak nem szabad elfelejtenie, hogy minden gyermek első éveiben egoista. Pl. csak élete 12-ik havában lehet észrevenni a csecsemőnél anyja vagy dajkája iránti szeretetének első megnyilatkozását. (Lásd: *Perez* „Les trois premiers années de l'enfant.”) Minthogy a gyermekeknek egy nagy része könyörületlen, érzéstelen környezetben nő fel és szakadatlanul a részvétlenség, a szívtelenség, az irigység rossz példáit látja maga előtt: a tanítónak feladata növendékeit e rossz tulajdonságoktól *leszoktatni*. Erre pedig legcélszerűbb eszköz a bűnös, rossz, önző szokásokat: a rossz akaratot, a szeretetlenséget, a durvaságot, az irigységet az ellenkező, az altruistikai jó szokások által: a jó-

akarat, a részvét, a rokonérzés, a barátság, a szeretet, a szánakozás érzelmeivel helyettesíteni, úgy hogy ezek az erkölcsös képzetek erősekké, uralkodókká váljanak és az önző képzeteket elhomályosítsák, az egoistikai vágyak fellépését meggátolják és a rossz tettek gyakorlását megakadályozzák.

10. A leszoktatás már gyógyszer, melynek célja a beteg lelkek gyógyítása, de sokkal célszerűbb úgy eljárni, hogy ez a gyógyszer feleslegessé váljék, ami helyes *óvás* által érhető el. A jó házi orvos helyes életmódot tanácsol, inti az embereket, hogy minden ártalmas ételtől, italtól, minden meghüléstől, minden túlterheléstől, minden mérséktelenségtől tartózkodjanak, mert ezek betegséget okozhatnak. Ami a *prophylaxis* a therapiában, az az *óvás* a nevelésben.

Már az ókor ismerte ezen nevelési eszköznek, az óvásnak fontosságát.

A Zsoltáros, ezen klasszikus, minden korban általánosan becsült költőkirály, könyve első fejezetének első versében az olvasónak a következő tanácsot adja: „Boldog az a férfiú, ki a gonoszok tanácsába nem jár, a bűnösök útján meg nem áll és a gúnyolók ülésén nem ül.” Ha már a felnőtt embert is óvni kell minden rossz példától, mennyel szükségesebb a fogékony és nagyon könnyen elcsábítható ifjúságot óvni az állatkinzás, a káröröm, a szeretetlenség rossz példáitól. Nemcsak a kisdednevelőknek, a szülőknek és a néptanítóknak kell a gyermekeket megóvni, hanem a középiskolának, a főiskolának a társadalomnak, a munkaadónak és az államnak is feladata az ifjúságot, a tudatlanokat az erkölcstelen példától, a rossz társaságtól óvni. Annak a szerencsétlen gyermeknek, ki a rossz példát utánozva, az állatokat kinozza, annak erkölcsös érzelmei és ezek között a részvét és szánalom érzelmei is eltompulnak. Aki más gyermekek iránt keményszivű, irigy, kárörvendő, az mások örömén nem fog örülni, más gyermekek fájdalmai láttára nem fog szenvedni. Mint a kertész, a földművelő mindenekelőtt a talajt tisztítja meg a káros, az ártalmas gyomtól és csak azután hinti el a jó, a hasznos magot: éppen úgy kell a nevelőnek a növendéket megóvni a részvét, a vigasztalás, a rokonszenv veszedelmes ellenségeitől a közömbösségtől, az irigységtől, a kárörömtől; így neveljük a felserdülő ifjúságot az önóvásra, az önvigasztalásra, az önnevelésre. A tanítónak kerülni kell minden olyan jelenséget, mely alkalmat ad ezen erkölcstelen érzelmek felkeltésére, ezen erkölcstelen cselekvések gyakorlására. Pl. az iskolai jutalmazások és büntetések által előmozdíthatjuk a nevelés, t. i. az ápolás, a példaadás, az oktatás, a szoktatás és az óvás céljait; de ha a tanító ezen eszközt nem pedagógiai tapintattal alkalmazza, akkor, mint már fent említettem, néhány tanítványa keblében az irigység, a káröröm, a kegyetlenség érzelmei fejlődhetnek. Azért szükséges, hogy az iskolában a *szeretet*, a *tapintat* és az *illedelem* szelleme uralkodjék, akkor a tanítványok ugyanazt a szellemet fogják átvinni az iskolából a gyakorlati életbe. A szeretet és tapintat fain növekszenek egyszersmind a *részvét*, a *rokonszenv*, a *vigasztalás* és az *üdvözlés*, a *háladatosság* virágjai és gyümölcsei.

Az emberi társadalom oszlopai: a műveltség, az emberszeretet és a jó tett.

* * *

Mi is leróttuk mai ülésünkben a kegyelet, a háladatosság és a részvét kötelességét boldogult *Léderer* Bernát és boldogult neje szül. *Sváb* Mária jótévőink iránt; engedjék meg, hogy e kegyeletes ünnepélyt azzal az imával fejezzem be, hogy a jó Isten, ki a szentírás szerint kegyelmet gyakorol ezeriziglen azokon, akik őt szeretik és parancsolatait megtartják, néhai *Léderer* Bernát és neje hátramaradt családját részesítse azon jutalomban, melyet a megboldogultak jótékonyosságuk és emberbaráti tetteik folytán kiérdemeltek. Ámen!

Léderer Ábrahám.

**

Kísérleti pedagógia és didaktika.

(Folytatás.)

2. Lay és a kísérleti didaktika.

A kísérleti pedagógia legszorgalmasabb munkásaként *Meumann* zürichi egyetemi tanárt, az ottani pedagógiai-psychologiai laboratórium vezetőjét tekinthetjük, akinek munkásságára már több ízben utaltam. Rendkívül buzgósággal és kitartással végez állandóan kísérleteket és ezeknek eredményeit kitűnő tanulmányokban teszi a pedagógusok és psychologusok közkinésévé. Kisebb eikkeiről nem szólva, itt csak néhány nagyobb tanulmányát óhajtom megemlíteni. Az emlékezet munkaképességére, a tanulás ökonomiájára és technikájára nézve ő végezte a legeredményesebb kísérleteket, melyekkel igen fontos adalékokkal járult a kérdések tisztázásához.¹⁾ Nagy jelentőségű a gyermeknyelvről írt munkája, amelynek kiegészítéseként írta meg szorgos kutatás és kísérletezés után a gyermek *első szójelentéseinek* keletkezéséről szóló tanulmányát²⁾, amelyet rövidesen a gyermek *beszédképességének, mondatszerkesztési módjának* és *fogalmazási ügyességének* az egyes életkorokban való fejlődése és állapotának kísérleti vizsgálata fog követni. Tisztán a pedagógia céljait szolgálják azok a kísérletek, amelyek a tanulók házi és iskolai munkásságának értékét törekednek megállapítani. *Mayer* és *Schmidt*³⁾ kísérleteiből kiindulva érdekes és értékes eredményekre jut, amelyek a pedagógia jövő fejlődésére nagy mértékben lesznek termékenyítő hatással.⁴⁾ Említettem már, hogy *Lay* tanítóképző tanárral egyetemben újabban szaklapot indított *Meumann* a kísérleti pedagógia és didaktika behatóbb művelésére. A legelső füzetnek legnagyobb részét is *Meumann* két tanulmánya tölti be. Az első, mely mintegy bevezetője a vállalatnak, rövidesen visszapillantást vet a kísérleti pedagógia és didaktika múltjára és jelen állapotára. Egy nagyobb, közel 100 nyomtatott oldalra terjedő tanulmányában beszámol azon kísérleteiről, amelyekkel a zürichi elemi népiskolák 800 növendékének intelligenciáját vizsgálta, amivel útmutatást adott, hogy miként állapítható meg bizonyos külső physiologiai és psychologiai jelenségekből valamely tanuló intelligenciájának mértéke. Valamennyi tanulmányában nem pusztán saját kísérletét írja le, hanem a már meglévő vizsgálati anyagot is ismerteti és bírálja, hogy ez mintegy bevezető magyarázatul szolgáljon az ő kísérleteihez. Noha a pedagógiai kísérlet megelégszik a jelenségek egyszerű konstatálásával, — például, hogy a gyermek bizonyos feltételek mellett könnyebben tanul — és sohasem kutat az okok után, *Meumann* a tények egyszerű konstatálásával be nem éri, hanem minden állítását, minden eredményét psychologiai alapra kívánja helyezni, hogy ezzel azoknak nagyobb értéket adjon. Nagyobb műveinek vázlatos felsorolásával *Meumann* munkásságának méltatását még nem merítettem ki, hiszen *Meumann* ez irányu működésének csak az elején tart és még óriási az az anyag és eredmény, amit tőle várhatunk. A világ minden részéről jelentkeznek tudományszomjas hallgatók egyetemi előadásainak és kísérleti módjainak tanulmányozására, azért nagyon ajánlatos, sőt szükséges volna, ha a kormány és a főváros néhány, a pedagógia és psychologia elméletében jártas tanítót és tanárt küldene Zürichbe, hogy *Meumann* iskolájában szerezzenek tudást és lelkesedést a pedagógia

¹⁾ Die Technik und Ökonomie des Lernens. 1903. Deutsche Schule.

²⁾ Die Sprache des Kindes. — Die Entstehung der ersten Wortbedeutungen beim Kinde. Leipzig, 1902.

³⁾ Mayer. Über Einzel- und Gesamtleistung des Schulkindes. 1904. Leipzig. Wilh. Engelmann.

⁴⁾ Haus- und Schularbeit. Deutsche Schule 1904.

ez új és nagy reményekre jogosító diszciplináinak továbbfejlesztésére, annyival is inkább, mert még a kis Balkán államok és a távoli Japán is megleszik ezt.

Ha Meumannt neveztük a kísérleti pedagógia legbuzgóbb és legavatottabb képviselőjének, akkor a kísérleti didaktika terén *Lay A. W. dr.* karlsruhei tanítóképző tanárt említhetjük első helyen. Két évtized óta végez ezen a téren kísérleteket, melyeknek már eddig is sokat köszönhet az oktatási módszertan. Munkásságát avval kezdte, hogy pedagógiai előadásait philosophiai, physiologiai és psychologiai ismeretekkel egészítette ki. Első nagyobb munkája a *természettudományi oktatás módszertanával* és az e téren mutatkozó reformjelenségek kritikájával foglalkozik¹⁾ és ebben kimutatta, hogy a physiologiai psychologia a pedagógia számára mily termékenyítő hatással van és hogy teljes figyelmünket és érdeklődésünket érdemli meg e kérdés beható vizsgálata. Egy következő munkájában *a helyesírás kérdését* vizsgálja kísérletileg, mely munkája rendkívül nagy feltűntést és érdeklődést keltett a tanítók és psychologusok körében és amelynek nyomán egész irodalom keletkezett.²⁾ Sokan kétkedéssel, mások ismét hideg közömmel fogadták e vizsgálatokat, nem hiányoztak azonban olyanok sem, kik epés és gunyos kritikával illették Laynak munkáját, ami nem akadályozta őt abban, hogy néhány évvel később a *számok psychológiájára vonatkozó és az első számtan oktatásról* végzett kísérleti vizsgálatait is bemutassa, hogy mindenkit meggyőzzön már most arról, hogy lehetséges és szükséges módszertani kérdéseket kísérleti úton kezelni.³⁾

Nagy port vertek fel szakkörökben Lay kísérletei és az ezek alapján megírt tanulmányok. Mindenfelé kipróbálták eredményeinek biztonságát és azok mintájára más irányban indultak meg a kísérletek. Többfelől azonban bizonyos passzív ellenállással találkoztak Lay törekvései, amely ugyan nem merészel mindig a nyilvánosság elé lépni. Ez a lelkesedés egyrésztől és rosszakaratú kétkedés másrésztől, arra ösztönözték Layt, hogy a kísérleti didaktika egész rendszerét megállapítsa, hogy ezzel híveinek lelkesedését fokozza, elleneinek gúnyját és kétkedését megtörje. A módszertani kérdéseket mindezideig csak spekulatív, dogmatikus és dialektikus úton kezelték, ami az oktatás minden ágában szörnyű zürzavart idézett elő. Alapvető munkájában azért psychologiai alapra kívánta helyezni az egyes tárgyak tanítási módszerét, a megbizhatatlan megfigyelések, okoskodások és megállapodások helyett kísérletek és vizsgálatok alapján akarta megállapítani az egyes diszciplinák módszertani elveit, amiben nagy segítségére voltak kitűnő amerikai psychologusok, kiknek munkásságát nagy didaktikájában haszonnal értékesítette. Ez a *kísérleti didaktika* 595 lapra terjed és a didaktika általános bevezető részét öleli fel.⁴⁾ A későbbi kötetek, melyek az egyes diszciplinák módszertanát tárgyalják, néhány év keretén belül fognak megjelenni. Fáradtságos és nehéz munkára vállalkozott Lay e mű megírásával, mert minden egyes állítást kísérletekkel és vizsgálatokkal iparkodik bizonyítani, ami ezen óriási anyag feldolgozását rendkívül lassuvá teszi. Lay didaktikája nagyban különbözik más ilyenmű munkáktól, amelyek mintegy gombamódra szaporodtak a pedagógiai irodalom terén. Kiindulási pontja, felosztása, módszerei, eredményei egészen mások, mint más e tárggyal foglalkozó munkáké és a miben megegyezik, annak igazságát, helyességét a psychologia törvényeivel iparkodik bizonyítani és megértetni. Az egész munka sok fejezetre oszlik, Minden fejezet élén összefoglalja az illető ágra vonatkozó ismeretek anyagát.

¹⁾ Methodik des naturgeschichtlichen Unterrichts u. Kritik der Reformbestrebungen. 1902.

²⁾ Führer durch den Rechtschreibeunterricht. Wiesbaden. 1899. 2. kiadás.

³⁾ Führer durch den ersten Rechenunterricht. Karlsruhe. 1898.

⁴⁾ Experimentelle Didaktik I. 1903. Wiesbaden.

majd az e téren végzett kísérleti vizsgálatokat mutatja be, hogy a fejezet végén a nyert eredményeket világos, könnyű nyelven pontokba foglalja. Nem hivatkozik mindig a maga kísérleteire, hanem kritikailag megvizsgál minden eredményt, bármilyen illetékes helyről vegye is azt. Igen nagy azonban az a kísérleti anyag, melyet maga dolgozott fel és a melynek eredményeit maga állapítja meg. Legfontosabbak ezek közül ama kísérletek, a melyek 1. a szóbeli-, 2. az énekoktatásnál előforduló beszédmozgási képzetekre, 3. a geometriai formák felfogására, 4. a képzet és emlékezeti típusok megállapítására és 5. amelyek a pszichikai tempó és energiának lefolyására vonatkoznak a nap és az év különböző szakaszaiban. Lássuk röviden e mű fontosabb problémáit.

A legkiválóbb psychologusok, mint *Wundt* Németországban, *Ribot* Franciaországban, *Sully* Angolországban, *James William* és *Stanley Hall* Amerikában azon a nézeten vannak, hogy nem a képzetek, hanem az ösztönök, nem az ész, hanem az akarat irányadók lelki életünkben és hogy a szellemet csak az akarat fejleszti ki, mint a maga eszközét. Mindnyájan tehát a *voluntarismus* hívei, szemben az *intellektualizmussal*. Ez a két pszichológiai irányzat régen küzd már egymással és míg a görög korszakban és az újabbkori philosophiában az intellektualismus diadalmaskodott, addig Kant fellépése és munkássága a voluntarismusnak biztosította az elsőséget. Nagy forradalmat idézett ez elő a pszichológiában, mely a sok beszéd és okoskodás helyébe a tettet, a cselekvést és a mozgást állította. Fontos ez a körülmény a pedagógia jelen állapotára és jövőjére nézve is, mert az annyira elterjedt herbarti pszichologia és pedagógia lényegében intellektualis és Herbart követőinek legnagyobb része úgy elméletben, mint gyakorlatban azt a nézetet vallják, hogy nevelőre nézve a legfontosabb megtudni azt, hogy miként fejlődött ki növendékeinek gondolköre, mert a gondolatokból lesznek az érzetek és ezekből az erkölcsi törvények és cselekvések módja. A voluntaristák és ezek között Lay, éppen az ellenkezőjét állítják; ez utóbbi egész munkájában azt iparkodik bizonyítani, hogy egész lelki életünknek kiindulási pontja és legfontosabb része az akarat, a mely mozgásokban nyilvánul. Könyvének első fejezetében éppen ezt a problémát fejtegeti. Egy későbbi fejezetben kimutatja izomérzetünk és mozgási képzeteink fejlődési folyamatát, majd pedig a mozgásoknak physiopsychologikus fejlődését a gyermekkorban. Rendkívül érdekes és tanulságos az a szakasz, mely a gyermek ösztönszerű mozgásaival és játékaival foglalkozik, bemutatván azokat a kísérleteket, amelyek a sensorikus szervekkel végeztek, s melynek további folyamán a küzdelmi ösztön, a külső és belső utánzás fontosságát és módját tárgyalja azon kísérletekkel kapcsolatban, melyek a motorikus szervekkel végeztek.

Minden lelki jelenséget mozgások kísérnek, azért nagy fontosságot tulajdonít azoknak Lay és részletesen leírja a képzeteknek megfelelő mozgásokat, melyek meghatározzák a szemléltetés módját és alább összefoglalt legfontosabb törvényeit. 1. Minden érzet és képzet motorikus elemeket tartalmaz, melyek az érzékszervek használatából erednek; a szemlélet pedig különböző sensorikus és motorikus elemek complexumából áll, azért az oktatásnak a tanulók érzékszerveinek mozgásait úgy kell irányítani, hogy nem csupán a sensorikus, hanem a motorikus érzetek is tisztán, világosan, kellő elevenséggel és helyes rendben fogassanak fel és foglaltassanak együvé. 2. Minden érzet és képzet megnöveli a pillanatnyi energiát, mozgásokat idéz elő a belső szervekben, amelyek a valóságban külső mozgásokká változnak át és cselekvésre kész-
tetnek, szóval minden hatást közvetlenül visszahatás követ. Az érzet és a mozgás, nemkülönben a képzet és a mozgás physiologiailag egy egységet képeznek, amelyek az oktatásban tényleg, mint ilyenek fogassanak fel, kezel-
tessenek és értessenek meg, azaz a szemléltetést modellírozás, kísérletezé-

rajzolás, tornázás, beszéd- vagy zenei leírás által kövesse rögtön az oktatás. Ezt nevezi Lay a *psychologiai didaktika alapvető törvényének*, melynek értelmében minden tanítandó egységet előbb szemléltetni, azután lerajzolni, mintázni, kísérlet útján előállítani, majd élő szóval, vagy zenei hanggal előadni kell, azaz minden szemlélet váltsa ki az azoknak megfelelő mozgást vagy cselekvést. 3. Minden érzéki benyomás, minden tárgyi szemlélet, minden természetesen lefolyó szemléleti fejlődés emeli a tanuló erejét és energiáját; munkásságra tüzei, kedvet és élvezetet okoz. Ha tehát a tanító a dolgok szemléltetését és megértését helytelenül vezeti, akkor természetellenes, értelmetlen és fárasztó lesz, oktatása, a dolgok helyett csak szavakat ad, a növendékek kedvetlensége mindegyre fokozódik, energiájuk csökken, oktatása így teljesen célt tévesztett lesz. 4. Nagy fontosságot tulajdonít ezért Lay a kézi ügyességeknek, mint a rajzolásnak, mintázásnak, kézimunkatanításnak, melyek a legtöbb iskolában, mint lényegtelen melléktárgyak szerepelnek vagy egészen el is maradnak, ami különösen a kézimunkatanításra áll. A slöjd tanítás csak nehezen tud tért hódítani, noha a fővárosi népiskolák buzdító példaadásal jártak elől, de csak a napokban kiadott új népiskolai tanterv teszi kötelezővé a kézimunka oktatását a fiúiskolákban is. A rajzoktatás bár nem minden szélsőségektől menten, nagy lendületnek indult az utolsó években. A rajzoktatók nagy része játékszerűen kívánja a rajzoktatást kezelni és anélkül, hogy a növendékeket a rajzoktatás technikájával megismertetnék, rögtön a természet után rajzoltatnak előbb könnyebb, majd mindinkább nehezebb tárgyakat. A rajzoktatók másik része, a mérsékeltébbek pártja, nem ellenzi a természetutáni rajzolást, hanem végső célnak, ideálnak tekinti azt; azért a népiskola első osztályaiban szívesen látja az úgynevezett játékos rajzolást, de ezt csak játéknak tekinti, amelynek a rajzoktatás szempontjából nagyon kevés fontosságot tulajdonít. A rajzoktatásra is lassan, fokozatosan és tervszerűen kell nevelni az ifjúságot, olyképen, hogy bizonyos technikai ügyességek elsajátításával kezdjük meg az oktatást és csak lassan haladunk tovább és térünk át a természetben elhelyezett tárgyak lerajzolására és színezésére. Minden kétséget kizár, hogy az utóbbi felfogás részén van az igazság, ha az utolsó rajztanári nagygyűlés alkalmából kiállított gyermekrajzok még oly tanulságosak és érdekesek is. Egyébként pedig ezen gyűlés alkalmából elhangzott értékes és tanulságos előadásokra utaljuk az olvasót, melyek, ha jól tudom, a kongresszus naplójában jelentek meg.

Rendkívül érdekesek azok a kísérletek, melyek a gyermekrajzokat a gyermeki értelem fejlődésének szempontjából vizsgálják, s e tekintetben az elsőség Amerika pedagógusait és psychologusait illeti. A gyermekrajzokról készült értekezések és önálló művek három kategóriába sorozhatók.

Az első csoportba tartoznak azok a művek, amelyek a gyermekrajzokat a *művészeti oktatás* kedvéért teszik tanulmány tárgyává. E művekben a szerzők nem annyira a lélektani, mint oktatástani eredményekre törekeshetnek. A gyermekrajzokról írt legtöbb mű ezt az irányt követi. Különösen a németek tűnnek föl ily irányú dolgozataikkal. Megemlíthető közülök a hamburgi *Götze*, továbbá *Lange, Linde, Pappenheim* s mások. Az angolok és amerikaiak közül *Hicks, O-Shea, Leslie, Tadd, Watts* s mások foglalkoztak e témával.

A második csoportba azok a tanulmányok sorolhatók, amelyek a gyermekrajzokat önálló fejlődéstani kutatások tárgyává teszik ugyan, de a kapott fejlődéstani eredményeket a *művészetek kifejlődésével* kapcsolják össze. Végső céljuk, hogy a gyermekrajzok vizsgálatával a művészetek kezdetleges, ősi állapotára vessenek világot. Azon művek közül, amelyek ilyen philogenetikai irányt követnek, a legkiválóbb *Levinstein*-nak most megjelent nagy műve. Szerzőt oly erős meggyőződés vezeti az egyén- és a fajfejlődés teóriájában,

hogy nem tartózkodik a gyermekrajzok és az ember embrionális fejlődése között analógiák állításától.

A harmadik csoportba sorolhatók azok a művek, amelyek a gyermekrajzokat tisztán *gyermeklélektani*, tehát ontológiai szempontból tárgyalják. Ebben a nemben alapvetőnek s a leggazdagabb anyagra támaszkodó tanulmánynak ismerik el a *Sully*-ét, amelyet híres munkájában tett közzé. Ő tisztán objektív rendszer alapján vizsgálja a gyermekrajzok tárgyait, u. m. az emberek, állatok, fák, házak rajzait s összehasonlításokból igyekszik megállapítani a gyermekrajzoknak a felnőttekétől elütő jellemző vonásait. Általános fejlődéstani fokozatok megállapításától azonban tartózkodik. Másik kiváló buvárunk ez irányban az amerikai *Lukens*. Az ő tanulmányai annyiban térnek el a *Sully*-étől, hogy ő általános fejlődéstani fokozatokat igyekszik megállapítani.

Ezt a kérdést fejtegette nagy érdeklődés mellett *Nagy* László tanítóképző intézeti igazgató az állami tanítók országos egyesületének f. évi április 18.-iki közgyűlésén. A rendkívül tanulságos előadást, melyben *Nagy* László a maga négyéves kísérleteinek vizsgálataira és megfigyeléseire is hivatkozik, több gyermekrajz kisebbített képmásának kíséretében a *Magyar Tanítóképző*-ben nyomtatásban is megjelent.

Tanulmányai legközelebb állanak a *Lukens*éihez, amennyiben szintén az általános fejlődéstani fokozatok megállapítására törekszik. E fokozatai sokban megegyeznek a *Lukens*ével, azonban ilyenek felállítását nem tartja elegendőnek, hanem szükségesnek véli, hogy a *rajz fejlődésének fokozatai összekapcsoltsanak a gyermek fejlődésének ontológiai menetével*, vagyis a gyermekrajzok fejlődésének adatait fel kell használnunk arra, hogy a gyermek fejlődésének menetét pozitív alapokon állapíthassuk meg. Viszont az általános fejlődéstani vonatkozásokkal megvilágíthatjuk a rajzok fejlődésének kérdését.*)

Egy következő fejezetben *Lay* az érzelmekkel kapcsolatos mozgásokról beszél, melyeknek bő és beható tárgyalása után a következő eredményekre jut: 1. Az összes érzelmeket jellemző és kifejező mozgások követik, melyek az ösztönök, hajlamok és szükségletek kielégítését vagy ennek ellenkezőjét fejezik ki. 2. Az érzelmeket kifejező mozgások az egyén alkalmazkodó képességének felelnek meg és az önfentartás szolgálatában állanak. 3. Nagyon fontos, hogy az oktató e mozgásokat felismerje és megfelelő módon irányítsa, mert ezek igen nagy befolyással vannak, különösen a kisebb gyermekek egészségi állapotára, szellemi fejlődésére és haladására. 4. Ezen mozgások némelyike velünk született, némelyikét pedig utánzás által sajátítottuk el; mindnyájan azonban megfelelő gyakorlattal megváltoztathatók, tökéletesíthetők, vagy befolyásolhatók. 5. A nevelésnek a nagyobb fokú érzelmek legyőzésére, nem pedig elfojtására kell törekednie. 6. A nevelés és az oktatás azért nagy gondot fordítson az érzelmeket kifejező mozgások tervszerű ápolására, mert ezek értékes segédeszközök a kedély nemesítésére, mely napjainkban nem talál megfelelő és tervszerű ápolást iskoláinkban. A művészetek, mint szavalás, festészet, szobrászat szempontjából is fontos ezen mozgások ápolása és fejlesztése, melyre az egyes tanítási tárgyak körében bőven kínálkozik alkalom. Az utánzás és szuggesztió rendkívül hatnak a gyermekekre, azért az iskolának és a családi háznak arra kell törekednie, hogy a gyermek csak szép és nemes dolgokat halljon és lásson és meg legyen óva mindattól, ami erkölcsének fejlődésére károsan hathat. Az iskolának és a szülei háznak ebben a kérdésben is keznet kellene fognia egymással.

*) *Nagy* László. A gyermekrajzok és a gyermek értelmi fejlődése. *Magyar Tanítóképző*. 1905. 6—7. füzet.

A figyelemnek is vannak mozgásai, melyeket Lay egy külön fejezetben beható részletességgel tárgyal, felemlítvén az összes megfigyeléseket és kísérleteket, melyeket e téren eddig végeztek, különösen *Ribot* és *Preyer* vizsgálatait, melyek a figyelem fejlődését igazolják. Hosszas fejtegetéseit a következő pontokba foglalhatnók össze:

1. A figyelem önkéntelen vagy önkéntes lehet; az előbbi esetlegesség és nem szándékosság útján jön létre s már a gyermeki élet első napjaiban mutatkozik, még pedig a különböző egyéneknél különbözően kifejlődve.

2. A figyelemhez, mint lényeges elemek, bizonyos mozgások, motorikus jelenségek a véredényekben, változások a lélegzésben, az arcizmokat, a fejet, a végtagokat, a derekat, az érzékszervek alkalmazkodását jellemző mozgások tartoznak. A figyelem tehát a mozgások koncentracióját, a szórakozottság pedig azoknak diffúzióját jelenti.

3. A figyelemnek elsőrendű okai az ösztönök és hajlamok, másodrendű tényezői pedig az intenzív benyomások, erős érzelmek, a szokás hatalma, melyek mind az ösztönökre és hajlamokra vezethetők vissza.

4. A született ösztönök és hajlamok többé-kevésbé új észrevételekre, gondolkodásra, érzésre és cselekvésre szorítanak bennünket, s ezt *érdeklődésnek* nevezzük.

5. Az önkéntes figyelem, mely tárgyait szándékosan választja meg, később lép fel és kifejlődésére hosszabb gyakorlatra van szükség, amire a játék, a tanítás és hivatásunk teljesítése folyamán elég alkalmunk van. Hosszas gyakorlattal az önkéntes figyelem is önkénytelenné, mintegy automatikussá válhatik.

6. Az önkéntes figyelemnél a mozgások 3 csoportját különböztethetjük meg: *a)* a fej, a törzs, a végtagok és a lélegzés megfelelő mozgásai, *b)* az érzékek mozgásai és *c)* olyan alkalmazkodó mozgások, amelyek csupán az éppen észlelt tárgyra vonatkoznak.

7. Önkéntes figyelmünket oly tárgyakra irányíthatjuk, amelyek érdekelnek bennünket; s a született ösztönöktől és hajlamoktól függ, hogy mi kelti fel érdeklődésünket legjobban.

8. Az érzéki benyomásokra irányított figyelem a különböző egyéneknél különböző. Némelyiknél vizuális, másoknál akusztikus, ismét másoknál motorikus, vagy az említetteknek valamilyen kombinációja. De a befelé irányított figyelem is mutathat fel típusokat, melyeket az egyén hajlamai határoznak meg.

9. A várakozó figyelem, melyet egy vélt, vagy már előbb lefolyt jelenség ujulása kelt fel, a pszichikai életben nagy szerepet játszik és a tanítás technikájának szempontjából nagy jelentőségű. A várakozó figyelmet a természet-szerű oktatásban a cél megfelelő kijelölésével és a tárgyra vonatkozó kérdések helyes feltevésével idézhetjük elő és értékesíthetjük.

10. A tanítás kedvessé, érdekessé, könnyüvé és sikeressé lesz akkor, ha a növendékek közvetlen érdeklődését és önkénytelen figyelmét segítségül hívjuk; amennyiben ez azonban nem sikerülne, akkor olyan ösztönökkel és hajlamokkal iparkodjék az oktató tárgyat kapcsolatba hozni, melyek a gyermek közvetett érdeklődését elősegítik.

Döri S. Zsigmond.

(Folytatjuk.)

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A játék. Játszani annyit tesz, mint szabadon, tetszés szerint mozogni és cselekedni; a játékhoz tehát elsősorban szabadság, különösen az akarat szabadsága és a mozgás korlátlanága kell, ebben rejlik a különös értéke is. A gyermeket játékhoz kényszeríteni, nonszens; vele játék közben a pedagógiai szándékot és felügyeletet éreztetni, elhibázott dolog. Azért kell, hogy minden kényszer, vezetés és felügyelet szűnjék meg a játéknál; hanem bizzuk az egészet a gyermek saját akaratára. Hiszen a játék ellentétben az iskolával, az üdülés ideje és a gyermeki szabadság gyakorlótere. Ezért elhibázott dolog, ha az iskola a gyermekeket a játékhoz vezényli, ha tanítók a játéktérre vezetik és ott felügyeletet gyakorolnak reájuk. Mi aztán a különbség munka és játék, kényszer és szabadság közt? Ha azt felelnék erre: különben nem játszanak a gyermekek, hát ez nem igaz. Gyermekeink szívesen játszanak és nem kell hozzá kényszer; legföljebb a nagyvárosokra áll ez; falun és kis városban országsszerte vígan folyik a játék. És a nagy városokban sem kedvetlenség miatt nem játszanak, hanem szabad tér hiánya következtében. (Praxis der Volksschule.)

A művészet az iskolában. Sokat panaszkodnak a közönség közömbösségéről a művészet iránt. Ilyen panaszok esetén van egy bálvány, mely mindent tud: az iskola; egy radikális eszköz, melynek révén a bálvány működik: a tanterv és egy villámhárító, ki bűnös abban, ha nem a dolog sikerül: a tanító. Nincs elég művészi érzék? Nagyon egyszerű! Mire való az iskola? Az iskola nem bír annyit elvégezni? Mire való a tanterv? Abba még sokat lehet beleírni! De mit használ a beleírás, ha nem hajtják végre! Nem hajtják végre? Akkor az ördög vigye el a tanítót! Ha egy közgazdász kiszámítja, hogy az erdőben nagyon sok gomba vész el. Csak forduljunk az iskolához! Kell egy gombaóra! A gyümölcsstermelésnek több hasznot kellene hajtania, — itt az iskola! legyen egy gyümölcsstermesztési óra! A választások rosszak — kell egy óra a szociális kérdésről! A szemtelenség nőttön nő — egy óra a szemtelenség ellen. Most kell tehát egy tanítási óra a művészetéről. Sokat beszéltek erről; fényes előadásokat tartottak a kérdésről és elmondtak sok jót és okosat. Csak arról a két kérdésről, melyeknek eldöntésével minden egyéb, amit e témáról mondhatnak, elesik, nem beszéltek semmit. Az első kérdés a következő: Vannak tantárgyak, melyek feldolgozása nem kíván különös tehetséget, olvasás, írás, számolás és vannak olyanok, melyeknek már a legelemibb tanítása is a tanító különös tehetségétől, egyéniségétől függ. Ezek közé tartozik a művészeti tanítás. Művészeti tanítás olyan tanítótól, kinek nincs érzéke a művészet iránt — tanítás a művészet ellen. A másik kérdés ez: Az iskola kényszerintézet és a szokásos módszerek arra törekednek, hogy ezen kényszert a belső gondolatvilágra is kiterjesszék. Számolás, írás, olvasás még kibírják valahogy ezen kényszert, de a művészet nem. Meggyőződésünk szerint csak egy nagy szolgálatot tehet az iskola a művészetnek: hagyja békében! (Preussische Jahrbücher.)

*

Főtanító. Lipcsében az a tanító, ki huzamosabb ideig eredményesen működik a tanítás terén, főtanítói címet kaphat, amidőn csak 24 órát kell hetenkint tanítania. A lipcsei városi tanács nemrég azt a javaslatot terjesztette a városi közgyűlés elé, hogy ezen rendelkezés második pontját törölje el, hogy ezentul fiatalabb, érdemesebb tanítók is elnyerhessék a főtanítói címet. A lipcsei tanítóegyesület most beadványt intézett a hatósághoz, melyben többek közt a következőket mondja: „Egyes érdemes tanítók kitüntetésére természetsszerűleg a többiek tekintélyének a rovására megy, kik pedig ép oly buzgalommal teljesítették kötelességüket az iskola, a község és az állam iránt. Ezen akaratlan mellékhatás, amint a tapasztalat nálunk és másutt is mutatja, tényleg fennáll úgy a tanulók és ezek szülőinél, valamint az illető saját családja és ismeretkörében is és nagyon hátrányosan befolyásolja polgári állását és hivatalos működését. De ilyen hiu kitüntetésre való kívánság arra is adhat alkalmat, hogy a tanítóságban hivatásának ama ideális felfogását, mely működése egyedüli végcéljának kötelességének hű teljesítését tekintette, megsemmisítse. A lipcsei néptanítók tehát kötelességüknek tartják, hogy épen most, midőn a nemzet legjobbjai

mindinkább a német népnek külsőségekre való törekvéséről panaszkodnak, arra kérni a hatóságot, hogy jövőben a főtanítói címnek adományozásától néptanítók számára tekintsen el.“ A hatóság ezen kérelemnek rögtön helyt adott. Vajjon ugyanezt tette-e volna, ha a tanítóság más magasabb címet kér, az eddigelé nincs kiderítve.

* * *

Sexuális pedagógia. A sexuális pedagógusokat az iskolából úgy kellene kirtani, mint az egereket a magtárból. És ha a nürnbergi hygienikus kongresszuson egy finn orvos azt követelte, hogy már a 6—8 éves fiuknak oly olvasókönyvet is kell a kezébe adni, mely őket az ember keletkezési módjáról felvilágosítja, mi azt reméljük, hogy ilyféle olvasókönyv nem fogja utját a népiskolába találni. De aki azt hiszi, hogy az ifjuságnak a nemi életről való felvilágosítása nem szükséges, az téved. A viszonyok már-már hangosan kiáltanak ilynemű felvilágosítás után, csak hogy ennek szüksége nem az iskolai ifjuság közt mutatkozik, hanem ott, hol az ifjuság felcseréli az iskolai életet a valódi élettel és a fiu, nem, mint Schiller mondja, büszkén elfordul a leánytól, hanem sötét ösztönöknek engedve, kívánva és nem pirulva, utána szalad. Hogy ezen kitanítás miképen történjék, az megint más fejezetbe tartozik. Mindenesetre a legfőbb, talán az egyedüli szó az orvost illetné ezen kérdésben. Mert hogy milyen bajoktól kell óvakodni, az tisztán az egészségtan körébe tartozik. Mert a nemi betegségek, melyek a felcseperedő ifjuságban nagymérvűek, legtöbb esetben a nemi dolgok nem ismeréséből származnak. Az ifjunak és a kisasszonynak megmutatni azt az örvényt, melybe tiltott nemi viszony élvezete által jutnak és mely veszélybe dönti testi erejüket és szépségüket, szellemi épségüket és frissességüket, az orvosnak a feladata, és komoly kötelessége volna a társadalomnak, ezt lehetővé tenni. De ha ragaszkodnak ahoz, hogy ez az iskola dolga, akkor is csak azon gyerekekről lehetne szó, kik az iskolát elhagyják. Ezeknek lehetne egy kis felvilágosító füzetkét a kezükbe adni. Ez aztán igazán felvilágosítás volna négy szem közt. A füzet alapos legyen és teljes igazságot mondjon a nemi közlekedésről. Az írott szó átsegíti a nevelőt azon zsenáns érzéseken, melyeket ilyen kínos témák tárgyalása közben okvetlen éreznie kell. De hol van az orvos, ki vállalkozik ezen füzet megszerkesztésére és nem nyul inkább a gólya meséjéhez? (Der deutsche Schulmann.)

— T Á R C A. —

Az eperjesi körülés.

Az Északkeleti fiókkör idei közgyűlését f. évi július hó 4 én tartotta Eperjesen. Az eddigi gyakorlattól eltérően a nagy szünidőben rendezte ülését, úgy okoskodván, hogy a tanítási munka megszüntével a tanító inkább ér rá a körülés látogatására, mely neki szórakozásul is szolgál, amennyiben tanulságos és élvezetes kirándulásokkal van összekapcsolva. E várakozásában és számításában nem is csalódott. A gyűlés annyira népes volt, hogy körünknek egy pár évre visszaterjedő annalesei ehhez hasonló látogatottságu gyűlést nem jegyeztek föl. A mindenünnen nagy számmal összesereglett vendégtanítók befogadására Eperjes város diszes székhaza szűknek bizonyult. De elvégre is megfértünk valahogy, annak dacára, hogy a központ képviselője üdvözlő beszédje végén erősebb hurokat pengetett és keményebb hangot használt, mitől némelyeknek nagyon melegük kezdett lenni. De tartunk rendet. Program szerint útközben Kassa nevezetességeinek megtekintése volt tervbe véve. Egy lelkes csapat kíséretében tehát már július 2-án, vasárnap indultam Kassára, hogy a nagy számban jelentkezők részére a látványok dolgában intézkedhessem. *Lipkovics* kartárs vállalta magára a cicerone szerepét, de a nagy hőség következtében az egész dolog kipárolgott az eszéből és rólunk megfélekedve, egyszerűen elzónázott a Spree vize mellé. Miután Kassán is, mint mindenütt, több a korcsma és kávéház, mint a muzeum, színház és azok rendesen hozzáférhetőbbek, mint emezek, mi azok tanulmányozására adtuk fejünket. Ezen közben a kartársak a szélrózsa minden irányából megérkezvén, együttesen indultunk 4 óra 25 perckor Eperjes felé. De ezt megelőzőleg oly vihar támadt és ez oly tartósan dühöngött, hogy azt hittük, ütött a végítélet órája. De mi is azt a módszert alkalmaztuk, ami minden zsörtölődő asszonnyal szemben eddig még a leg-

hathatósabbnak bizonyult. Magára hagytuk, nem szóltunk egy kukkot sem. Látván, hogy senki sem hederít rá, az időjárás is megszeliült, lecsendesedett, de azontul hideg maradt. Az állomáson ezenközben a társaság szépen gyülekezett, melynek aztán kérésünkre a főnök egy külön kocsit bocsájtott rendelkezésére. Voltunk biz ott vegyesen: fiatalok, öregek, lányok, asszonyok. Megindult a terefere, a vig adomázás. Olyik a természet szépségeit bámulta, másik meg világos nappal csillagokat vizsgált: a kettős rendszerű állócsillagokat.

Eperjesen megérkezvén, a rendezőbizottság lakk, frakk, klakkban, comme il faut várt bennünket kis nemzetiszinü jelvényvel a gomlyukban. *Springer* kartárs üdvözölte az érkezőket, szivélyes istenhozottat mondva, mire *Schlesinger* elnök válaszolt. A váróteremben a bilétákat, a szálláscédulákat osztották szét, mire a sár sivatagján keresztül gyalog indult meg a karaván a városba a szállásokra. Estig tartott az a botorkálás, mi bizonyára ama gondoskodásnak köszönhető, hogy elfoglaltság hiányában az unalom kárt ne tegyen bennünk. Este 9 órakor volt az ismerkedés a Floegel-kertben. Itt volt már akkor *Csukási* alelnök, a központ képviselője, ki valamennyiünket megelőzött, bebizonyítván nekünk, hogy nemcsak elől jár, hanem bár a Balaton mellékéről jött, elébb is jár. Közben mind sűrűbben érkeztek az ismerkedni óhajtok. A kiszolgálás kissé megakadt, mert a vendéglős ekkora invázióra nem volt elkészülve. Aki nem akart várni, maga ment a konyhába és egyikünk-másikunk nem csekély pincéri talentumot árult el. Legügyesebbnek bizonyult *Zollner* barátunk, ki élete kedves párját úgy szolgálta ki, hogy a pörkölttel végigöntötte vadonat új selyembluzát, így gondoskodván egyszersmind emlékről is. Végre megbékültünk a gyomrunkkal és az eleinte hideg atmoszféra kezdett mindinkább meleg és barátságos lenni. Közben megeredt a tósztok zsilipje és nótában sem volt hiány. Mikor a hegy levét megelégeltük, átvitorláztunk New-Yorkba, hol feketékkel ismerkedtünk meg. A jó kedv középontja itt is *Schlesinger* de Igló volt, ki zene kíséretében gyönyörködtetett bennünket szép tenorjával és közben megmutatta, hogy a táncz múzsájához sem lett még hűtlen, táncra kerekedvén és alaposan megforgatván a kompánia minden fiatalabb tagját. Jóval éjfél után nyugvóra tértünk, aztán reggel mindenki korán talpon volt, de a szép város bámulásával elfoglalva lévén, csak nehezen és lassan gyülekezett a közönség, úgy hogy csak 9 óra után lehetett a gyűlést megnyitni. Gyönyörű üdvözlő beszédek hangzottak el itt, de különösen kitűnt *Faragó* vár. tanácsos rövid, de költői fordulatokban gazdag beszédje és a *Csukási* tartalmas szónoklata, melynek vége azonban harci riadó harsogtatásához hasonlított, de szerencsére ennek visszhangja nem támadt. A gazdag tartalmu tárgysorozat a bőséges hozzászólások dacára 4¹/₂ óra alatt letárgyalatott és alaposan kiéhezve siettünk a bankettre, hol azonban nem sokáig volt nyugtunk, mert csakhamar megeredt a tósztok áradata, mely nem szűnt meg, míg az ebédnek vége nem volt. *Springer* a vendégekre üritette poharát, *dr. Rosenthal* *Schlesinger* elnököt köszöntötte fel. *Székely* elveinek fenntartása mellett *Csukásit* éltette, *Fleischmann* *Slajchó* M. tanárra mondott tósztot, *Lóvy* Mór a távollevő *Knopfler* társelnökről emlékezett meg. *Székely* Lóvyt, mint muzeumba való unikumot köszöntötte fel, aki — hallatlan — tanító volta dacára az iglói chewra kadisánál elnöki tisztséget tölt be; *Gárdos* kedves háziasszonyunkra, *Székely* Adolfné úrnőre emelte poharát, *Szabó* a fáradhatatlan rendező bizottságot köszöntötte fel. Közben *Schwarcz* Árpád tölem *Csukási*ig mindenkibe belekötött és mindenkit éltetett. Végül csekélységem a miskolci és a többi k. kartársnőkre — és melyik nem kedves? — emelt nemcsak, de üritett is poharát. Meg kell még emlékezniem 2 felköszöntőről, melyet nem mondott el a 2 zempléni matador, *Witt* József és *Lengyel* Samu, kiknek távolmaradását fájdalmasan éreztük mindnyájan, kik nevezettek köri szereplésük után a múltból ismerjük.

Asztalbontás után elindultunk a Petőfi-emlékhez, mely a várostól 1 órányira a Vilechegyén épült annak megörökítésére, hogy itt találkozott egymással 1845-ben *Petőfi*, *Tompa* és *Kerényi* és itt fogalmazott meg a verseny gondolata, mely a magyar irodalmat a 3-szoros „*Erdei lak*“ szép versével gazdagította. Tekervényes, nyaktörő úton haladtunk és ezért különösen a hölgyek háborogtak. De midőn a társaság a magaslatra ért, a honnan fölséges kilátás nyílik a gyönyörű tájra, midőn *Fleischmanné*, *Frank* Julia úrnő az emlék mögött emelkedő dombon koszorúval a kezében megjelent és belekezdett ünnepi beszédébe: feledve volt fáradság, kellemetlenség, bosszúság. Ott áll ő jóságos, szelid arcával 2 fenyőcserje között, mintegy keretben és mi áhitattal hallgattuk előadását, irodalomtörténeti fejtegetéseit, nemes lendületű magya-

rázatát a költői versenyről. Annyira lekötötte figyelmünket, hogy az igézet még a beszéd végével sem szűnt meg, hanem minden dicsérő szóra, elismerésre képtelenek, némán járultunk hozzá, kézcsókban kifejezést adandók tiszteletünk és nagyrabecsülésünknek. A koszorú elhelyezése után kalaplevéve elénekeltük még a Szózatot és az ünnepség végett ért méltó befejezéseként az eperjesi gyűlésnek, mely a legsikerültebbek egyikének mondható. Este felé érkezünk meg a városba, a Floegel-kertben, de már erősen megfogyatkozott számban és azzal a borongós, komor tudattal, hogy már a következő napon elszakadunk egymástól, kik a barátság és szeretet érzelmeiben oly bensőleg összeolvadtunk, összeforrtunk. De nem! E félelem még korai volt. Hát nem a kirándulás előtt voltunk még. Hát nem a legkedvesebb együttlét órái voltak-e még hátra?

A kirándulók 2 csoportba verődtek. Az egyik *Csukási* alelnökkel az élén Bártfára ment, a másik csoport a fárasztóbb, nehezebb, de tanulságosabb, élvezetesebb kirándulást választotta, Rankfüredet. Az első csoport reggeli 7 óra 18 perckor vonattal utazott Bártfára és este már elszéledtek. A másik csoport 7 órakor gyülekezett egy kávéházban és onnan gyalogszerrel indult Sóvárnak. E csoportban, mely 15 személyből állt, vett részt a teljes köri elnökség és a rendező bizottság 2 tagja, ez tekinthető hát a hivatalos expedíciónak. A nagy hőség és por miatt a turistásághoz nem szokott tagok részéről lázadás jelei mutatkoztak, melyek végromlással fenyegették az egész vállalkozást. A bajt megelőzendők, kikiáltottuk a köztársaságot és annak elnökévé megtettük *Lóvy* Mórt. Én lettem a pénzügyminiszter, a republika pénzügyeit én intéztem és úgy látszik meglehetősen eredménnyel, mert sikerült is megfelelő conversióval a végén oda vinni a dolgot, hogy a pénz nem okozott *nehézséget* egyikünknek sem a zsebében. *Fleischmann* lett a közlekedésügyi miniszter, ki Sóvárig az apostolok lovainak az ellátásáról gondoskodott, azontúl pedig a tót zattyafiaktól alkalmatosságokat szerzett be a továbbutazásra. *Schlesingert* de Miskolc, mint illik, tárca nélküli miniszternek tettük meg. *Székelyt*, az örökös indítványozót, hivatalos ellenzéknek neveztük ki, de mindjárt ki is kell jelenteni, hogy ez esetben ő volt az egyetlen, ki hivatását nem teljesítette. A kis köztársaság mindjárt meg is kezdte államéleti ténykedését. Az elnök törvényjavaslatot nyújtott be „Az önmérséklésről,” azon rendelkezéssel, hogy aki panaszra nyitja a száját, vagy dicsekszik, vagy szerénykedik, az büntetésül 20 fillért fizet az árva-alapnak. Egyhangú hozzájárulással törvényerőre emelkedvén, legott foganatosítva is lett *Vadas* Ábrahám útján, kire a végrehajtó népszerű tisztsége esett. A legelső áldozat *Salamon* lett, ki 40 fillért fizetett, *Vajda* Malvin 20 fillért, *Zollner* Albertné 40 fillért fizetett. Egy kissé meghökkenvén, hogy a polgárok a passiv resistencia álláspontjára találnának helyezkedni, ha az előreláthatólag gyakori adózásra filléreikből nem telnék, a törvényt módosítottuk olyképen, hogy adómentességet szerezhethet magának, ki legalább 1 koronát ajánl fel az árva-alapnak. Elsőnek *Lóvy* fizetett 2 kor. 30 fill.-t, *Fleischmann* 2 k.-t, *Schlesinger* 1.20 k.-t, *Schönbrunn* 1, *Székely* 1, *Weisz* 1, *Kertész* 1, *Braunfeld* 1 koronát, *Vadas* 50 fillért, úgy, hogy csakhamar 12 korona gyűlt egybe az árva-alap részére. $\frac{3}{4}$ órai gyaloglás után Sóvárra érkezünk és jó republikánusokhoz illően, az árpa keserű leve mellett az édes testvérísülés karjai közé vetettük magunkat és egymásnak örök barátságot fogadtunk. Ily emelkedett hangulatban indultunk a sófőzőbe, melyet *Flóris* István sótiszt szives kalauzolása mellett megtekintettünk. A kincstár tulajdonát képező telepen tulajdonképen 2 sófőző és 1 akna van, melynek mélyéből bivalybőredényekben hozzák felszínre a sóval telített vizet. A főzők egyemeletes épületek, az egyiknek homlokzatán e felirat olvasható: *Magy Kir. Ferenc Sófőzőház*. Az épületek nem valami jó karban vannak és a sófőzés egész üzeme nem mondható nagyarányúnak. 60 embert foglalkoztat állandóan. 15 m³ fát használnak el naponként, 1 m³ fa elégetésével 6 q. sót nyernek. A katlanokban 33 cm. magasan van a víz, mely alatt pokoli tűz ég. A víz elpárologtatásával hófehérségű só marad hátra. 21 napig szakadatlanul ég a tűz, aztán elhagyják aludni, hogy a szükséges javításokat eszközölhessék. Különösen feltűnő, hogy a munkások a nagy hőség miatt faszandálokban járnak és mikor ezek kopogását hallja az ember, úgy tetszik neki, mintha kolostorban volna, hol jóképű barátok csoszognak végig a folyosón. Közben a hosszú tót szekerek előkerültek és mi elhelyezkedve azokon, elindultunk. Eleinte jó volt az utunk, tarka szántóföld-szallagok terültek el az úttól jobbra-balra. Később azonban az út emelkedni kezdett, míg végre annyira meredek lett, hogy célszerűnek láttuk leszállani a kocsikról és gyalogszerrel kísélni őket. Beláthatatlan terjedelmű

erdőkön vezetett át utunk, melyen gyakran feltűnt egy-egy barátságos patak csillogó vizeit. Kakasfalu határában egy ily mormoló patak mellett, lombos fák árnyékában, virágos réten telepedtünk le és az Eperjesről magunkkal hozott elemózsiát előkészítvén, vidáman, boldogan költöttük el egyszerű ebédünket. Szomjuságoltónak ott volt a hegyi patak kristály vize.

Vagy 2 órai kocsikázás után az erdőborított hegy oldalában óriási vakondturáshoz hasonló földhányások tűntek fel; ezek a dubniki opálbányák voltak. A telep mellett, melyen mintegy 150 munkás lakik, leszálltunk és az opálciszolás megtekintésére indultunk. A bánya, mely a Libanka hegy keleti lejtőjén van, amugy sem biztatott valami érdekes látnivalóval, mivel az opál a trachit között terem, ennek hézagait, üregeit minden szabályosság nélkül kitöltve, úgy, hogy a bányászatában nincs semmiféle rendszeresség. A bányában akkor nem is dolgoztak, mert a munkások mezei munkával, szénagyűtéssel voltak elfoglalva. Így a bányát elmellőzve, a csiszoló-műhelybe mentünk, mely a bányákkal szemközti hegy oldalán, az igazgatói lakás mellett épült. Tulajdonképen 2 helyiségből áll: egy kisebb szobából, hol a csiszolt opálok 2 Wertheim-szekrényben vannak elzárva és egy nagyobb, hosszukás helyiségből, hol a nemes opált a következő módon nyerik: vas-zúzó segítségével a trachitköveket apró darabokra törik és az ezekkel összenőtt nyers opált acélharapófogókkal leszedik. Ezeket ólomkorongon smirgellel köszörülik, aztán pecsétviasszal vastag tollszárhoz hasonló nyelvek végeire ragasztják és aztán vízszintes síkban forgókorongon habkőporral és vízzel fényesítik. A legtöbb opált hosszukás mandulaformában csiszolják. Az ellenőr úr elébb bemutatott nekünk tálcán egy halom nyers opált, aztán egy tálcán csiszolt opált. Valamennyiünk szemét káprázat fogta el a kincs láttán. A leg-tarkább szinpompában csillogott-ragyogott a sok drágakő és a szivárvány minden színét játszotta. Minden hónapban beszállítják a termést a kincstárba, mely évek óta halomra gyűjti e speciális magyar drágakövet, hogy az értékét mesterségesen emelje. Keresettsége most nagyobb is, mint volt régente és karatjának ára 50—60 K. közt változik. Legujabban Mexicóban és Austráliában is találnak nemes opált, de ez színjátékra és így értékre sem versenyezhet a vörösvágásával.

Nevünket a vendégkönyvbe beírván, folytattuk utunkat mindig sziklás, bérces vidékeken át Ránk felé, hova este érkeztünk meg, tömeges megjelenésünkkel nagy feltűnést keltve a csendes fürdőben. Legott másodmagammal a fürdőigazgatósághoz siettem érkezésünket jelenteni és lakást szerezni. Dr. Guth igazgató részéről a legnagyobb szívélyességgel és előzékenységgel találkoztunk. A legelegánsabb helyen, az Andrassy-lakban 15 szobát nyitattott a részünkre nagyon mérsékelt árért és a fürdő használatánál is 50% kedvezményt adott. Így dolgainkat rendbe hozván, elmondtuk együttesen az esti imát és betértünk a zsidó vendéglőbe, hol hus hiányában tojást és tojásos tésztát rendeltünk magunknak közösen, az általam a kiadásokhoz mért adókvetés alapján befolyt közös pénzből. Sokáig kellett várnunk, miközben néhány kedves fürdővendég, különösen egy halasi barna menyecske figyelmes segítségével elkészült a várva-várt vacsora, amelynek aztán éhes farkasok módjára nekiestünk és mivel végre a rengeteg masszával nem bírtunk már, a pompás savanyuvizet vettük segítségül és úgy úsztattuk le a többit. De mivel nem vagyunk tagjai az alkohol-ellenes szövetkezetnek, nem elégedtünk meg a savanyuvízzel, hanem hozattunk bizony bort is. És fölpezsdült a jókedv, zengett a nóta és a jó hangulatot nem rontotta egyetlenegy tószta sem. Egyszerre kürt szava ütötte meg fülünket, jelezve a szökőkút közeli kitörését. 10 óra lehetett. Odasiettünk, hogy a fürdő legnagyobb nevezetességét, a magyar geisirt, működése közben megfigyeljük. Ott várt már a fürdőközönség a kút körüli térségen lesve, várva az érdekes természeti tüneményt. A kút egy bazin közepén van, mélysége 404 m. és egy 30 cm.-nyi átmérőjű cső vezet ki belőle. A kitörés előtt a kút mélyéből tompa zúgás hallatszik, gázok ömlése érezhető, a víz hullámosan emelkedik a csőben, a cső száján kiömlik, de csakhamar erőre kap és nagy vehemenciával szökik a magasba. E felszökések toronymagasságúak és embertörzsvastagságú sugárban 10—15 percig ontják magukból a vizet, A szökés ez alkalommal különösen érdekes volt, mert tiszteletünkre bengáli fényvel volt megvilágítva. A forrás kitörése nem meghatározott időben, egyenletesen következik be, hanem változik 15—20 órai időközökben. A kitörés oka a víznek nagy nyomás alatti szénsavgázzal való túltelítése, mely bizonyos körülmények között szabaddá válik és magával ragadja a vizet is. Egy szökés alkalmával mintegy 1500 hl. vizet lövel ki a forrás, mit víztartókban fölfognak és a fürdőkhöz felhasználnak. A fürdőt, mely a kincstár tulajdonához tar-

tozik, gyomor- és bélhurutos bajok ellen használják. Van benne 25 fürdő és 112 lakószoba. Kár, hogy nehezen megközelíthető. Mert pl. Kassáról is, honnan reggel és este rendes omnibuszközlekedés van, 3 óráig tart az út. Jövőre motorkocsik használata van tervbe véve, mitől a látogatottság nagyobb föllendítése remélhető.

De hogy a magunk dolgára visszatérjek, melytől minuciozus leírásom közepedte eltávolodtam, ki kell jelentenem, hogy egész éjjel szünetelt a jókedv, mert a boldogok álmát aludtuk. Reggel korán felkelve, egy nagyobb teremben együttesen elmondottuk a reggeli imát és aztán reggelizni mentünk. A szökőkút ábrázolásával ellátott képeslevelező-lapokat vettünk és azokat megcimezve, haza küldtük, noha tudtuk, hogy elébb leszünk otthon, mint a levelező-lapok. De ezek az együtt töltött kedves napok nagyon értékes okmányai, aláírva valamennyiunktől és megpecsételve a magy. kir. póstától. A délelőtt folyamán még megfürödtünk, bebarangoltuk az erdőket, délben pompásan megebéltünk és aztán készültünk haza. A sétatér közepén ránk várakozó kocsikon elfoglaltuk helyeinket, elénekeltük a Hymnust és ezzel indultunk hazafelé. . .

Nem hiszem, hogy a jelenváltak között egyetlen egy is akadjon, ki jóleső érzéssel nem gondol az együtt töltött szép napokra, a barátságra és szeretetre, mely sziveinkben fészket verve, egymáshoz közelebb hozott, és meg vagyok róla győződve, hogy e kedves emlék hatása alatt Isten segítségével mindnyájan megjelenünk a legközelebbi körülésünkön, mely mindenkor örömnepünk lesz.

A viszontlátásra!

Miskolc, 1905. július havában.

Weisz J. Lipót.

EGYESÜLETI ÉLET.

Pályázat.

Az egyesületünk által kezelt Gans Dávid-alapítvány ez évi kamatjai (33 korona) augusztus hó 25-én (Av hó 24-én) fognak segély címén oly tanítónak, tanító-özvegynek vagy tanító-árvának kiadatni, aki erre a segélyre rászorul és ezért augusztus hó 15-dikéig folyamodik.

Első sorban az egyesület rendes tagjai vagy annak családja jöhet csak tekintetbe.

Budapest, 1905. július hó 31-én.

Hajnal Jakab,
egyes. titkár.

Kornfeld Gyula,
egyes. elnök.

Tudósítás

a Bács-Bodrog megyei fiók-körnek 1905. jul. hó 3-án Zentán tartott üléséről.

Az Orsz. Izr. Tanítóegylet Bács-Bodrog megyei fiók-köre 1905. július hó 3-án Zentán, a „Tisza-szálló“ nagytermében tartotta rendes évi körülését. Már előtte való napon szép számban sereglettek össze a tanítók a megye minden vidékéről. Eljöttek: *Csajági* Bernát Kula, *Fodor* Dávid Szentés, *Weisz* Pinkász Kis-Kun-Halas, *Fleischmann* Károly Szenttamás, *Dénes* László Zombor, *Hajnal* Dániel és *Rónai* M. Dávid Topolya. *Kállai* Izrael és *Bogyó* Simon Ada, *Ipolyi* Ernő, *Csernyei* Mór és *Székely* Salamon Ujvidék, *Eichler* Albert Halas, *Stark* Ármin Mohol, *Klein* Adolf Péterréve, *Földes* Samu Szentés, *Grósz* Salamon Bácsalmás, *Weil* Sándor Mélykút, *Pártos* Samu Zombor, *Kulinyi* Mór Bácsföldvár, *Fleischer* Ferenc Bajmok, *Pollák* Frigyes Alsó-Kabol, *Weisz* Samu Kis-Hegyes, *Kohn* Bernát Zimony, *Nagy* József Bezdán, *Darvas* Samu és *Kalmár* Károly Ó-Becse, *Róna* Jakab Budapest, *Horovitz* Jakab Hódmezővásárhely, *Erdős* Jakab, *Scheer* Bernát, *Spitzer* József, *Toch* Zsigmond és *Stricker* Simon Baja, *Bodrogi* Ignác, *Löwinger* József, *Hirschfeld* Ödön és *Fischerné Klein* Etel Zenta.

Mint vendégek részt vettek a gyűlésen: főtiszt. *Schweiger* Herman főrabbi, dr. *Flesch* Miksa ügyvéd, iskolaszéki elnök, dr. *Méri* Sándor orvos, *Fekete* Sándor könyvkereskedő, *Novoszel* János városi tanító Zenta, dr. *Csillag* Károly ügyvéd Szabadka, *Soltész* Adolfné, *Soltész* Irén k. a. Szentes, *Kállai* Izraelné Ada, *Ipolyi* Valéria k. a. tanárnő Ujvidék, *Stark* Julia k. a. tanítónő és *Stark* Ida k. a. Mohol, *Ipolyi* István Ujvidék.

Félkilenc órakor istentisztelet volt, melyen az összes tanítók és számos vendég vett részt. *Krausz* Adolf főkantor által művésziesen elénekelt *מה טובו* után főtiszt. *Schweiger* Herman főrabbi remek magyar beszédben üdvözölte a tanítókat, kiemelve, hogy felekezetünk fenállása a gyermekek helyes nevelésétől függ, hogy a felekezeti iskola legjobb támasza hitéletünknek, hogy vallás és tudomány békésen éljenek egymás mellett. Isten áldását kérve a tanácskozássra, a királyért való imával fejezte be tartalmas beszédét. A Hymnusnak áhitattal való eléneklése után a közönség a „Tisza-szálló“ nagytermében vonult, hol dr. *Flesch* Miksa, iskolaszéki elnök úgy a hitközség, mint az iskolaszék nevében legmelegebben üdvözölte a tanítókat: A zsidó tanító kettős zászló szolgálatában áll. A kisdedek néma szája a tanítótól kéri, hogy adjon neki hazát és csak a tanító adhatja neki a haza multját, jelenét és jövőjét, előkészítvén őt a jövőre való hivatottságára. Ez a nemzeti zászló. Örömmel fogjanak a munkához, ne tekintsék azt nyügnék, tekintsék munkájukat Isten akaratának és teljesítsék Istentől való félelemmel. Ez a felekezetünk zászlójáért való küzdelem.

Erdős Jakab elnök baráti szeretettel üdvözölte a kartársakat, kik egy évi fárasztó munka után új munkához fognak. Ez azt bizonyítja, hogy a tanítókat idealizmus vezeti. A tanító a zajtalan, szorgalmas munkának a hive. A németek győzelmét az iskolamester vívta ki. És ha volt még valaki, ki ez igazságot kétségbe vonta, a most lezajló nagy háboru meggyőzhette arról, hogy ez nem frázis, hanem elvitázhatlan tény. Azért szomorú, mikor látjuk, hogy nagy község eldobja magától iskoláját.

Novoszel János, a Bács-Bodrog megyei általános tanítóegyesület főjegyzője, ezen egyesület nevében üdvözli a zsidó tanítókat, hangsúlyozván, hogy a tanítók mind testvérek, a tanítók mind, akármily jellegű iskolában működnek, egy mezőn szántanak és a kormány által célzott asszimiláló munkát csak a tanítók végezhetik.

Róna Jakab gyakorlóiskolai tanító a Volt Iskolatársak Egyesülete nevében üdvözli a körülest.

Toch Zsigmond bajai polg. isk. tan. „a közönséges és tizedes törtek tanításáról“ értekezik. *Fodor* Dávid, *Klein* Etel és *Dénes* László hozzászólása után elhatározza a körülest, hogy ezen szép és tanulságos munkának egyesületünk hivatalos lapjában való közzétételét fogja kérni.

Bodrogi Ignác zentai igazgató-tanító „Az egységes hittani tanterv“-ről értekezik. Ezen most napirenden levő tárgyhöz hozzászóltak főt. *Schweiger* Herman, dr. *Flesch* Miksa, *Nagy* József és *Bogyó* Simon, mire a körülest elhatározza, hogy *Bodrogi* I. nagy szakavatottsággal kidolgozott munkáját az „Értesítő“ szerkesztőjének figyelmébe ajánlja.

Dr. *Csillag* Károly szabadkai ügyvéd „A bácskai zsidóság“ című nagyszabású díszalbum kiadásához kéri a bácsmegyei tanítók támogatását. A körülest elhatározza, hogy a legnagyobb készséggel támogatja e hazafias és a zsidó felekezetet szolgáló művet.

Róna Jakab gyak. isk. tan. szomorú színekben ecseteli az izr. tanítóképzőintézeti jelöltek helyzetét és kéri a tanítókat, járuljanak hozzá, hogy a tanítójelöltek helyzete javuljon. A körülest azon véleményének ad kifejezést, hogy az iskola-alap és közalap azon tényezők, melyek hivatva volnának e

bajon segíteni, mindamellet minden egyes tanító iparkodni fog a tanítójelöltek helyzetén könnyíteni.

Horovitz Jakab hódmezővásárhelyi tanító „A gyermekvédelem“ című könyvet ismerteti és ajánlja a tagtársak figyelmébe. A körülés kimondja, hogy *Horovitz* kartársunk könyvét terjeszteni fogja.

Nagy József bezdáni tanító hosszabb indokolás után a következő indítványt terjeszti a körülés elé: Határozza el a „Bácsmegyei fiók-kör,“ hogy a héber írásnak a zsidó iskolákban való kötelező tanítását továbbra is szükségesnek tartja és legalább a tisztán magyar anyanyelvű iskolában magyar szöveggel, vagy magyar szöveggel is tanítandónak tartja. A kivétel egységes módozatainak megállapítását az egységes hittani tanterv keretében tartja legcélszerűbbnek. Megkeresi fiók-körünk az anyaegyesület vezetőségét, hogy a többi fiók-köröket is szólítsa fel hasonló célú állásfoglalásra. Értesíti továbbá fiók-körünk az egységes hittani tanterv készítésével megbízott bizottságot, hogy az egységes hittani tantervet az említett irányban kiegészítendőnek véli. A körülés helyesli *Nagy* indítványát.

Nagy Józsefnek részletes indokolással beadott „Alapszabály-revizió“ című indítványának tárgyalása a jövő évi körülésre halasztatott.

Lengyel Manó bajai tanító, a körnek 12 éven át volt jegyzője, miután hitközségi jegyzővé lett megválasztva, lemond a kör jegyzői állásáról. A kör sajnálattal veszi tudomásul *Lengyel* Manó lemondását, jegyzőkönyvi köszönetet szavaz egyesületünk körül kifejtett áldásdús tevékenységéért, mely határozatról *Lengyel* Manó köszönőlevél kíséretében értesítendő.

Fleischer Ferenc bajmoki tanító bejelenti egyesületünkbe való belépését. Az 1906. évi körülés helyének megállapítására az elnök kéretik fel. Jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a körülés a *zentai hitközségnek* igazi magyar-zsidó vendéglátásáért, ft. *Schweiger* Herman főrabbinak kitünő templomi szónoklataért, *Krausz* Adolf főkántornak szép templomi énekeért, a *felolvasóknak* tanulságos felolvasásukért, a *zentai kartársaknak* a körülés előkészítéseért, *Hesser* Gyula bajai ügyvéd és iskolaszéki elnöknek, *Kornfeld* Gyula elnöknek, *Lengyel* Manó hitközségi jegyzőnek üdvözlő sürgönyükért. Végül köszönetet szavaz a körülés a *bajai, szentesi, halasi, zombori, bezdáni, mélykúti, ujvidéki, kulai, almási, moholi, adai* és *b.-földvári* hitközségeknek a tanítóiknak megszavazott utiköltségéért.

Lengyel Manó helyébe a körülés *Stricker* Simon bajai tanítót választotta meg jegyzőnek.

A délelőtt és folytatólagosan délután tartott tanácskozás után a körülésen résztvevők, mint a *zentai hitközség* vendégei, este 8 órakor társasvacsorára gyülekeztek, mely alkalommal szebbnél szebb felköszöntőket mondtak: *Erdős* Jakab elnök a *zentai hitközségre*, papra és tanítókra, ft. *Schweiger* Herman főrabbi a zsidó tanügyre, dr. *Flesch* Miksa Erdősre, *Kabos* Ármin lapszerkesztő a vendégtanítókra, *Bodrogi* Ignác a megyei tanítók képviselőjére, *Novoszel* Jánosra, tiszt. *Güns* Ármin a zsidó tanítókra. Tudósításom kiegészítéséül megemlítem *Stark* Julia k. a. tanítónőt, ki művésziesen szavalta el *Kiss* József „A rabasszony“ című költeményét.

A bácsmegyei tanítók meglelégedéssel tekinthetnek vissza a Zentán töltött időre és azon meggyőződéssel távoztak onnan, hogy a zsidó iskola iránti érdeklődést ébren tudták tartani.

Stricker Simon.

Jegyzőkönyv.

Fölvétetett az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Északkeleti körének 1905. évi július hó 4-én Eperjesen, a városháza disztermében megtartott közgyűlésén.

Jelen voltak: a fiókkör elnöksége: *Schlesinger* Ármin (Miskolc), *Lövy* Mór társelnök (Igló) és *Weisz* J. Lipót jegyző (Miskolc). *Csukási* Fülöp egyes. alelnök, mint a központi vezetőség képviselője.

a) Tanítók: *Bálint* Dezső Kurima, *Bettelheim* Paula Sátoralja-Ujhely, *Braunfeld* Mór Ungvár, *Czakó* Jakab Bártfa, *Fischhof* Márk Heves, *Friedmann* Lipót Ungvár, *Gárdos* Mór Sátoralja-Ujhely, *Groszmann* Fábián N.-Csány, *Groszmann* Péter Miskolc, *Groszmann* Róza Kassa, *Gyarmati* Samu Miskolc, *Horovitz* Hermin Miskolc, *Kertész* Ignác Eger, *Klein* Gyula Lócse, *Klein* Hermann Putnok, *Klein* Sámuel Ungvár, *Kohn* Simon Miskolc, *Krammer* Soma Szendrő, *Krausz* Simon Miskolc, *Kurcz* Elvira Miskolc, *Lefkovits* Ármin Putnok, *Letényi* Ármin Varannó, *Liebermann* Samu Tokaj, *Lukács* Adolf Szinna, *Nagel* Samu Sebeskellemes, *Rosner* Mózes Ungvár, *Rozsnyai* Samu Szikszó, *Salamon* Nátán Bpest, *Schlesinger* Benő Igló, *Schönbrunn* Márk Miskolc, *Schwarcz* Izidor Aszód, *Szabó* Jakab S.-A.-Ujhely, *Szilágyi* Nándor Kassa, *Vadas* Ábrahám Miskolc, *Vajda* Malvin Putnok, *Weinberger* Vilmos Szedikert, *Weisz* Mózes Miskolc, *Weisz* Nátán Lócse, *Zollner* Albert Miskolc.

b) Vendégek: Főtiszt. dr. *Austerlitz* M. főrabbi, dr. *Rosenthal* Adolf, dr. *Breyer* Adolf, az izr. iskolaszék elnöke, *Faragó* József városi tanácsos, *Slajchó* Mihály képzőintézeti tanár, dr. *Baumöhl* Zsigmond, *E!szász* Miksa, *Mikó* Imre s.-tanfelügyelő, *Springer* Lipótné, *Székely* Adolfné, *Springer* Gizella, *Guttman* Frida, dr. *Springer* Zoltán, dr. *Rosenberg* Mór, *Fekt* Ferenc gimn. tanár, *Vrabovics* Román, Iglóról: *Schlesinger* Benőné, Miskolcra: *Krausz* Simonné, *Spronc*z Dávidné, *Zollner* Albertné, *Fischer* Paula, *Kohn* Ida, *Kurcz* Gizella, *Schwarcz* Árpád.

1. A Hymnus eléneklése után elnöklő *Schlesinger* Ármin a következő köztetszéssel fogadott, nagyhatású beszéddel nyitotta meg a közgyűlést:

„Mélyen tisztelt Közgyűlés! Nagyrabecsült Vendégeink! Kedves Kartársaim! A mérhetlen hivatásszeretet, az a nem eléggé méltányolható kötelességérzet, mely a magyar zsidó tanítóság lelkének egyik legnemesebb jellemvonása, méltóvá tett bennünket arra, hogy az isteni Gondviselés ma ismét egybegyűjtse körünk tagjait, hogy fárasztó munkában eltöltött egy év leteltével, testvéri szeretetben, az összetartozandóság megnyugtató tudatában újlag élvezhessük a lelki örömet, hogy önzetlen baráti szeretet alkotta szellemi kapocs tartja egymáshoz csatolva körünk tagjait a közügy, a közös érdek, a közművelődés szolgálatában.

Mily jóleső érzés töltheti el a tanítóság keblét, ha évről-évre visszapillantva teljesített fárasztó munkájára, tiszta, nyugodt önérzettel mondhatja: „Mindent megtevének, amire esküvénk.”

De viszont, mily nagyfokú idealizmus kell, hogy lakozzék a tanító szívében, hogy rögzös pályáján, melyen sokhelyt még megélhetése sincsen kellően biztosítva, melyen meg érdemelve, oly gyakran szivetsebző méltánytalanságoknak, nem igaz! üldöztetéseknek van kitéve, mégis teljes odaadással éljen hivatásának s minden tudásával iparkodjék önmegtagadás árán is teljesíteni szent kötelességeit. Mert szentek a kötelességek, melyek a tanítóság vállaira nehezdednek.

Ami munkálkodásunk nem egyszerü, kenyérkereseti forrást képező foglalkozás. Ami munkálkodásunk szívjóságon, tiszta szereteten alapuló Istenimádás. Ami ténykedésünk nemes áldozat, melyből az imádott haza, a társadalom, a felekezet javára mindenkor üdv fakad.

De hogy a tanítóság teljes szívvel, egész lelkével csügg hivatásán, annak

kútforrása az a tiszta vallásos érzület, mely keblében lakozik; az a rajongó hazaszeretet, mely szívének lüktetése, keblének leghőbb sóhaja.

Avagy nem arról tanuskodik mai együttlétünk is? Most, midőn jól kiérdemelt és nagyon is szükséges pihenő időnk beállt, mi munkára gyülekezünk, sietünk ahhoz a nemes munkához, mely mindinkább keresi a módokat, tökéletesbíteni igyekszik az eszközöket, melyek segítségével minél intenzivebb, minél eredményesebb munkát végezhesünk a jövőben.

Azt igazolja mai tanácskozásunk munkarendje is. Igyekvésünk oda irányul, hogy szent vallásunk tanítás-tervét egyöntetűvé tegyük, hogy felekezettünknek vallásosan oktató hű fiakat-leányokat nevelhessünk. Ami meggyőződésünk, hogy csak vallásos tanítással rakhatjuk le a gyermek lelkében azt a sziklaszilárd alapot, mely egyedül alkalmas arra, hogy azon felepeljön a hazaszeretet, az erény és becsület, a felebaráti szeretet istenháza.

Tárgysorozatunk keretébe felvettük a gyermeki lélek- és kedélyképzést oly nagy mérvben elősegítő ifjúsági könyvtár eszméjét, a gyermekvilág, az iskolai élet körében felmerülő pedagógiai és pszichológiai mozzanatokot, hogy mindmegannyiból tanulságokat levonva, nevelőtanítási ténykedésünkben felhasználjuk azokat. Hiszen tanácskozásaink legpregnansabb jellege: Tanítva tanuljunk és tanulva tanítsunk.

De vétettünk volna enmagunk, családunk ellen akkor, ha a zsidó tanítók hosszú évek során át vajudó lakbérügy-kérdését, melynek megoldása, sajna még mindig az éj homályában késik, munkarendünkbe fel nem vesszük.

Tudjuk, hogy iskolafenntartó hatóságaink szives érdeklődéssel vannak tanácskozásaink iránt s örömet keresnek fel bennünket e munkálkodásunkban, ami jóleső érzést, további törekvéseinkhez buzgalmat kelt bennünk. De érezzük azt is, hogy ily alkalmakat kell, hogy felhasználjunk, midőn a tanítók- és tanügybarátok e nemes képviselői megjelenésükkel megtisztelnak bennünket, hogy jajjainkat-bajainkat eléjük terjesszük, mert bizunk abban, hogy szivesen latba vetik nagyhorderejű befolyásukat, hogy lehetőleg előmozdítsák azok érdekét, kiknek lelke a gyermekek lelke útján oly közel áll a szülék lelkéhez.

És én hiszem, hogy nemsokára eljön az idő, mikor a tanító anyagi helyzete nem fog bénítólag hatni egyéniségére, a megélhetés gondja nem fogja elvonni a tanító lelkének egyetlen érzelmét sem az iskolától, mert az iskolának egész emberre van szüksége. De hogy a tanítóban az egész ember álljon az iskola szolgálatában, kell, hogy erkölcsi elismerés mellett nyugodtabb, anyagi gondoktól mentesített életet biztosítsanak neki, s az én meggyőződésem az, hogy az ige testté válik, hogy nemsokára eljön a jobb kor, mely után, buzgó imádság epedez mindannyi ajakán.

Igen tisztelt Közgyűlés!

A jog, törvény és igazság isteni eszméjének szentelt e diszes hajlékban egybegyűlt tanítók és tanügybarátok szépszámú és diszes gyülekezetén végig tekintve, alig találok szavakat lelki örömem kifejezésére, igazolva látván azon szivesen táplált reményemet, hogy ezidei közgyűlésünk is körünk tekintélyének megfelelő lesz, amennyiben hivatásbeli testvéreim, ügybuzgóságuktól vezérelve, szerény hívásomra nagy számban fognak sietni közös munkálkodásunkhoz. De éreztem azt is, hiszen szívem mintegy biztatott, hogy e derék város művelt, intelligens közönsége, szivesen keresi fel gyermekeik vezetőit, lelkük legbecsesebb kincsének őreit, hogy míg egyrészt érdeklődésükkel lelkesítsék őket munkálkodásukban, másrészt ünneppé avassák a napot, melyen a jövő nemzedék gondozói egybeseregelve, a szépet a hasznossal, a kellemest a tanulságossal egyesítve, a nevelőtanítás a nemes, szép és jó magasztos eszméjének szolgálatában a haza, a társadalom, a felekezet érdekében buzgólkodni igyekeznek.

És én lelkem egész hevével üdvözlöm a diszes gyülekezet minden rendű

és rangú tagját. Tisztelettel mondok Istenhozottat. Eperjes szab. kir. város képviselőjében megjelent *Faragó* József városi tanácsos, dr. *Austerlitz* M. főrabbi, az izr. hitk. képviselőjében megjelent dr. *Rosenthal* Adolf és dr. *Breyer* Adolf isk. sz. elnök, *Slajchó* Mihály képzőintézeti tanár, az Orsz. Izr. Tanítóegyesület központi vezetőségét képviselő *Csukási* Fülöp egyesületi alelnök uraknak és összes vendégeinknek. Nektek pedig szeretett pályatársaim teljes szívből kívánom: *Beruchim attem bevóáchem, Jehi birkasz Adosem bechol melachtéchem. Legyetek áldva jöttötökben, kísérje Isten áldása minden munkátokat!*

Amidőn kérlek benneteket, hogy a tanítói reputáció érdekében a megszokott tanítói higgadtság, az elismert tanítói tárgyilagosság korlátai között folytatok tanácskozásainkba és parlamentaris alapon egymás véleményét tisztelve, esetleges tévedések iránt baráti elnézéssel legyetek, nyomatékos hangsúlyozással kérlek benneteket, hogy engem a ti megtisztelő bizalmatok reám ruházta elnöki tisztséggel járó jogok és kötelességek teljesítésében jóakarattal támogassatok, hogy tanácskozásunk azon irányt követhesse, mely ily erkölcsi testület minden ténykedését kell, hogy a közelismerés céljához vezérelje.

Szerény szavaim befejezéseül kedves kötelességet teljesítek, midőn hálás köszönetet mondok Eperjes szab. kir. város nagytekintetű vezérférfiainak, hogy gyűlésünk megtartásához kegyesek voltak a város tanácstermét rendelkezésre bocsátani s kérem a nagyságos főpolgármester ur helyettesítőjéül és képviselőjében megjelent tek. *Faragó* József városi tanácsos urat, kegyeskedjék körünk hálás köszönetét illetékes helyen tolmácsolni.

Szavaimat azon imaszerű fohászommal zárom, hogy a magyarok Istene áldja meg imádott szép magyar hazánkat. A gondviselő Isten engedje, hogy a szabadság, egyenlőség és testvériség szentháromságát jelképező háromszínű nemzeti lobogónk örökkön-örökké lengjen szent hazánk felett. Óvja meg a kegyelem Istene a magyar nemzet minden hű fiát és felekezetünk minden tagját és áldása legyen mai munkálkodásunkon is!

A mai közgyűlés jegyzőkönyvének vezetésére felkérem *Weisz* J. Lipót titkár urat, annak hitelesítésére kijelölöm *Spronc*z Dávid és *Zollner* Albert miskolci kartárs urakat s kérem őket a gyűlés menetét figyelemmel kísérni. Midőn kívánatra tiszteletteljesen átadom a szót tek. *Faragó* József tanácsos urnak, mai közgyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom.

2. *Faragó* József, városi tanácsos, a város nevében a következő lendületes és lelkes beszédben üdvözli a közgyűlést:

„Mélyen tisztelt Körülés! Eperjes szab. kir. város közönségének üdvözlétét s az egyesület működése iránt a legmelegebb érdeklődését vagyok szerencsés tolmácsolni.

Eperjes város, mely a kulturális intézmények egész sorozatát mutathatja föl bizonyosságául annak, hogy a közoktatásügy érdekében tudott, tud és akar is áldozatot hozni, mely a népnevelésügy kiváló munkásait nagyjai között is mindenkor az első helyen szokta megemlíteni, nem maradhatott távol a felsőmagyarországi zsidó tanítók körének mai közgyűléséről sem.

Ezt a közgyűlést én többnek tartom a hivatalosan megállapított tárgysorozat ideges lemorzsolásánál.

Egy nagy, magasztos eszme szimbolumát látom én abban. Látom — itt e nemzetiség lakta vidéken, ahol néhány évtizeddel ezelőtt a magyar nyelv úgyszólván csak a nemesi kuriák falai között csendült meg — a magyarság templomának fokozatos kiépítését.

Mert az az épület, m. t. közgy., melyhez a magyar tanítók, de különösen a magyar zsidó tanítók hordják, sokszor egy egész élet küzdelme verejtékével az építőanyagot, — templom lesz egykor, templom, amelynek fundamentumát a *magyar nyelv tudása* képezi; templom, amelynek tornyán három

szinű zászlót lenget a szabadság szellője; templom, amelynek oltárán a hazaszeretnek, a *magyar haza szeretetének* soha el nem alvó, örök tüze lobog

E nagy s szinte káprázatos gyorsasággal épülő hatalmas alkotás nagyra-becsült munkásainak hozom én Eperjes sz. kir. város őszinte, igaz üdvözlését.

3. Dr. *Rosenthal* Adolf az izr. hitközség képviselőjében következőképpen üdvözli a közgyűlést:

„Tekintetes Közgyűlés! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Az eperjesi izr. hitközpiseletében — elnökünk távollétében s alelnökünk akadályoztatása folytán — nekem jutott a megtisztelő feladat, hogy az „Országos Izr. Tanítóegyesület” északkeleti körének mai közgyűlésére itt megjelent egyesületi tagokat üdvözöljem

Amidőn ezen megtisztelő megbízatásomnak készségesen teszek eleget, és a mai közgyűlés alkalmából oly szép számmal e történelmi multtal bíró határ-széli városunkban egybegyűlt egyesületi tagokat az eperjesi izr. hitközség nevében s képviselőjében a legszívélyesebben üdvözölöm, — kedves köteletségemnek ismerem annak a megállapítását, hogy a bár felekezeti jelleggel, de hazafias szellemben alakult és áldásdús hazafias működésében több mint 40 év óta fenálló egyesületük a hazai zsidó tanügy s az ennek szolgálatában működő tan-erők jogos érdekeinek minden irányában való előmozdításában s hathatós anyagi támogatásában, valamint a magyarságnak s a magyarosításnak minder téren való terjesztésében és megerősítésében oly jótékony s hazafias tendenciákka bíró, hogy az embernek igazán csudálkoznia kell azon, miképen lehetett a hazai zsidó tanítószág — sajnos — bizony nagyon is szűkmarkuan dotált tagjai egy aránylag nem nagy részének korlátolt, gyenge s mindenképen elégtelen anyagi erőivel egy oly nagymérvű anyagi eszközök igénybevételel járó, széles mederben mozgó jótékonyozág gyakorlását felölölő egyesület létesítésére annak idején még csak gondolni is. És bizonyára a bámulat adóját kell lerónia mindenkinek az Önök egyesületével s különösen ennek jeles vezetőségével szemben arészben, hogy egyesületüket a már említettem eminenter jótékony s hazafias tendenciával együtt több mint 40 éven át nemcsak fentartaniok, de a minden egyesület életében előforduló többféle kalamítások s rázkódtatások dacára is megerősíteniök, virágzóvá s országszerte közismertté tenniök és osztatlan közbecsülés tárgyává emelniök sikerült!

Egyesületük alapszabályait végig lapozva, ezek alapján konstatalom, hogy egyesületük merőben kulturális, humanitárius és hazafias célokat tűzött maga elé, amelyeket az egyesületi tagok, ezek özvegyei s árvái anyagi s erkölcsi támogatása által, továbbá a pályatársi együvétartozandóság szeretetteljes istápolása, a tagok önmüvelődésének előmozdítása, a hazai zsidó tan-ügy fejlesztése, és az idevágó kritikai méltatás szerint a más hasoncélú kiadványokkal a versenyt minden tekintetben kiálló, hasznos tankönyvek s ifjusági iratok kiadása által és végül — amit tulajdonképpen legelső helyen kellett volna említenem — a magyarságnak a hazai zsidó népnevelés minden terén való hathatós ‘erjesztése s erősítése által igyekszik mindenkor kifogástalan ügybuzgalommal és hazaszeretettel realizálni.

És ha a mindennapi élet minden terén mutatkozó tülekedő forgatagában vizsgáljuk, hogy vajjon milyen arányban állanak egyesületük imént említett nemes feladatai azok tettleges megvalósításához, akkor a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján konstatalni kell, hogy egyesületük nem csupán írott malasztnak tekinti az alapszabályszerűleg maga elé tűzött nemes célok s feladatok megvalósítását, hanem azoknak a lehetőség és tehetőség határain belül mindenkor derekasan meg is felel. Mert — hogy a rendelkezésre álló idő rövid volta miatt tovább ne is menjünk — ha csak a néhány évtizeddel, tehát körülbelül az Önök egyesületének megszületésével s létrejöttével egybe-eső, ezelőtti idő statisztikai adatait kultuszügyi kormányunk idevágó utolsó statisztikai adataival összehasonlítjuk, akkor is mindenképen nagymérvű hala-

dást tapasztalunk, amennyiben az 1904. év végével fenállott 498 hazai zsidó iskola közül 487-ben tiszta magyar volt a tanítási nyelv és csupán 11-ben volt vegyesen magyar és német, valamint hogy az utolsó népszámlálás feltétlen hiteles adatai szerint a hazai zsidóság 71,52 százaléka magyar anyanyelvűnek vallotta magát és tetteleg magyar anyanyelvű is. És ha ezen kedvező eredményt nem is lehet tisztán az Önök egyesülete javára írni, ennek egy nagy része feltétlenül az Önök egyesületének az érdeme. Ez pedig mindenképen fényes siker!

Tekintetes Közgyűlés! Korlátolt gyenge s elégtelen anyagi eszközökkel ilyen kedvező eredményt elérni, ilyen fényes sikert kivívni egyrésztől csakis gondos, körültekintő, tapintatos s mégis erélyes vezetés mellett, másrésztől meg csakis az egyesületi tagok rendületlen összetartása, céltudatos működése és állandó áldozatkészsége révén vált lehetségessé, a mire úgy az egyesület vezetősége, mint minden egyes tagja is méltán büszke lehet. És én őszinte tisztelettel s igaz nagybecsüléssel hajtom meg az elismerés zászlaját az Önök kitartó s buzgó hazafias és áldozatkész működése előtt!

Ismételten szívélyesen üdvözlöm Önöket és igaz szívből kívánom, hogy a Magyarok Istene legyen ezentúlra is az Önök minden tekintetben hazafias és áldásdús működésével, gyarapítsa és öregbítse az egyesületük rendelkezésére álló anyagi eszközöket, hogy egyesületük nemes céljainak s feladatainak megvalósítása körül az eddigieknél is fényesebb sikereket tudjon kivívni, szeretett hazánk javára és a magyar zsidóság osztatlan örömére!“

4. Következett *Slajchó* Mihály képzőintézeti tanár üdvözlő beszéde, ki a Sárosmegyei népnevelők, az állami nőtanítóképzőintézet és annak tanártestülete üdvözlését tolmácsolja.

Nagybecsüli ama tevékenységet, melyet a zsidó tanítóság kifejt és kívánja, hogy Isten áldását adja ama munkásság folytatására, melyre itt összejöttek.

5. *Csukási* Fülöp egyesületi alelnök, a központ képviselője, üdvözli a közgyűlést: *Rosenthal* Adolf — ugymond — gondolatolvasó, ki megsejtette és elmondta, mit ő volt elmondandó az egyesület tevékenységéről. Kijelenti, hogy nem rideg parancsnak engedelmesskedett, hanem lelke sugallatát, szíve érzelmeit követte, midőn itt megjelent. Nem irányítani jött, hanem lelkesedést meríteni, munkakedvét edzeni.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület 4 évtizeddel ezelőtt, 1866-ban, a jog-egyenlőség korszakában született. A zsidó tanító a magyar nyelv és szellem buzgó apostola és ebben nagy része van az egyesületnek. Ez egyébiránt nem érdeme, hanem kötelessége a zsidó tanítónak, ki lelkével és szívével nőtt e hazá rögéhez, mint Rút a moabita asszony, ki széttéphetetlen köteléssel ragaszkodott napához, ki ennek unszolására, hogy maradjon el tőle és forduljon vissza népe földjére, így kiáltott fel „Néped népem, Istened az én Istenem, ahol te meghalsz, ott akarok én is meghalni.“

Egyesületünk oly intézmény, mely a magyar zsidóságnak mindig egységét hirdette. A zsidó iskola is egységes, mint az Isten. Az egyesület nem tett soha különbséget tanító és tanító között. Jótékonyságának áldásából juttatott minden tanítónak, akár orth., akár neolog hitközség szolgálatában volt, sőt a nem zsidó tanító sem ment el üres kézzel, ha az egyesülethez fordult. Az Alliance oly zsidó iskolákat alapít és tart fenn Kelet vidékein, hol helyet talál nemcsak a zsidó, hanem a keresztény és mohamedán gyermek is. Ez összeolvastó, igazi szeretettől áthatott nemes példát fogadta el az egyesület irányítóul ténykedésében.

25 év óta jár a testvérek közé, egy negyedszázad óta látogatja a körületeket, de sohasem kérte a kartársak bizalmát. Jóleső örömmel töltötte el mindig, ha látta, hogy az egyesület érdekében kifejtett önzetlen fáradozásáért,

méltánylással találkozik, mert ez neki mindig új erőforrásul szolgált. De megbizalmat sohasem kért. Ha látni fogja, hogy nincs meg irányában az igazi bizalom, úgy egy percig sem fog habozni, hanem ismerni fogja kötelességét és állását azonnal elhagyja.

6. Elnök fölkéri a közgyűlést, hogy tekintettel az idő előrehaladottságára és ama körülményre, hogy a tavalyi jegyzőkönyv tartalmát az Értesítőből úgyszólván ismerik, tekintsék a jegyzőkönyvet fölolvastottnak.

Az indítványt elfogadják és a jegyzőkönyvet hitelesítik.

7. Öt percnyi szünet után Lövy Mór társelnök újra megnyitja az ülést és fölszólítja a kör jegyzőjét, terjessze elő jelentését az egyesület és ill. kör ügyeiről.

Jegyző erre fölolvassa előterjesztését, melyeket a közgyűlés figyelemmel meghallgatván, jegyzőnek köszönetet szavaz és elhatározza e jegyzői előterjesztésnek a hivatalos közlönyben, az Izr. Tanügyi Értesítőben való közzétételét, hogy a többi kör is tudomást szerezhessen róla.

8. Liebermann Samu fölszólal és indítványozza, hogy a tárgysorozat rendje változtassék meg akképpen, hogy mindenekelőtt a lakbérügyről szóló értekezés olvastassék föl, mivel a tagok részéről eziránt mutatkozik a legnagyobb érdeklődés.

Többek hozzászólása után elnök kihirdeti a többségnek ama határozatát, hogy az eredeti sorrend betartásával tárgyalassanak a tárgysorozat pontjai, mivel fáradságukért és munkájukért az előadók legalább annyi figyelmet érdemelnek, hogy kellő tisztelettel hallgassuk meg őket az egyszer megállapított sorrend szerint. A programmpontok kicserélését pedig egyik-másik előadó magára nézve bántónak és sérelmesnek tekinthetné.

9. Az elnöki széket Schlesinger Ármin veszi át, ki fölszólítja Habermann Józsefet értekezésének a megtartására.

Értekező fölolvassa nagy gonddal megírott munkáját a hitoktatásról, részletes tantervet ad a 6 osztályú zsidó iskola hittani anyagáról, kiemeli a fordításos biblia használatának hátrányait, végül a következő határozati javaslatot terjeszti be:

1. Hogy a zsidó népiskolákban a bibliafordítás a hitoktatással akként egyesítendő, hogy az ehhez tartozó tárgyak nem katekizmusokból tanítandók, hanem a tóra szövegének észszerű és pedagógiai helyes tárgyalásából levonandók.

2. Bibliafordítás az 1. osztályban nem tanítandó, a héber olvasás azonban mindjárt az év elején vegye kezdetét.

3. A tóra szövege hazánk minden nyilvános népiskolájában, kizárólag magyar nyelvre fordítandó.

4. Egyesületünk központi Elnöksége kérelemmel forduljon az iskola-fenntartókhoz, melyben kifejti, hogy az ügy jól felfogott érdekében ez az egyöntetűség mulhatatlanul szükséges, már csak azért is, hogy más helyre költözött szülők gyermekei új lakóhelyeiken a bibliafordítás tanulását úgy folytathassák, mint a világi tárgyakat.

5. A hitoktatásnál csak M. V. k. és az Egyesület imakönyve használható.

6. Fordítással ellátott bibliát a gyermek az iskolában nem használhat.

7. A népiskolában csak a pentateuch tanítandó.

Többek hozzászólása után a javaslatot a 6-ik pont kivételével, mellyel ellentétben a többség a fordításos biblia mellett foglalt állást, a következő módosításokkal fogadják el: Az 1. pont, mely azt mondja, hogy a hittani katekizmusok kiküszöbölendők, kiegészítendő: ha a helyi viszonyok ezt megengedik. A 2. pont úgy módosítandó, hogy az első félévben kezdődjék meg a héber olvasás tanítása, mivel az év elején ez sokszor lehetetlen.

Elnök indítványára a közgyűlés előadónak élénk eszmecserére vezető

szép munkájáért köszönetet szavaz és e munkának az Értesítőben való közlését a vezetőségtől kérni fogja.

10. *Zollner* Albert olvassa ezután föl értekezését „Utazás az iskola körül“ címmel és a következő határozati javaslatot nyújtja be:

1. A körülés az elemi iskola 5—6. osztályát általános műveltségi és gyakorlati, de különösen zsidó felekezeti szempontból szükségesnek tartja.

2. A kör elnöksége hasson oda, hogy a központi vezetőség fejtsen ki oly irányú tevékenységet, hogy iskolafentartó hatóságaink az elemi iskola 5—6. osztályainak kiváltképen zsidó szempontból való fontosságát belássák, s ott, hol 5—6 osztály nincs, azok késedelem nélkül felállíttassanak.

3. A jelenlévő kartársak, kiki a maga hatáskörében munkálkodják azon, hogy ott, hol az elemi iskola 5—6. osztálya még nincs meg, az minél előbb életbe hívassék.

A közgyűlés a gyakorlati érzéssel megírt élvezetes munkáért előadónak köszönetet szavaz, javaslatát elfogadja és *Schwarz* Árpád pártoló tag indítványára utasítja a kör elnökségét, hogy közlés végett az Értesítő szerkesztőjének küldje meg.

11. *Gárdos* Mór kéri, hogy az idő előrehaladottságára való tekintettel engedjék el neki „Ifjusági könyvtárak létesítése a zsidó iskolában“ című értekezésének a felolvasását és határozza el az ülés az Értesítőben való közlését, hogy az olyanok részére is hozzáférhető legyen, kik jelenleg nincsenek itt.

Gyűlés e kérésnek köszönete kifejezése mellett eleget tesz.

12. „A lakbérügyről“ című munkáját *Székely* Adolf a késő idő miatt szintén nem olvassa fel, csak határozati javaslatot nyújt be, mely szerint az Orsz. Izr. Tanítóegyesület elnöksége hasson oda, hogy a tanítók, tanítónők, óvónők a XI. fizetési osztálynak megfelelően lakbérilletményben részesüljenek. *Weisz* Nátán indítványozza, hogy e lakbér iránt megindítandó akció a hitoktatókra is terjesszessék ki.

Gyűlés a javaslatot *Weisz* Nátán indítványa értelmében elfogadja, előadónak köszönetet szavaz.

13. *Székely* Adolf a következő, írásban előzetesen benyújtott indítványokat olvassa föl:

1. Alapszabályaink V. szakaszának 7. §-a azzal egészítendő ki, hogy a ki az egyesülettel szerződéses viszonyban áll, vagy az egyesulettől fizetést húz, annak sem a választmányi üléseken, sem a közgyűlésen szavazata nincs.

2. A XIII. szakasz 11. §-ának 5. pontja helyett beiktatandó, hogy a választmány vidéki tagjait a fiókkörök a maguk kebelében, a közgyűlést megelőző köri gyűlésen választják. Ehez képest módosítandó a IX. szakasz 29. §-a.

3. A vidéki választmányi tagok száma 40-re és a póttagokké 12-re emeltessék fel.

4. Minden szerződés, melyet az egyesület valamely vállalattal vagy bármely üzletféllel kötni óhajt, nyilvánosan pertraktálandó és pályázat útján kötendő meg.

5. A vezetőség fölkéretik, hogy gondoskodják arról, hogy egyesületi kiadványaink az eddiginél jobb kiállításban kerüljenek a piacra.

6. Az árva- és fürdő-alap gyarapításának a céljaira adjon ki az egyesület írószereket.

7. Esetleges visszaélések elkerülése végett a segélyezéseknél a segélyezett neve annál is inkább kiteendő, mert a segély jogos igénybevétele a tagtárs reputációjára nézve semmiféle konzequenciával nem jár.

Az 1. pont elfogadtatik.

A 2. pontot ezen módosítással fogadják el: A választmány vidéki tagjait csak a körülés által ajánlottak közül lehet a nagygyűlésen a fiók-kör kebelébe tartozó tanítók számarányához mérten választani.

A 3. ponthoz *Gárdos Mór* közvetítő indítványát fogadják el, mely szerint a fiók-körök elnökei és jegyzői hivatalból tagjai lévén a választmánynak, a vidéki választmányi tagok száma ezúton úgyis gyarapodott, fölösleges tehát külön alapszabálmódosítással a tagszám emelésről gondoskodni.

A 4. pont is elfogadtatik azon időtől kezdődőleg, midőn a jelenleg az egyesület és a *Singer és Wolfner* cég között fennálló szerződés lejár.

Az 5., 6. és 7. pontokat változatlanul elfogadják.

14. *Vadas Ábrahám* a következő írásos indítványt terjeszti be:

A közgyűlés elhatározza, hogy a német nyelv tanításának a magyar zsidó iskolákból, vagy legalább azoknak alsó osztályaiból való kiküszöbölését, valamelyik közelebbi közgyűlésre érdemleges tárgyalás céljából napirendre tűzi, illetve e kérdésnek napirenden tartására az Egyesület mélyen tisztelt vezetőségét felkéri.

Elfogadják.

15. Elnök a következő indítványát adja elő:

„Tekintve, hogy a fiók-körök nincsenek kellően beosztva megyék szerint, elannyira, hogy mint az egyes körök gyűlési meghívóin láttam, némely megye két körben is fel van véve, indítványozom: Oszsza be a központi vezetőség a helyi viszonyok tekintetbe vételével a köröket, nehogy az egyes megyék tanítói tetszésük szerinti körhöz csatlakozhassanak s beállhasson azon abnormalis állapot, hogy egy megye tanítóságának egy része az egyik, a másik része a másik közeli fiók-kör tagjának vallja magát.“

Elfogadják.

16. Elnök indítványozza, hogy kerestessék meg a központ aziránt, hogy külön levélben mondjon köszönetet *Eperjes* sz. kir. város polgármesterének a városháza dísztermének az ülés céljaira való átengedéseért, az eperjesi izr. hitközségnek, az orth. izr. hitközségnek, mind a két *Chewra-kadisának*, mind a két izr. nőegyletnek a gyűlés költségeinek fedezésére szolgáló anyagi támogatásokért.

Elfogadják.

17. *Fischhof Márk* indítványozza, szavazzanak köszönetet az eperjesi kartársaknak, a körülés fényes sikere érdekében kifejtett önzetlen és buzgó fáradozásukért, *Schlesinger* elnöknek és *Weisz* titkárnak a gyűlés egybehívásával járó sok munka és a gyűlés szép vezetéseért.

Elfogadják.

18. *Weisz J. Lipót* jegyző indítványára a körülés a következő sürgönyben üdvözli a központi elnökséget:

Kornfeld Gyula Budapest, Wesselényi-utca 58.

„Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Északkeleti fiók-köre mai közgyűlése alkalmából szívélyes üdvözlét küldi az elnökségnek.“

19. Jegyző jelenti, hogy a következő tanítók jelentkeztek az Orsz. Izr. Tanítóegyesületbe való felvételre: *Braunfeld Mór Ungvár, Bettelheim Paula S.-Ujhely, Ehrmanné Spiegel Antónia, Eperjes, Groszmann Fábián A.-Csány, Kertész Ignác Eger, Nagel Samu Sebeskellemes.* Pártoló tagul belépett *Schwarz Árpád Miskolc.*

Örvendetes tudomásul szolgál és az elnökség megbízást nyer ezek belépésének a központnál való közvetítésére.

20. Jegyző jelenti, hogy a következő hitközségek segélyezték tanítóikat útiköltséggel a körgyűlés látogatása céljából: *Eger, Heves, Igló, Kurima, Lócse, Miskolc, Sátoraljaujhely* mindkét hitközsége, *Szendrő, Szikszó, Tokaj, Ungvár.*

Az ülés e jelentést örvendetes tudomásul veszi és nevezett községeknek jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

21. Jegyző jelenti, hogy a fiók-kört közgyűlése alkalmából üdvözölték:

a) táviratilag: Dr. *Goldberger* Izidor rabbi S.-Ujhely, Dr. *Roboz* Bernát orvos, iskolaszéki elnök S.-Ujhely, *Alexander* Vilmos orth. izr. iskolaszéki elnök, S.-Ujhely, *Knopfler* Sándor, az Északkeleti fiók-kör társelnöke, S.-Ujhely, *Bónis* Menyhért, az Alföldi fiókkör társelnöke, Nyiregyháza, *Vajda* Miksa, az Északnyugati fiók-kör társelnöke, Galgóc, *Beer* Ferenc képzőintézeti tanár Ujpest, *Ehrmanné* Spiegel Antónia Bpestről, *Witt*, *Liebermann* és *Friedländer* Sárospatakról; b) levélben: *Schlesinger* Simon nyug. tanító Siklós, *Singer* Izrael nyug. tanító S.-Ujhely, *Lippe* József, az Alföldi fiók-kör titkára, Debrecen.

22. Elnök köszönetet mondván Eperjes szab. kir. város polgármesterének a városháza átengedéseért, a hitközség előljáróinak és iskolaszékének, az érdeemes eperjesi tantestületnek a gyűlés rendezése körül kifejtett buzgó fáradozásáért, *Csukási* Fülöpnek, a központ képviselőjének, a táviratban és levélben üdvözlőknek, továbbá a tanítókat a körülés látogathatása céljából segélyező hitközségeknek, végre az összes megjelent tanítóknak és vendégeknek, az ülést berekeszti.

Weisz J. Lipót
k. jegyző.

Schlesinger Armin
k. elnök.

Jegyzői előterjesztés.

Fölvosta Weisz J. Lipót körjegyző az Északkeleti fiók-körnek július hó 4-én, Eperjesen tartott közgyűlésén.

Tisztelt közgyűlés!

Szokatlannak és különösnek látszik, hogy tárgysorozatunk összeállításánál jegyzői előterjesztésemet az egyesületi és illetve körü ügyekről az érdemleges tárgyak elé 2. pontnak tettük. Szives türelmükkel bátorodom majd ennek okát és magyarázatát adni.

A mi körüléseink, amelyeknek sferájába 8 vármegye zsidó tanítósa tartozik, több irányban fejtenek ki hasznos tevékenységet, áldásos munkásságot. Midőn egyrészt messze vidékek tanítóinak gyülekező helyeiül, találkozó pontjaiul szolgálnak, a kartársi szeretetet ápolják, az egyesítés által a testületi szellemet növelik, a szunnyadó erőket fölkeltik és így a tanítói öntudatot ébren tartják, másrészt érintkezési pontokat teremtenek a tanítósa és a tanügyet kedvelő nagyközönség között, hol a tanítósa hangot ad vágyainak és óhajainak, ismerteti jogos igényeit, bemutatja szellemi munkásságát, tudását, ama törekvését, hogy a haladó korrall lépést tartson és így biztosítja magának a társadalom tiszteletét és becsülését.

De eme szellemi és erkölcsi szükségletek kielégítése közben megfeledezünk egy fontos tényezőről, anyagi érdekeink istápolásáról; megfeledezünk egyesületünkről, annak anyagi javunkra szolgáló intézményeiről. Ideális munkálkodásunk közepette elhallgat bennünk, megszűnik nálunk a természet egy öröktörvénye, az önfentartás ösztöne. Midőn a nevelésügy javításáról és így a műveltség emeléséről tanácskozunk, tehát az emberiség boldogulásán fáradozunk, figyelmen kívül hagyjuk saját gondjainkat; nem vesszük tekintetbe saját bajainkat, nem gondolunk egyletünk ügyeivel, melynek védő szárnyai alatt összejövünk. Vagy ha foglalkozunk egyleti ügyekkel, abban sincs aztán köszönet, miként azt a múlt szomorú példái mutatják. Kik egyesületünk felvirágoztatásáért, anyagi megerősödéseért, ha különböző utakon és különböző eszközökkel is, de becsületesen és önzetlenül fáradozunk, miként két mágnes egymást lekötve tartó ellenkező sarkai, tehetetlenségre vagyunk kárhóztatva, vagy pedig csak igen gyenge munkakifejtésre. Az erők egyesítése helyett azok szétszilánkolását kell szomoruan tapasztalnunk, a lelkesedés szent tüze helyett a lehangoltság szürkeségét, a fejlődés, a szárnybontás helyett a stagnációt, a maradást.

Nem jól van ez így, édes testvéreim! A küzdelem, mely a múltban legjobbjainkat egymástól elszakítva, ellenséges táborokba terelte, megszűnt, elmúlt a harci zaj, mely egyesületi életünk berkeit fölverte. Dobjuk tehát lomtárba rozsdás szabályainkat és vegyük helyébe egyesületünk fölvirágoztatására hasznos szerszámainkat és akkor ama nemes hevület, mely az imént csak meddő ellenségeskedésben kimerült, hasznos irányba terelve, áldásos és eredményes lesz.

Dávid, Izrael vitéz királya, ki Judea ellenségeivel állandó harcban volt, nem építhetett az Úrnak hajlékot. Midőn azonban utána fia, a bölcseségéről híres Salamon került a trónra és zavartalan békének örvendhetett, e békét föl is használta Izrael dicsőségének bearanyozására és a nép boldogságának emelésére és templomot épített, mely párját ritkította, melynek bámulására és csodálására messze vidékről jöttek az emberek. Használjuk mi is föl az egyesületünk életében beállott békét, emeljünk mi is szentélyt, Concordiának, a soha meg nem zavarható egyetértésnek a templomát; hassunk, alkossunk, gyarapítsunk és egyesületünk fényre derül.

Midőn fentebbiekben nagyjából vázoltam ama kötelességeket és föladatokat, melyeket minden zsidó tanítónak egyesületünk érdekében vállalnia kell, egyszersmind meg is feleltem az értekezésem elején fölvetett kérdésre, hogy miért tettük e pontot a tárgysorozat elejére. E kérdés ismertetése ugyanis oly fontos, hogy azt nem volt szabad a gyűlés végére tennünk, amikor köztudomás szerint a jelenlevők sorai nagyon megritkultak és a figyelem fölötté meglanyhul.

Lássuk azonban, melyek azon teendők, melyekkel az egyesületi és köri életnek nagyobb lendületet adhatunk és intézményeinket fölvirágoztathatjuk?

Első dolog, hogy Magyarország minden zsidó tanítója egyesületünkbe tagnak lépjen. Magyarország területén körülbelül 1000 zsidó tanító működik, de ezek közül egyesületünknek csak 574 rendes tagja van, a fele körülbelül nem tag. Pedig egyesületünk a Tanügyi Értesítőn kívül, mellyel erkölcsileg és szellemileg támogatja tagjait, a következő segélyeket biztosítja a tagoknak: Betegség esetén 60 koronáig terjedő betegsegély jár a tagoknak. Gyöngélnedő tanítóknak fürdősegélyt, idősb kartársak lányai részére kiházásítási segélyt nyújt egyesületünk. Az idegenben tanuló tanítógyermekeket jutalmak és ösztöndíjakban részesíti és gondoskodik a tag elhalálzásakor a hátramaradt özvegyről és árvákról 400 korona segéllyel. Mindezen jogokkal szemben csak 8 korona tagdíj terheli a tagot, mi oly csekély összeg, hogy úgyszólván az egyes. közlöny sincs vele megfizetve. Egyesületünk csekély tagdíj mellett nem is prosperálhatna és nem is fejthetne ki oly áldásos munkát, ha iskolakönyvek kiadásával egyesületünk vezetősége egy állandó jövedelmi forrásról nem gondoskodnék, ha régi lelkes tagjaink oly alapokat nem gyűjtöttek és egy akkora tőkét nem szereztek volna, melynek évi kamatjövedelme 6 és $\frac{1}{2}$ ezer koronát tesz ki, és ha nem volnának nemeslelkű zsidó nagyjaink, kik fejedelmi adományaikkal a zsidó tanítóság jótevőivé lettek.

De mit ér, ha meg is van a kincs, de meg nem becsüljük kellőleg, hanem haszontalanul a porban hevertetjük; mit ér, hogy meg vannak egyesületi kiadványaink, ha sok iskola azokat még be sem vezette és sok esetben még egyesületünk tagjai sem érdeklődnek irántuk. Pedig a könyvek az elismert legjobbak közé tartoznak és egyetlen magyar zsidó iskolából sem volna szabad hiányzaniok. A második lépés tehát a mi egyesületünk anyagi boldogulása felé vezet: kiadványaink bevezetése az egész vonalon.

A harmadik teendő pártoló- és alapító-tagok gyűjtése. Az országban számos zsidó hitközség, szentegylet, nőegylet, koma-egyesület és más intézmény van, melyek főfeladatát a jótékonyosság gyakorlása képezi; széles e hazában sok oly jobbmódu hitsorsosunk van, ki szívesen megfizetné a 100 K. alapító- vagy

az évi 10 K. pártoló-díjat, ha erre figyelmét fölhivnák; szívesen áldozna gyermeke tanítója érdekében, ha erre bárhonnán felszólítanák. Felekezetünknek nincs egyetlen egy szerve sem, mely fönmaradása érdekében oly hasznos munkásságot fejt ki, mint az iskola és tanítója és e fontos hivatás föl- és elismerése mellett községek és egyebek készségesen hozzájárulnának támogatásukkal egyesületi intézményeinkhez, ha lelkes szózatban fordulnának hozzájuk tanítóink. A kérvények szerkesztésével sem akartuk kartársainkat fárasztani, hanem azokat elkészítve, megfelelő számu példányban kinyomattuk és ezek, valamint a taggyűjtő-ívek nálam a szünet alatt átvehetők.

Egyesületünk azonban, hogy a fönt vázolt céljait könnyebben elérhesse és hatásosabb munkát kifejtthessen, tagjait földrajzi fekvés szerint fiókkörökbe osztotta be és szoros összefüggésbe hozta a központtal, hogy így a középpont a zsidó tanítók véleményének igazi kifejezője legyen. Így jöttek létre a fiók-körök, hogy a különböző vidékek speciális érdekei is, az arra hivatott tényezők közreműködése mellett kielégítést nyerjenek. Helyes irányban vezetve, a körülmények minden tanítónak alkalmat nyújtanak, hogy tudását, tehetségét érvényesítse, hogy az egyesület vezetését kritika tárgyává tehesse és szakszerű, tárgyilagos hozzászólásával az egyesület fejlődésére fermékenyítő hatással legyen, minek meg az a haszna is van, hogy a tagok érdeklődése az egyesület iránt fölkelte és ébrentartatik. Honnan van mégis, hogy a körök 1-2 évi működés után elálmosodnak, lethargiába esnek és minduntalan kell őket halottaikból föltámasztani, mesterséges elixirekkel új életre kelteni? Ez, igen t. hallgatóság, onnan van, mert nincs kellőleg gondoskodva azon tényezőkről, melyek a körülmények működését sikeressé és állandóvá teszik, mert alapszabályaink nem tartalmazzak semmiféle intézkedést a körülmények gátló körülmények és akadályok megszüntetésére és a körök szervezete is sokkal fiatalabb, semhogy a gyakorlati uton szerzett tapasztalatok és hiányok folytán a bajokon segítő egységes eljárás megállapítható lett volna.

Nézetem szerint a körülmények megtartásának egyik akadálya, hogy idejekorán nincs biztosítva a gyűlés színhelye. A körök titkárai egymásután kéri föl a vidékük nagyobb városainak tantestületeit, levélben fordulnak hozzájuk a tanügy szent nevében, hassanak közre, hogy a gyűlés az ő égiszük alatt, az ő lelkes közreműködésükkel városukban megtartható legyen. De csodálatos egyértelműséggel mindenünnen ugyanaz az udvarias bár, de lesújtó válasz: „x okok miatt ez idő szerint ez nálunk lehetetlen, hanem jövőre, talán, nincs kizárva.“ Tessék most elképzelni, mennyi irka-firkával és mennyi idővesztéssel jár mindez.

Ha az utolsó percben végre sikerül egy oly lelkes tantestületet találni, mely nem riad vissza a munkától és egy oly nemesen gondolkodó hitközséget, mint az eperjesi nagytekintetű hitközség, kik a legnagyobb jóakarattal karolták föl kérelmünket és igazi magyar zsidó vendégszeretettel látnak el minket, akkor már annyira kifogytunk az időből, hogy a mindennemű siker biztosítására szükséges előkészítésre idő már alig jut. E bajon úgy lehetne segíteni, ha eleve lemondanánk a hitközségek által — régi szokás szerint — tiszteletünkre adni szokott, de a hitközségeknek nagy költségébe kerülő és terhére eső bankettekéről és vidékünk nagyobb városaiban sorban tartanók meg körülményeinket, miként erre nézve egy előző körülményen bizonyos rendszer alapján előre megállapodnánk, vagy pedig ha a tanító- és tanügybarát, hitközségek tanítóik útján már az előző ülésen hívják meg a kört. Mindenképpen a körülményen kellene a jövő körülmény helyét megállapítani.

Egy másik baj, mi bénítólag hat a körök életére, a munkaerők kivétel nélküli kizárásának most divó módja. A program összeállítása után megindul a királat a tagokhoz, de nagy elfoglaltságukra való hivatkozással a legtöbben lerázzák e tisztséget magukról.

Pedig hány tagja van körünknek, kinek tudományos képzettsége van, irodalmi tevékenységet fejt ki; hány fiatalabb kartársunk van, ki dolgozni óhajt és a szűkebb körű életben érvényesülni szeretne, ha erre fölszólítanak, vagy más formában nyerne erre impulzust. E baj orvossága szerintem az volna, hogy dolgozni kívánó kartársainkra biznók hajlamaikhoz és tehetségükhöz mértén a tárgy megválasztását, akik ezt a kör titkárának bejelentenek és az így befolyó munkákból állítanak össze a tárgysorozatot. Nemes verseny indulna így meg a jobbnál jobb munkák produkálásában és a munkakedv illetően fokozása mellett az ülések nivója is emelkednék, illetőleg a magas színvonal biztosítva volna.

Végül kérem az igen tisztelt vendégeket, kik megjelenésükkel gyűlésünk fényét emelni kegyesek voltak, hogy az itt kitett íven b. nevöket följegyezni sziveskedjenek, ugyszintén a tanítónöket és tanítókat, annak a föltüntetésével, hogy hol működnek? kaptak-e utazási segélyt és mily összegben, hogy az illető iskolafentartó hitközségeknek nemeslelkűségükért hálás köszönetünket és elismerésünket kifejezhessük.

Ezekben bátor voltam az egyesületünk fokozottabb anyagi megerősödését gátló bajait és azok ellenszereit Önökkel megismertetni és a körű élet szervezetlenségére és hibáira, valamint az orvoslás módjaira rámutatni.

A körűlések rendezése egyesületünknek tetemes pénzébe kerül, mit talán segélyre szoruló kartársainktól vonunk el. A körűléseknek alapító- és pártoló-tagok gyűjtésével legalább annyit kellene szerezni, hogy a költségeket fedezhessük és hogy egyesületünk zárószámadásaiban a kiadások rovatában megszűnnék a körűlésszervezések költségének a tétele és helyet cserélve, ez a bevétel rovatba kerülne.

Zárom szavaimat. Adja az Ég, hogy azon buzgalom és hév, mely engem e sorok megírására készítetett, hassa át körűnk minden jelenlevő tagját és lelkesedéstől eltelve széledjünk el innen, buzgólkodva egyesületünk és körűnk fölvirágoztatása érdekében.

Miskolc.

Weisz J. Lipót.

Folyó évi július hóban befolyt tagdíjak kimutatása.

Rendes tagok :

	1905-re kor.	hátr. kor.		1905-re kor.	hátr. kor.
Borsovai Lázár, Mezőlaborcz	—.—	4.—	Stöckelmacher Bernát, Ó-Buda	4.—	—.—
Kemény Simon, Jánosháza	4.—	—.—	Tauszk Ede, Lugos	8.—	—.—
Kún Soma, Rajecz	8.—	—.—	Weisz Pinkász, Kis-Kun-Halás	—.—	4.—
Rosenberg Salam., Mátészalka	4.—	—.—	Weisz Márk, Nemeskürth	—	10.—
Schlesinger Benő, Igló	—.—	4.—			

Gyűjtés az árva alap javára :

Kemény Simon, Jánosháza	10.— kor.	tész Ignác Győr 1.—, Braunfeld Mór Ungvár 1.—, Vadas Ábrahám Miskolcz —.50, Zollner Albert Miskolcz .40, Salamon Nátán Budapest —.40, Vajda Malvin Putnok —.20, összesen	12.— kor.
Wittmann Pál Nagytapolcsány, gyűjt. Weisz Ármin jubileuma alkalmával	4.60	Szabó Lipót Nagyszécsény	3.36
Weisz J. Lipót Miskolcz, gyűjtése a ranki kirándulás alkalmával		Fischer Lipót Liptó-Szt.-Miklós, a dr. Palugyai Mór gyermekeinek magánvizsgálója alkalmával adott ajándék	7.—
Lövy Mór Igló 2.30, Fleischmann Mór Eperjes 2.—, Schlesinger Ármin Miskolcz 1.20, Schönbrunn Márk Miskolc 1.—, Weisz J. Lipót Miskolcz 1.—, Székely Ad. Eperjes 1.—, Ker-			

Gyűjtés az üdülő-telep javára:

Kacz Henrik, Liptó-Szt.-Miklós II. részlet --- --- ---	2.— kor.	Weisz Lipót, Magyarfalva, III és IV. részlet	4.— kor.
Vajda Miksa, Galgócz, gyűjtése az évváró ünnepély alkalmával ...	9.95		

Bárca-gyűjtés.

Weisz Pinkász Kis-Kun-Halas 1 kor.

Budapesten, 1905. július 25-én.

Györi Adolf,
pénztáros.

Kohányi Sámuel

1824—1905.

Hosszú, kínos betegség után, f. h. 4-én halt meg Kohányi Sámuel, akit ismerőseinek apraja-nagyja nemcsak koránál, hanem a kiesikéknek szentelt működésénél fogva mindenki csak „Kohányi bácsi” néven ismert.

Self made man volt abból a tyusból, mely különösen a múlt század közepe táján divó szokás szerint a szegény ember gyermeknevelését jellegzetessé teszi. Az apa úgy, ahogy táplálta vagy mondjuk neveltette fiát 13 éves koráig, utavalóul adván neki az életre egy kis vallási ismeretet és talán — ha kellett — egy pár garast, azután ultraeresztette: „Fiam, nagykorú — bármicva vagy, láss a magad kenyere után, ne edd el a kisebbek elől a falatot!” A fiu azután világnak ment, és vagy volt benne embernyi ereje és élelmessége és lett belőle valami, vagy elmerült az ember-áradatban, senki számon nem tartotta a sok kis „önálló” emberkéket.

Kohányiról tudjuk, hogy még 13 éves koráig sem nevelte apja, korán árvaságra jutott és ami lett belőle, azt a maga energiájának, a maga szorgalmának köszönhette.

És nagyra vitte. Nem lett belőle gazdag ember, nem dicsekedhetett nagy méltósággal, kitüntető érmekkel, de bámulattal adózunk az önerejéből felküzdött férfinak, aki, mint kis árva tót fiu mezitláb, rongyosan jön Pestre és évek múltán egy országos ünnepség középpontja, amelyen a vallás és közoktatásügyi miniszter, államtitkárok, hitközségek és tantestületek üdvözlik az ősz mestert.

1893-ban ünnepelték 50 éves kisededővi jubileumát, melyen Csukási Fülöp tolmácsolta egyesületünk jókívánatait. Ez alkalommal György Aladár méltatta érdemeit, melyeket a magyar kisededetés terén szerzett. A Magyar Pedagógiai Szemle pedig ugyancsak György Aladár tollából életrajzát és Kohányi arcképét hozta.

Életrajza röviden a következő 1824-ben*) (?) született Czabócon, Zemplén megyében. 1837-ben Pestre jött, ahol héber leckéket adott és magánúton elvégezte az elemi iskolát, majd a gimnáziumot és evvel egyidejűleg a zenedét. 1843-ban megkezdte tanítói működését Pollák Karolina leány-nevelő intézetében.

Abban az időben buzgólkodott Brunszwick Teréz, Festetich, sőt Kossuth Lajos is a kisedednevelés meghonosításán és Pesten a Valero-utcában helyezték el Ney Ferenc vezetése mellett az első kisededővi képezdét, melyben

*) Születése évét maga sem tudta pontosan. Halálakor a napilapok hozzátartozóinak közlése szerint 80 évesnek mondták.

Kohányi 1844-ben oklevelet szerzett. Ebben az intézetben kezdte meg a zene-tanítást is. Évvél egyidejűleg vezette az izr. magyar egylettől 1846-ban fel-állított kiseddóvót.

Tanítói pályájából kizökkentette a szabadságharc, melyben mint tüz-mester vett részt. Életének azt a szakaszát méltatták leginkább a napilapok, mintha az lett volna legnagyobb érdeme. Pedig nagyobb érdeme, nagyobb hőstette az, hogy a szabadságharcban szerzett betegségét egy félszázadon át lenyügözte szívós akaratereje és beteg testtel, lankadatlan kitartással, igazán bámulatraméltó idealizmussal önzetlenül szentelte életét a kiseddnevelésnek. (Ebben a minőségben György Aladár adatai szerint 20 éven át egészen ingyen, később pedig 50 frt évi tiszteletdíjat kapott tanításáért; csak a 70-es évek közepén alkalmazták őt végre rendes tanári minőségben.

A szabadságharc után újra kellett kezdenie életpályáját mivel az izr. magyar egyesület óvója megszűnt. 1850-ben maga nyitott magániskolát, majd 1862-ben a pesti izr. hitközség a Hermina-téri hitk. óvodában alkalmazta. 1872-ben azt az óvodát a hitközség beszüntette és Kohányit áthelyezte a Sip-utcai fiúiskolába, ahol nyugdíjaztatásáig működött.

„Hosszú változatos életpálya ez, de lényegileg ugyanazonos, mint csak-nem minden veterán azok közül, kiket „gyüölnek az istenek.“ Küzdelmek közt éli le ifju korát, arcának redői megjelennék, haja őszülni kezd, midőn anyagi helyzete már némileg megszilárdultnak mondható.“ (György.)

Kohányi úttörő volt a magyar gyermekdalok terén, évtizedeken át a magyar kiseddóvás házi poétája volt és bár versikéi igénytelenek és újabb időben, midőn a gyermekirodalom fellendült, jobb és szebb versikéket olvas-hatunk nap-nap után: úgy vagyunk velük, mint régi magyar zsidó egyházi énekeinkkel megszoktuk, megszerettük őket és nagyon nehezen cseréljük fel a jobb versekkel, a szebb dallamokkal. Kohányi verseit is, melyek egy negyed századon át megfeleltek a közszükségletnek, még sokáig fogják énekelni hazánk kiseddóvoiban.

Sok helyet igényelne, ha itt irodalmi működését sorra venném, csak nagyjából számláltam össze műveit. 1852-ben jelent meg első önálló műve Gábel Osmanal Pesten, „Száz német és magyar dal“ címen. Ezóta kilenc önálló kötet gyermekdal jelent meg tőle többnyire kiseddóvók számára.

Mint népiskolai tankönyvíró is annak idején sikeresen működött. 1861-ban „Első hangoztató és olvasókönyv a magyarországi izr. népiskolák számára“ című illusztrált tankönyve jelent meg. 1863-ban Leitner M. L. kiadónál „Deutsches Lautir und Lesebuch, ugyanott 1865-ben „Nyelv és elmegyakor-latok“ és végül Bauer M. L. tanítóval együtt 1868-ban „A B C und erstes Lesebuch für israelitische Volksschulen“ című tankönyvet írt.

Nyájas, szerény, igénytelen ember volt; nem kereste a zajt, a feltűnést, esendesen dolgozgatott és szeretettel csüngött családján, különösen becézgette unokáit.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület megbecsülte szerény munkás tagját, 50 éves jubileumát követő egyesületi közgyűlésén tiszteletbeli tagjának választotta.

Családjának szeretete édesítette meg utolsó óráit. Leánya, Köves Izsóné meg fiai fáradhatatlanul ápolták, míg szeméit örökre be nem hunyta. Legyen könnyű neki a föld.

Schichtancz Ármin.

* * *

A megboldogult végtisztessége július hó 6-án, d. u. 1/2 3 órakor folyt le. A család tagjain, nagyszámu tisztelőin és ismerősein kívül, — a szünet miatt, — csak kevés tanító volt jelen. Egyesületünket *Hajnal* Jakab titkár és *Pintér* Ignác, a hitközségi fiúiskolát *Schichtancz* Ármin és *Müller* Adolf képviselték. A koporsó felett főtisztelendő dr. *Kohn* Salamon főrabbi beszélt;

gyönyörű beszéde, melyben az elhunyt élete folyását és érdemeit ecsetelte, mély benyomást gyakorolt. A hitközségi fiúiskola nevében a nyitott sírnál *Schichtancz* Ármin polg. isk. tanár, a közp. választmány tagja, a következő szép beszédben bucsúztatta az elhunyt kartársat

„Tisztelt gyászoló közönség! Feltartóztathatlanul halad az idő: évszázadjai úgy, mint percek leperognak az örökkévalóság oceánjába, az elmulás feneketlen mélységébe sodor mindent, ami itt él, vagy amit emberi kéz itt alkotott. Azért megdöbbenve állunk a nyitott sír előtt, érezzük esekélységünket, tudatára ébredünk az emberi élet arasznyi voltának még akkor is, amikor az, kit a sír befogadni készül mint Kohányi Sámuel szokatlanul magas kort ért el. Mert hisz szokatlan, hogy tanító az életerőket megőrlő munkában, gondoknak és küzdelmeknek szakadatlan láncolatát képező örökös viaskodásában, 80 évet meghaladó kort érjen el. Megdöbbenve állunk e sír mellett mi, akik a fiatalabb generációból valók vagyunk, akik évek során, pályánk kezdete óta megszoktuk, hogy tisztelettel és szeretettel tekintünk az előttünk haladó tapasztalt öreg mesterekre. Hová lettek? Tegnap még ott ballagtunk a hátsó sorokban, mi voltunk a fiatalok, a kezdők és ma . . . kidőlték sorra az öregek, akik előttünk jártak, vagy félrevonultak a küzdelem teréről, vagy a sír fogadta be őket és mi, az ugynevezett fiatalok észrevétlenül az első sorba kerültünk, hogy az öregeket elbucsúztassuk, mi fiatalok immár ősz fejjel siratjuk őket.

Siratunk és bucsúznak!

Bucsúzom téled, kedves öreg mester a piciny gyermekek nevében, akiknek első sorban szenteltem életedet. Az ártatlan kisdödek, akiknek még élet-ről-halálról fogalmuk sincs talán e pillanatban, midőn csak két lépés választ el téged örök nyugvó helyedtől. országszerte ártatlan vig kedéllyel esiesergik a te dalaidat, lelkednek szüleményeid. Ők tán ismerik Kohányi bácsi nevét, de nem tudják, hogy most könnyes szemmel állunk ravatalodnál. Az ő nevükben szólok, midőn „Isten hozzád“-ot mondok.

Bucsúzom téled közvetlen tanítványaid, iskolánk apró, de most már felesperedett növendékeinek ezrei nevében. Ők közvetlenül részesültek a te tanításaidban, ők közelről ismerték meg a te jó szívedet, részesültek kiapadhatatlan szeretetedben áldják emlékedet.

Bucsúzom végre második családnak, a pesti izr. hitk. fiúiskola tantestülete nevében. Tantestületünk minden tagja szeretettel és tisztelettel emlékszik meg rólad, nagybecsű munkásságodról, zajtalan, szerény modorú, poetalelkű barátjáról.

1893-ban országosan ünnepeltek. Tanítótársaidnak lelkében még élt jubileumod alkalmával felújított 50 éves tanítói munkásságod képe, midőn te bucsúztál tőlünk. Nyugalomba vonultál. Gyenge tested, mely oly bámulatraméltó kitartással győzte a munkát, végre mégis kifáradt a félszázados küzdelmekkel telt megfeszítő munkában. Nyugalomba vonultál, de nem nyugodtál. Homályosodó szemmel leirtad melódiákkal telt lelkedből ki-kifakadó dalaidat és elhoztad azokat nekünk, hogy a gyermekekkel elénekeltecsük.

Kézirataidat könyvtárunkban, emlékedet pedig szívünkben meg fogjuk őrizni mindenkoron.

Ravatalodnál pedig tanuságot merítünk életedből megtanuljuk, hogy a törekeny, gyenge, beteg testen diadalmaskodik a törhetetlen akaraterő, a megalkuvást nem ismerő kötelességérzet és a hivatásért lelkesülő lélek.

Véglegesen nyugalomba térsz! Kohányi Sámuel, kedve barátunk, öreg mester, nyugodjál édesen, nyugodjál békében!”

KÖNYVISMERTETÉS.

Izraelita Családi Naptár. 5666. 1905—06. Szerkeszti és kiadja Ötvös Károly. III. évfolyam. 144 o. Ára diszes kötésben 1 korona, vidékre bérmentve 1 kor. 20 fillér. Kapható a szerkesztő-kiadónál; VIII. Kerepesi-út 9/B.

Harmadik esztendeje jelent meg először egy hasonló munka Ötvös Károly szerkesztésében és ma már ezt a könyvet alig várják zsidó családaink. Piaca évről-évre rohamosan bővül, a könyv kedvelői és vevői folyvást szaporodnak. Az ügyes szerkesztés, az érdekes és becses tartalom nem egyedül okai a nagyobbadó kelendőségnek. Ez a könyv közszükségletet elégít ki, még pedig hazafias, modern szellemben. Apró kis német nyelvű, jargonban irt kalendáriumok minden zsidó házában voltak találhatóak, melyek azonban a zsidó év naptári adatain kívül semmit sem tartalmaztak, vagy legfőlebb még a vásárok terminusait. A modern zsidó családot ez nem elégíthette ki, úgy hogy e naptárok kiszorultak a zsidó családok asztalairól; kiszorította őket főleg németességük.

Nem eléggé dicsérhető tehát a szerkesztő eszméje, hogy magyarnyelvű zsidó naptárral igyekszik meghódítani az újabb nemzedékeket, a magyar zsidóságot. Vállalkozása annál dicsérendőbb, mert naptára minden polgári kalendáriummal bátran fölveheti a versenyt, úgy tartalom, mint nyomdai kiállítás tekintetében. Tartalma sokoldalú, gyakorlati és érdekes, aktualis és mégis irodalmi színvonalán álló. Kiállítása pazar; a papir kitűnősége, az izléses szedés, a művészi kivitelű képek, a remek kötés a magyar nyomdai iparnak dicséretére válnak és dicsérik a mindenhezértő szerkesztő izlését, ki mindennek maga járt utána. Különösen szépek a képek és klisék, melyek egy nagyszabású diszmunkának is becsületére válnának.

Kedves vendége lesz e könyvecske a magyar zsidó családoknak. Nagyja-apraja az egész év folyamán érdekesebbnél érdekesebb olvasmányt talál majd benne. Olcsó ára pedig mindenki számára hozzáférhetővé teszi. Kartársaink hazafias ügyet szolgálnak, ha e kitűnően szerkesztett, gyönyörű kiállítású izraelita családi naptárt minél szélesebb körben terjesztik.

Bő tartalmát a következőkben ismertetjük röviden: A könyv három részből áll: 1. Naptári rész. 2. Közigazgatási rész. 3. Irodalmi rész. A naptári részben a csillagásztani tudnivalókon és egy szép Ros Hasónó versen kívül (szerzője Ötvös Károly) a legnagyobb tért a tizenkét hónap kalendáriuma foglalja el; minden hónap lapja gyönyörű diszítványokkal van ellátva. A hónapokkal párhuzamosan a multak eseményeire vonatkozó krónikákat találunk. A könyv e részében találjuk még az év ünnepeinek és kiválóbb nagyjainak tájékoztató összefoglalását. Az ünnepeknek, öröm- és böjtnapoknak rövid magyarozatát. (Ez a fejezet a legjobbak közül való.) Barmiczvó-táblázatot. És végül egy, az év összes szombatjainak heti szakaszait és háftóráit fel-tüntető táblázatot.

A második, a közigazgatási rész, 9 fejezetben a szükséges tudnivalóknak egész tárházát nyújtja. Már az egyes fejezetek lent elsorolt címei is sejtetni engedik, mennyi mindent nyújt a naptár ezen része: I. Általános rész. II. Izraelita közigazgatás. III. Hitközség. IV. Egyesületek. V. Közoktatás. VI. Kórházak. VII. Felekezeti statisztika. VIII. Felekezeti sajtó. IX. Hasznos utmutató.

Legértékesebb és legváltozatosabb természetesen a harmadik, az irodalmi rész. A rövid tartalomjegyzék is felvilágosítást nyújthat a könyv e részének érdekességéről. *Tartalma:* Az év halottai. (Kayserling M. dr. képpel. Irta: Neumann Ede — Három talmudi nagyság, két képpel. — Neuschlosz Marcel, képpel. — Megyeri Krausz Lajos, képpel. — Tenczer Pál. — Szilasi Mór dr., képpel. — Bachmann Jakab, képpel. — Rabbi Pollák Lázár.) Tudós- és művész-jubileumok. (Rabbi Bloch Mózes, képpel. Irta: Frisch Ármin dr. — Klein Mór dr. — Popper Dávid. — Major J. Gyula, képpel. — Kartschmaroff Leó, képpel.) Mócza, egy zsidó kolónia, három képpel. Irta: Krausz Sámuel dr. — Rási, halála 800 ik évfordulójára. Irta: Weisz Miksa dr. — Romániai emlékeim, képpel. Irta: Rubinyi Mózes dr. — A zsidó-rokon *Massai* néptörzs, három képpel. Irta: Ötvös Károly. — Zsidó harcosok dicsősége, képpel. — Zsidó világstatisztika. —rd.

Iskolai értesítők.

Ismerteti *Rózsa Ede.*

Ismét elmúlt egy év. A munkának, a szorgalomnak egy éve van megint hátunk mögött. Zsidó iskoláink, felekezeti tanintézeteink tanítói ezt az esztendőt sem töltötték tétlenül, hanem ernyedetlen szorgalommal, soha el nem lankadó buzgalommal miveltek az Úr szőlőjét, hogy a rájuk bízott csemetéket szép, virágzó fákká neveljék, melyek gyümölcsét élvezzi majd az ország és a felekezet. Istenért és a hazáért! Ezen jelszóval vonultak a régi harcosok a háboruba. Mi zsidó tanítók átvettük ezen jelszót és harcolunk szintén — habár nem karddal és kopjával — Istenért és hazáért. Istenért azzal, hogy minden igyekezetünk odairányul, hogy növendékeink felekezetiükhez és vallásukhoz ragaszkodó és érte áldozni tudó jó zsidók legyenek tudásban és érzésben egyaránt; a hazáért pedig avval, hogy megtanítsuk gyermekeinket hazafiasságra és hazaszeretetre, hogy tudják, hogy ezt az édes magyar föld, „mely ápol és eltakar,“ nemcsak lakóhelyünk immár, hanem valóságos hazánk, melynek a zsidók ép oly hű fiai, mint a más vallásuak és melynek jóléteért, felvirágzásáért semmi áldozattól visszariadnunk nem szabad.

Gyönyörködve lapozgatunk iskolai értesítőinkben. Mennyi munka, mennyi fáradság egyrészt, de milyen eredmény, mennyi kecsegtető remény másrészt, És csodálatos! Hitközségeink jó része még mindig közönnyel viseltetik a zsidó iskola iránt! Rövidlátásukban nem akarják észrevenni, hogy saját maguk alatt vágják el a fát akkor, midőn pusztulni engedik az iskolát, a zsidóságnak ezen védőbástyáját. Mert ki fog érdeklődni hitközségi dolgok iránt, ha kidőlnek ők, az „öregek,“ kik még a zsidó iskola emlőin nőttek fel és onnan merítették tudást és lelkesedést vallásuk iránt?

Sajnos, nem minden zsidó iskola adott ki értesítőt és nem minden kiadott értesítőt küldték be hozzánk. Jelen ismertetés azért távolról sem nyújthatja zsidó közoktatásügyünk teljes képét és adataink nagyon hézagosak. Ami adatok azonban rendelkezésünkre állottak, azt legjobb tudásunkkal feldolgoztuk és a következőkben ismertetjük:

1. *A bajai izr. hitközség elemi-, polgári fiu- és leányiskolájának 24. értesítője az 1904/905. tanévről.* A hitközségi iskolaszék megbízásából szerkesztette: *a tanítótestület.* Ezen régi, *Erdős* Jakab szakavatott vezetése alatt álló iskola a lefolyt tanévben is kivette részét a vallásosság és hazafias érzés terjesztésének munkájából. Hogy a tanulók vallásos érzelmeit ébressze és ápolja, megkövetelte növendékeitől, hogy a reggeli istentiszteletnél jelen legyenek. Szombatonként az intézet templomában istentiszteletet tartottak, amikor is a 13-ik életévüket betöltött növendékek maguk olvasták a tórát. Minden ünnepnapon és jelentősebb szombaton a tantestület tagjai felváltva ünnepi beszédet tartottak, A rajzoktatás is egy lépéssel előre haladt, a mennyiben annak tanításával *Németh* Imre szaktanárt bízták meg. Dacára annak, feltűnt nekünk, hogy a természet után való rajzolás csak a polgári iskola III. osztályában veszi kezdetét A tanítótestület, a polgárok egy régi óhaját akarván teljesíteni, egy továbbképző tanfolyamot létesített leányok számára. Ez azonban kellő támogatás hiányában már a második félévben megszűnt. Reméljük azonban, hogy ezen szép eszme a jövő évben megvalósul. A növendékek látókörének való kibővítése céljából a polgári iskola növendékei meglátogatták a cement-, gyufa- és szeszgyárat. Kár, hogy az elemi iskola növendékeivel is nem rándultak ki többször.

A héber tananyag a következő volt az elemi iskolában: I. osztály: *a)* Héber: Folyékony olvasás. Néhány benedikció. *b)* Bibliai történet: A világ teremtésétől Babel tornyáig. II. osztály: *a)* Héber olvasás: Gépies olvasás az imakönyvből, responsumok begyakorlása. *b)* Imafordítás: Benedikciók betéve. Máh tovú, adon ólam, eloháj n'somoh, s'ma-emeszig *c)* Biblia fordítás (fiuk): Mózes I. könyvéből I—IV., V. 28—32. VI—IX., XI. 1. 9. 29, 32. XII—XVII. *d)* Héber nyelvtan: A t'nnausz, a s'va, a dogos, szótagolás, a mappik h és h hajediah. (Együtt a bibliával.) *e)* Bibliai történet: Ábrahámtól József haláláig az olvasókönyv nyomán. III. osztály: *a)* Héber olvasás liturgiai utmutatással. *b)* Imák fordítása: adon ólam, eloháj n'somoh, kriász s'má-s'móne eszré, étkezés után és lefekvés előtti ima. *c)* Bibliai történet Mózes születésé, től Sámuelig. *d)* Mózes I. 18—50. fejezet. *e)* Héber nyelvtan: A II. osztály tananyaga

kibővitve. IV. osztály a) Héber olvasás: A hétköznapi, szombati és ünnepi imák ismertetése és olvastatása. b) Imafordítás: Asré, v'sómrú, attó kiddástó, vajchullu, elauhénu, nismász, jiszmách mause, v'lau n'szatan, én komauchó, vajhi bin'szaná, s'má echod, gadlú, j'hi rócaun, mi seószó, j'chád séhú, j'hál'lú, no'nuchan, én kélauhénú, ani máamin, jigdál. c) Bibliai történet: A főnév birtokragozása, az ige, vov ham'hapéch, a melléknév. A többi tantárgyból kiemelkedőnek tartjuk azt, hogy ez I. osztályban a beszéd- és értelemgyakorlatokat állatmesék alapján tanították, de hogy a II. osztályban az éneket és testgyakorlatot a beszéd-ért. gyak. óráiban tanítják, azt nem értjük. A III. és IV. osztályban a testgyakorlat egészen hiányzik, ami öreg hiba. Az iskola összes kiadása 30229 korona volt, amiből 12628 koronát a hitközség fedezett. A tantestület 16 tagból állt. A tanulók száma 378 volt, ezek közül keresztény vallású 21.

2. *A nagykanizsai izr. elemi fiu- és leányiskola értesítője az 1904/905. tanévről.* Szerkeszti: *Bún Samu*, igazgató. Dacára, hogy járvány következtében az iskolai tanítás 10 hétig szünetelt és a tanévet már június 3-án kellett berekeszteni, az előmenetel kielégítőnek mondható, mi csakis a tantestület odaadó működésének köszönhető. Szombatonként ifjúsági istentiszteletet tartottak. Hittanból a következő anyagot dolgozták fel: I. osztály: Bibliai történet: A világ teremtésétől Babel tornyáig. Héber olvasás. Imafordítás: S'má, maude, kézmosás, víz, kenyér, földi gyümölcs, fái gyümölcs, bor fölötti benedekció. II. osztály: Héber olvasás. Imafordítás: Eloháj n'sómó, v'óhavtó, a tefillából átó kódausig, étkezés utáni ima 1. része, lefekvés előtti ima 1. része. Bibliai történet: Ábrahámától József haláláig. Bibliafordítás: Mózes I. könyvéből I. 1—31. VIII. 1—22. IX. 1—13. XI. 1—10. XII. 1—9. XIII. 1—10. XV. 1—7. XVII. 1—11. XVIII. 1—10. XXII. 1—19. III. osztály: Héber olvasás. Imafordítás: átó chaunén, hasivénu, szelach, refoénu, bórech, semá kaulénu, maudim, szim sólaum, jimlauch, vesómeru. Bibliai történet: Mózesről Józsuáig. Bibliai fordítás: Mózes I. könyve XXVIII. 10—22. XXIX. 1—13. XXXII. 4—14. XXXIII. 1—20. XXXV. 9—15. XXXVII. 1—36. XL. 1—25. XLI. 1—10. 26—57. XLII. 1—38. XLV. 1—28. XLVI. 1—7. 28—34. XLVII. 1—12. 28—31. XLIX. 2—38. L. 1—26. LVIII. 1—22. Bibliafordítással kapcsolatban a sevá, dágés, névelő, him- és nőnem, egyes és többes szám, személyes névmás, a teljes ige kál ragozásának 2 főideje, összekötő váv. IV. osztály: Bibliai történet: Sámuelről a Makkabéusokig. Imafordítás: Semá, cicisz, olénu, boruch senószan tauró, echod elauhéno, gadlu, jechadsóhú, jiszmecho, recé vimnochoszénu, kedusa. Bibliafordítás: Mózes II. k. I. 1—22. II. 1—25. III. 1—20. IV. 1—17. VI. 1—8. XII. 1—42. XIII. 17—22. XIV. 1—21. XV. 1—27. XVI. 1—36. XVIII. 5—27. XIX. 1—25. XX. 1—23. XXI. 1—6. 12—21. XXII. 19—30. XXIII. 1—19. XXX. 1—16. XXXI. 1—18. XXXII. 1—35. XXXIV. 1—26. Mózes III. k. XIX. 1—4. 9—18. 30—37. XXIII. 1—8. 15—18. 21—44. XXV. 1—22. A liturgiával és fordítással kapcsolatban a vallás legfontosabb intézményei (ünnepek, szertartások), a leggyakoribb zsinagógiai műkifejezések és megfelelő nyelvtani szabályok ismertetendők. A többi tantárgyakra az a megjegyzésünk, hogy sokat grammatizálnak még és hogy rajz és torna általában nem szerepelnek az órarendben. A tantestület 13 tagból állt. A gyermekek száma 273, 7 más vallású. Egyesületünk kiadványait használták.

3. *A debreczeni izr. hitközség öt osztályu fiu és hat osztályu leányiskolájának értesítője az 1904—1905. tanévről.* XIX. évfolyam. Szerkeszti: *Kúti Zsigmond*, igazgató. A hitélet ápolása céljából minden szombaton más más IV—V. osztálybeli fiu olvasta a haftórárt. Minden ünnep jelentőségét, szertartását és történetét behatóan megmagyarázták a gyermekeknek. Chanukákor minden este gyertyákat gyújtottak az osztályokban. Purimkor felolvasták a megillát. Nagy gondot fordítottak a tornatanításra és külön, játékkal egybekötött tornavizsgát is tartottak. A tanév folyamán több rendbeli kirándulást tettek a gyermekekkel. A fiuosztályok héber tananyaga a következő: I. osztály: Folyékony héber olvasás. Imafordítás: Semá, hazon, hamappil, máh nistánó. Biblia történet: A teremtéstől Ábrahámig. Bibliafordítás: A teremtésről szóló fejezet. II. osztály: Héber folyékony olvasás, a három kétköznapi ima. Birchasz hanehinin, kriasz semá el hamittó. A fontosabb nyelvtani előgyakorlatok. Bibliafordítás: Mózes I. k. I. II. III. IV. V. Bibliai történet: Ábrahámától József haláláig. A szombat és három főünnep. III. osztály: Héber olvasás: hétköznapi, szombati, ünnepi imák, különös súlyt fektetve az imakönyv kezelésére. Biblia fordítás: Mózes I. II. III. IV.

V. VI. VII. VIII. Héber nyelv, kapcsolatban a bibliafordítással. Eszter és Hagáda 3 első fejezete. Bibliai történet: az izraeliták Egyiptomban Sámson haláláig. Írás: héber német írás. IV. osztály: Fordítás: Mózes V. k. Hittan és szertartástan: a tórában előforduló parancsok és ünnepek. Nyelvtan, a beszédrészek, főnév ragozása, a gyökszó és képző, az ige. Írás: héber mondatok írása, fordítása és elemzése. Történet: Saultól a 2 templom felépítéséig. V. osztály: Fordítás: Mózes V. k. A heti szidra chamisiig. Történet: Az ország kettészakadásától a Makkabeusokig. Imák: Az imakönyv kezelése. Ima a haftóra előtt és után. A haftóra olvasása. A tanító-testület 11 tagból állt. A tanulók száma volt 500. Az iskola költsége 27000 korona volt, ebből a hitközség 8000 koronát fedezett. Feltűnt, hogy sem a tanítói, sem az ifjusági könyvtár nem szaporodott egy kötettel sem. Kiadványainkat használták.

4. *A pécsi izr. népiskola és hittani intézmények értesítője az 1904/05. tanévről.* Közli: *Klingenberg J.* igazgató-tanító, iskolaszéki jegyző. XXVII. évfolyam. A vallásos nevelés érdekében a II—III. fiu- és leányosztály számára istentisztelet volt szombatonként az iskola dísztermében. Az ifjusági könyvtár 57 kötettel gyarapodott. A hittani tanterv a következő volt: I. osztály. Történet: Ábrahám származásáig. Héber olvasás. Imafordítás: Móde áni, s'ma-malchuszóig, v'ohavtó ni odechoig, birchász hámmózon ki l'ólom chaszdo-ig. Benedikciók: Hóadómó, hóéc, hammóci, sehakkól, hadlókosz hanér, s'hechjóno, n'tilász jódojom, miné m'zónósz. II. osztály: Történet: Az ósatyák története. Izrael Egyiptomban. Az erkölcsi tanulságok levonása. Héber olvasás. Imafordítás: Eloháj n'sómó, s'ma, v'ohavtó, óvósz, k'dusó, chónén, birchász hasónim, birchász hámmózon-esz hakkolig. Biblia: Mózes I. k. 1. 1—5. 2. 1—3. 12. 1—3. 15. 1—7. 13—18. 18. 1—5. 22. 1—3. 7—12. 15—19. 25. 7—11. 28. 10—17. 32. 4—13. 37. 1—11. 42. 1—23. 45. 3—11. 24—28. 47. 28—31. 48. 1—2. 8—9. 15—20. Összesen 116 vers. III. osztály: Történet: Mózes születésétől Sámsonig. Héber olvasás. Imafordítás: V'somru, vajchulu, jizmach mósé, én komó chó, s'ma, echod, gádlu, birchasz hatóró, j'hallu, mizmar l'dóvid, k'dusó. Biblia. (Tankönyv fordítás nélkül): Mózes II. k. 1. 1—4. 6—14. 22. 2. 1—10. 12. 1—3. 15—20. 13. 17—22. 14. 1—31. 15. 1—18. 16. 4—30. 35. 19. 1—8. 22. 19—27. 30. 28. 1—9. 14—17. 32. 1—3. 7—19. 36. 1—9. III. k. 19. 1—4. 9—18. 23. 1—7. 9—10. 15—16. 23—32. 39—44. 30. 30. 32—37. Összesen 232 vers. IV. osztály. Történet: A bírák. Az egységes királyság. Az istentisztelet hajdan és most. Az ünnepnapok. Héber olvasás. Imafordítás: S'lósz eszré midósz, v'hásziénú, hállél, nismász, ál hanniszim. Biblia: Mózes IV. k. 4. 22—27. 11. 1—6. 10—11. 23—24. 31—35. 13. 1—20. 25—28. 30—33. 14. 1—25. 15. 37—41. V. k. 1. 1—46. 3. 23—29. 4. 1—13. 5. 1—19. 6. 1—25. 8. 1—14. 17—18. 11. 13—21. 26—28. 14. 1—36. 9—10. 20—21. 16. 1—4. 9—17. 22. 1—4. 6—8. 10—12. 23. 22—26. 24. 10—22. 29. 9—14. 30. 11—20. 32. 1—4. 7—12. 44—47. 34. 1—12. Összesen 314 vers. A tantestület 10 tagból állt. A tanulók száma 358 volt, keresztény 4. Az iskola fentartása 27507 koronába került, amiből a hitközség 15009 koronát fedezett. Gondoskodott a hitközség 443 oly tanuló hitoktatásáról is, kik más intézetekben tanultak. Egyesületünk kiadványait ezen iskolában is használták.

5. *Az egyesült győri és győrszigeti izr. hitközség népiskolájának értesítője, függelékben a hittani tantervvel a talmud tóra és az éhező iskolások intézményének részletes kimutatásával az 1904/5. tanévről.* Szerkesztette: *Vajda Géza*, igazg.-tan. Feltűnő jelenség, hogy a növendékeknek száma évről-évre csökken! A tanító-testület minden lehetőt elkövet, hogy az iskolára bizott növendékeket vallásos zsidókká nevelje. Erre szolgál a mindenheti istentisztelet, amikor is a tanítók a felolvasott heti szakaszból exhortációt tartottak a növendékek számára. A héber anyagból elvégezték: I. osztály: Héber olvasás. Történet: A patriarchák történetéből jellemképek. II. osztály: Történet: A világ teremtésétől József-ig. Biblia: Mózes I. k. 1. 1—6. 2. 1—5. 6. (1—4. kimaradt), 8. 9. 1—18. 12. 2—10. 18. 28. (1—10. kimaradt), 29. 1—8. A héber nyelv elemei. Héber olvasás. III. osztály: Héber olvasás. Történet: Józseftől Mózes haláláig. Biblia: Mózes I. k. 32. 4—15. 33. 1—12. 37. 1—8. 40. 1—23. 41. 1—32. 42. 1—38. 43. 1—15. 44. 18—34. 45. 1—28. 48. 1—17. 50. 1—20. Mózes II. k. 1. 1—15. 2. 3. 1—18. 6. 2—9. 11. 1—10. 12. 1—3. 13—20. A héber nyelv elemeinek folytatása. Imafordítás: Birchasz hamózon, kriász semá al hamittó, birchasz haneh'nin, eloháj n'sómó, vijhi rócaun, jizm'chú v'malchusz-chó, r'cé vim'núchaszénu. IV. osztály: Héber olvasás. Bibliatörténet hit- és erkölcs-

tannal kapcsolatban: Józsuától Sámuel haláláig. Biblia: Mózes II. k. 14. 1—31. 16. 1—15. 19. 1—25. 20. 1—15. 21. 14—20. 26—27. 22. 24—30. 23. 1—17. 31. 16—17. 32. 1—14. Mózes III. k. 19. 1—4. 9—19. 23—37. 20. 1—10. 25—57. Mózes IV. k. 13. 1—33. 14. 1—4. 11—25. 20. 1—10. 22. 1—21. Imafordítás: Ató chaunén, hasivénu, szelach lónu, reéh nó, refóénú, boréch ólénu, velámalsinim, esz cemach, semá kaulénu, maudim, elauháj necaur, ahavó, semá. Szertartások. A többi tantárgyból is elvégezték az előirt anyagot. Az ifjusági s tanítói könyvtár 56 kötetel szaporodott. A tantestület 9 tagból állt. A tanulók száma volt 343. Más intézetekbe járt 606 növendék, kiknek hitoktatásáról szintén gondoskodott a hitközség. Kiadványainkat használták.

6. *A kaposvári zsidó hitközség népiskolájának értesítője* az 1904/05. tanévről. XXV. évfolyam. Kiadja az iskolaszék. A tanulók vallásos érzületének fejlesztése és a liturgiában való gyakorlása céljából minden szombaton istentisztelet volt a tanulók számára, mely alkalommal minden 2 héten felváltva egy-egy tanító a heti szakasról rövid beszédet mondott. Azonkívül pedig pészach ünnep után reggelenként fél 8 órakor összegyültek az iskolában a III. és IV. osztály tanulói, hogy a tanítók felügyelete alatt a reggeli imádságot végezzék. A tanítás eredménye jó volt, mert az előirt tananyagot nemcsak egész terjedelmében, hanem a megkívánt sikerrel is dolgozták fel. A tanítótestület 8 tagból állt. A tanulók száma 215 volt. Más intézetekbe 471 zsidó gyermek járt.

7. *A kassai izr. elemi iskola értesítője* az 1904/05. tanévben. XXXVII. évfolyam. Közli az iskolaszék megbízásából: *Szilágyi* Nándor, isk. igazgató. Bevezeti az értesítőt egy, *Szilágyi* tollából eredő igen figyelemre méltó értekezés, mely a zsidó iskola létjogosultságáról szól és melyben a kassai szülők közönyöségéről panaszkodik, olyannyira, hogy az iskola fenállását is kell már féltetni. A tantestület pedig ez évben is kitartó buzgalommal nemcsak azon fáradozott, hogy a kitűzött tancélt feldolgozza, hogy a tanulók ismereteit lehetőleg gyarapítsa, hanem főképen arra törekedett, hogy a reá bízott ifjuságnak lelkét, kedélyét, szivét nemesítse és minden jó és nemes iránt fogékonyá tegye, továbbá, hogy azt kifogástalan hazafias és igazi vallásos szellemben nevelje és oktassa. Az iskola költsége 12721 korona volt, miből a hitközség 6321 koronát fedezett. A tantestület 6 tagból állt. A tanulók száma 205 volt. Egyesületi kiadványainkat használták.

8. *A nagyszombati izr. hitközség népiskolájának 1904/05. tanévi értesítője.* Közli: a tanítótestület. Kiadja: az iskolaszék. Szép értekezés vezeti be az értesítőt, melyet *Gerő* Ignác irt az iskolaszékről és annak hivatásáról. A tanítótestület törekvése oda irányult, hogy a reá bízott növendékekben az „Isten, király, haza“ hármas szent fogalmát minél mélyebbre bevésse. Eredménye ezen buzgólkodásnak az volt, hogy a növendékek, akiknek legnagyobb része mint idegenajku lépi át az iskola küszöbét, a magyar nyelv teljes tudásával hagyhatják azt el. A tiszta magyar nemzeti érzelmek buzgó fejlesztésével karöltve jár a vallásunk iránti hűség, lelkesedés és ragaszkodás. A tanulók önművelésére szolgált a 350 kötetet magába foglaló ifjusági könyvtár, melyben csak magyar művek vannak. Az olvasás iránti érdeklődés felkeltése végett pedig 2 hetenkint mese-órát tartottak. A tanítótestület 6 tagból állt. A növendékek száma volt 139. Az egyesület kiadványait itt is használták.

9. *A nagytapolcsányi izr. népiskola értesítője* az 1904—1905. tanévről. Az iskolaszék megbízásából közli *Weisz* Ármin igazgató. A tantestület, hogy a reájuk bízott növendékek vallásos érzelmeit fejlessze, minden szombaton istentiszteletet tartott, nemkülönben purim és chanuka ünnepén. Az iskola ezen tanévben töltötte be fennállásának 47. évét. Célját a felekezeti és haza irányában a nevelés és tanítás intenzív tétéle által el is érte. Kiviláglott ez *Jánossy* Gyula s. tanfelügyelő látogatása alkalmából, ki is a látottak és hallottak fölött teljes megalégedését fejezvé ki, különösen dicsérően emlékezett meg a szakszerű magyarnyelvű tanításról. A tantestület 7 tagból állt. A növendékek száma volt 242.

10. *A sátoraljaujhelyi status-quo izr. anyahitközség elemi fiu- és leányiskolájának értesítője* az 1904—1905. iskolai évről. Függetlenségük: A más iskolákba járó izr. tanulók hittanításának anyaga. A tantestület nagy odaadással és buzgalommal teljesítette feladatát és fáradságának meg is volt a kellő eredménye. A tantestület 7 tagból állt. A gyermekek száma 229 volt. Kiadványainkat használták.

11. *A soproni izr. népiskola értesítője* az 1904—5. tanévről. Szerkesztette

Bíró Samu. I. évfolyam. Minthogy ez a soproni iskolának első értesítője, *Bíró Samu* az utolsó 8 esztendő rövid történetét írta meg bevezetésként. Hogy a gyermekeket a vallásgyakorlatra szoktassák, szombatonként istentiszteletet tartottak. Az iskola növendékei megtekintették a soproni gazdasági és iparkiallítást, melynek egyes pavillonjaiban a tanítók felvilágosító magyarázatokat tartottak. A tanítótestület 6 tagból állt. Gyermekek voltak 214. Más, nem zsidó intézetekbe járt 387 növendék. Kiadványaink közül kettőt használtak.

12. *A szombathelyi izr. elemi iskola értesítője* az 1904—1905. tanévről. Közli: *Kardos Samu* igazgató. Függelékül: Kimutatás a középiskolai hittanításról. Közli: dr. *Bernstein Béla* főrabbi. A hitélet fejlesztése céljából szombaton ifjusági muszaf-istentiszteletet tartottak teljes ritus szerint, melyen a III. és IV. osztály fiú- és leánytanulói vettek részt. Bevezetésül a tanulók egy magyar dalt énekelnek; a heti szakaszt a tanítók, a haftórát pedig váltakozva a IV. osztályu tanulók olvasták fel. Van szép ifjusági könyvtára az iskolának, mely a lefolyt évben 38 kötettel szaporodott. Nézetünk szerint az ifjusági könyvtár nemcsak a jó magaviseletű és szorgalmas tanulók számára van, hanem minden növendéknek kell hogy az rendelkezésre álljon. A tantestület 6 tagból állt. A tanulók száma 235. Egyéb nem zsidó iskolákba járt még 277 tanuló. Kiadványainkat használták.

13. *A b.-gyarmati izr. elemi népiskola értesítője* az 1904—1905. tanévről. Közli: *Singer Adolf* igazgató. A tanulók vallásos érzelmének ápolása kiválóan gondját képezte a tantestületnek. Minden szombaton istentiszteletet tartottak. Ez alkalommal a fiúk többször jutottak abba a helyzetbe, hogy a haftórák előadásában való jártasságukat kimutassák. *Máthé Géza* kir. tanfelügyelő minden osztályt alaposan megvizsgált és jegyzőkönyvbe vétette, hogy a balassagyarmati izr. iskolát a tanítási eredmény tekintetében kerületének legjobb iskolái közé sorozza. Feltűnő, hogy rajzoktatás nem szerepel a tantervben. A tantestület 5 tagból állt. Tanuló volt 241. Kiadványainkat használták.

14. *A makói izr. népiskola értesítője* 1904—5. tanévről. Közli: *Székely Lipót* igazgató. Bevezeti az értesítőt *Grósz Henrik* „Osztott vagy osztatlan iskola“ című értekezése, melyben szép érvekkel küzd az osztatlan iskola ellen és az osztott mellett, mert egyedül a figyelem az, mely *osztott* az *osztatlan* iskolában. A tantestület ezen véleményadásának már meg is volt a kellő eredménye, amennyiben az iskolaszék elhatározta, hogy a jövő tanévtől kezdve a külön fiú- és leányosztályokat megszüntetve, vegyes osztályokban rendelte a növendékek oktatását. A vallásos érzület megerősítése érdekében hetenként szombati istentiszteletet tartottunk, amidőn is 4—4 fiúnövendék járult a tóra elé. A tantestület 5 tagból állt. A gyermekek száma 184 volt, keresztény 10. Az egyesület kiadványait használták.

15. *A liptószentmiklósi izr. népiskola értesítője* az 1904—1905. iskolai évről. Közzéteszi: *Fischer Lipót* igazgató-tanító. A tanítótestület hivatása magaslatán állva, buzgón végezte kötelességét, a kitűzött tancélt elérték és jó eredményt mutathatnak fel. Az iskolaszék azt a figyelemreméltó határozatot hozta, hogy a német olvasást csak a II-ik osztályban kezdjék. De mi szükség van Liptószentmiklóson, hol a gyermekek 60 százaléka német anyanyelvű, arra, hogy a nyert 4 órát a német beszéd gyakorlására fordítsák, az érthetetlen. Inkább fordították volna magyar nyelvre, sokkal helyesebb lett volna. A II. osztályban a bibliai történetet Mózes haláláig veszik, a III. osztályban Sámuelnél kezdik. Mi történik a közbeneső résszel? Csak nem hagyják ki a honfoglalás és a bírák egész korszakát! A tantestület 5 tagból állt. Az iskola kiadása 8529 korona volt, ebből a hitközség 1183 koronát fedezett. Tanuló volt 161. Keresztény 25. Német ajku 95, tót 18. Egyesületünk majdnem minden kiadványát használták.

16. *A nagyszombati orth. izr. hitközség elemi népiskolájának* 1904—1905. tanévi értesítője. Közli: *Reichenthal Adolf* igazgató. Az értesítőt bevezeti egy, az iskola igazgatója tollából eredő cikk, melyben az iskola és család együttműködésének szükségéről értekeznek. Az iskola most töltötte be fennállásának 25. évét. Főcélja mindig az volt és marad a jövőre is tanulóinak hazafias nevelést nyújtani vallás-erkölcsi alapon. Ezen magasztos célt szem előtt tartva, a tanítótestület minden egyes tagja odaadó buzgalommal iparkodott nehéz kötelességét hiven teljesíteni és a tanulókat a magyar nyelv alapos elsajátítására tanítani. A tanítótestület 4 tagból állt.

17. *A paksi orth. izr. hitközség elemi népiskolájának* 1904—5. tanévi első

értesítője. Közli: *a tanítótestület*. Kiadja: az iskolaszék. Bevezetésül *Grün* Jakab igazgató rövid vonásokban mondja el az iskola történetét, mely még az 1735. évre vezethető vissza. A végén pedig közli *Laufer* Lajos nyug. tanítónak a „Talpra magyar“ című költeménynek gyönyörű héber fordítását. A tantestület 4 tagból állt. Gyermek volt 117. Kiadványainkat használták.

18. *Az ujvidéki izr. népiskola értesítője* az 1904—1905. tanévről. XIX. évfolyam. Szerkeszti az iskolaszék megbízásából: *a tanítótestület*. Szem előtt tartva az iskola felekezeti jellegét, a vallásos élet fejlesztése az elmúlt tanévben is egyik főgondját képezte a tanítótestületnek. Szombatonként ifjusági istentiszteletet tartottak, mely alkalommal a tórához szólították a IV. osztályu növendékeket, úgy, hogy az év végéig mindenkire sor jutott. Az ünnepek előtt megmagyarázták azoknak jelentőségét és felvilágosították az illető szertartásokról, hogy ezek iránt is kellő tájékozást nyerjenek. A tantestület 4 tagból állt. A tanulók száma volt 224. Az egyesület kiadványait használták.

19. *A szentesi izr. elemi népiskola értesítője* az 1904—05. évi tanévről. Összeállította *a tantestület*. Az értesítőt bevezeti *Fodor* Dávid egy szép cikke, melyben néhány igen figyelemreméltó pedagógiai tanácsot ad a szülőknek. A növendékek vallásos-erkölcsös érzelmeinek fejlesztésére a tantestület a téli hónapok szombatjain az összes növendékekkel az iskolában istentiszteletet tartott, a tavaszi és nyári hónapok szombat és ünnepnapjain pedig az összes fiunövendékekkel a délelőtti nagy istentiszteleteken megjelent. Ezeket *dr. Friedmann* Gyula rabbi a gyermekek felfogásához mért erkölcsnemesítő beszédeket tartott. A nyári hónapokban hetenkint kirándulást tettek a gyermekekkel. A tantestület 3 tagból állt. Növendék 105 volt. Kiadványainkat ezen iskolában is használták.

20. *A szécsényi izr. népiskola értesítője* az 1904—1905. iskolaévről. 25. évfolyam. Közli *Szabó* Lipót, igazgató-tanító. A tantestület arról panaszkodik, hogy sok szülő indolenciával viseltetik az iskola iránt. Így pl. az időszaki értesítőt alá sem írják. De ilyen szülő aztán ne is okolja a tanítót gyermeke rakoncátlanságáért és rossz osztályzatáért, amint azt — sajnos — sokan teszik. Az iskola csak úgy felelhet meg nehéz feladatának, ha a szülők a tanítót törekvésében támogatják. E nélkül a tanító fáradsága hiábavaló. A tantestület 2 tagból állt. Gyermek volt 76. Kiadványainkat használták.

21. *A pozsonyi orth. izr. hitközség* által fentartott kereskedelmi szaktantárgyak tanításával egybekapcsolt nyilvános *polgári fiu iskolája értesítője* az 1904—1905. tanév végén. Közli: *Oesterreicher* Miksa, igazgató-tanár. XIX. évfolyam. Az intézet nagy figyelmet fordított a lefolyt tanévben is a vallás-erkölcsi érzésnek ápolására, gondoskodván arról, hogy izr. növendékeik hetenkint 5 délutánon át alapos héber oktatásban részesüljenek. A tanári testület 14 tagból állt. A tanulók száma 144 volt. Más vallásu volt 22. Német anyanyelvü volt 79, tót 12.

22. *A nagykanizsai izr. hitközség* által fentartott *felső kereskedelmi iskola értesítője* az 1904—1905. tanévről. Szerkeszti: *Bún* Samu, igazgató. *A nagykanizsai izr. hitközség hitoktatási intézményei* az 1904—1905. tanévben. Közli: *Dr. Neumann* Ede, főrabbi. A tanulók vallás-erkölcsös nevelése a tanári kar kiváló gondoskodásának tárgyát képezte, melynél fogva az összes tanulók felekezetük istentiszteletén és vallásos gyakorlatain rendszeresen résztvettek. A tanári kar 8 tagból állt. A növendékek száma volt 82, keresztény 24. Gondoskodott a hitközség azon 416 zsidó vallásu növendék hittanításáról is, kik nem jártak felekezeti iskolába.

(Folytatása következik.)

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

A szabadkai izrael. iskola. A szabadkai izr. hitközség eddig is csak a legnagyobb áldozatkészséggel volt képes 4 tanítós elemi iskoláját fentartani. A hitközségre legutóbb újabb terhek hárultak. Gyönyörű templomot épített s még egy rabbit alkalmazott. A hitközségi tagok megsaporodtak, de az adóképeség nem fokozódott kellő arányban. Így esett, hogy a hitközség iskolája nem felelt már meg a hozzája fűzött várakozásnak. 700 zsidó iskolaköteles közül csak 250 járt a felekezeti iskolába. A szegényebbje a városi iskolába szorult, mert az óriási tandíjat nem tudta fizetni.

A hitközségi tagok sehogysem voltak megelégedve a helyzettel. Iskolájukat fejleszteni nem tudták. De azt sem nézhették, hogy gyermekeik $\frac{2}{3}$ -ad része a városi iskolába járjon, ahol „úgy-ahogy“ heti 2 órai hitoktatásban volt részük, de a mellett ott ültek a *katolikus jellegű* városi iskolában. A hitközség mai vezetőségének végre sikerült a kérdést legszerencsésebben megoldani.

Amint említettük, a szabadkai városi iskolák *kifejezetten katolikus jellegűek*. Azonban a város a szerb (gör. kat.) iskolát is átvette néhány évvel ennek előtte. Külön igazgató vezetése alatt meghagyta az iskola gör. kel. felekezeti jellegét és szerb tannyelvét; tanítóit azonban fizeti a város.

Ilyen értelmű az izr. iskola átvétele is.

A hitközség átadja az iskolaépületet és fedezi a hitoktatás költségeit. A város fizeti a tanítókat. De a jelenlegi 4 tanerőn kívül, még 2 férfi és 2 női tanerőt alkalmaz. Az iskolának *meghagyja izr. felekezeti jellegét* külön igazgató vezetése mellett. Az iskolában zsidó ünnepeken szünetel a tanítás. A hitoktatást az eddigi óraszámban (naponta egy óra) végzik a tanítók, akik eddigi fizetésük mellé (amit a város ad) a hitközségtől 200—300 frt hitoktatói díjat is húznak, (tehát fizetésemelésben részesülnek), amelynek fejében az ősszel megnyíló talmudtóra iskolában is tanítanak. (A hitoktatás tehát intenzivebb!)

Szabadkán tehát nem történt egyéb, minthogy az iskolafentartó változott: *az iskola gazdát cserélt, de az iskola felekezeti jellege megmaradt.*

Szabadkán tehát az új iskolaévtől kezdődőleg csupán *községi* iskolák lesznek, de mindegyik iskola *felekezeti jellegű* lesz. Vagyis lesz egy 8 tanítós *izr. felekezeti községi* iskola, egy öt tanítós *gör. kel.* jellegű *fel. községi* iskola, a többi *községi* iskola *róm. kath.* jellegű marad.

Tanítóijubileum. A törökszentmiklósi izr. hitközség érdemes igazgatótanítója *Klein Ármin*, az elmúlt tanévben fejezte be buzgó tanítóskodásának 25-ik évét. Az izr. hitközség és a volt tanítványok a jubiláns működését méltányolva, tiszteletére július hó 2-án az Iparoskör dísztermében fényes jubileumi ünnepélyt rendeztek. Az ünnepély 3 $\frac{1}{2}$ órakor vette kezdetét. Az egész hitközség kicsinye nagyja mind megjelent, hogy a szeretet és hála adóját lerója a mester iránt, aki 25 éves működésével örök hálaóra kötelezte le érdemes hitközségét. Megjelentek: *Eötvös K. Lajos* a vármegye kir. tanfelügyelője, Törökszentmiklós város előljárósága képviseletében *Fehér József* és *Kiss István* főjegyző, Dr. *Somogyi Aladár* országgyűlési képviselő, *Udvary Ferenc* az ált. tanítóegyl. képviseletében, a hitközség előljárósága, *Schwarz Hermann* hitközségi elnök, az iskolaszék Dr. *Nagel Sándor* iskolaszéki elnökkel az élén. A t.-szt.-miklósi róm. kath. és ev. ref. tantestület és községi polgáriiskola tanári kara. A szolnoki, karcagi, tiszabői, abádszalóki cifferi, debreceni, ny.-nováki izr. tanítók. Igen nagyszámu hölgyközönség és a volt tanítványok nagy sokasága. *Schwarz Hermann* hitk. elnök szép szavakkal üdvözölte az egybegyűlt díszes ünneplő közönséget és 3 tagú küldöttséget menesztett az ünnepeletről. Élénk éljenzés között lépett be az ünnepeletről a terembe, mire dr. *Weisz Mór* rabbi szép üdvözlő beszédet intézett az ünnepelethez. Dr. *Nagel S.* iskolaszéki elnök ezután az iskolaszék diszgyűlését nyitotta meg, méltatva *Klein A.* érdemeit. *Kovács Ignác* törökszentmiklósi tanító az iskolaszék üdvözlését szép beszédben tolmácsolta. Az iskolaszék *Klein A.* elévülhetetlen érdemeit jegyzőkönyvbe iktatta és neki rendkívül sikeres működéséért köszönetet szavazott. *Eötvös K. Lajos* kir. tanfelügyelő üdvözlete az ünnepély fénypontját képezte. Ismerjük a tanfelügyelő úr kiváló szónoki képességét, de oly beszédet, aminőt itt produkált, még nem hallottunk tőle; szónoklata leírhatatlan lelkesedést szült. Meg nem szünni akaró éljenzés és taps jutalmazta az érdemes szónokot. Nekünk jelen volt zsidó tanítóknak beszédjének azon passzusa tetszett legjobban, amelyben felemlítette a zsidó tanítók küzdelmeit, kedvezőtlen anyagi és társadalmi helyzetét, és hogy dacára nagy érdemeiknek a haza és felekezetük körül, még mindig mostoha elbánásban részesülnek és örömét fejezte ki tapasztalhatni, hogy a fel-növekedő izr. intelligencia kezdi becsülni tanítóit, átérzik, mily becses kincssel bírnak az izr. hitközségek tanítóikban, ebből szebb jövőt jósol az izr. tanítóknak. *Udvary Ferenc* szolnoki állami tanító, a vármegyei általános tantestület, *Szontagh Jenő*, a jubiláns iskolatársa, a szolnoki izr. iskolaszék, *Baumhorn Ede* a szolnoki izr. tantestület üdvözlését adta át. A volt tanítványok üdvözlését Dr. *Kun Andor* tol-

mácsolta és 500 korona értékű adományt nyújtott át ajándéknak. A jelenlegi tanítványok nevében egy fiú- és egy leánynövendék üdvözölte még a jubilánst, aki minden beszédre válaszolt, az ő ismert szerénységével elhárított minden érdemet. A hitközségi elnök szép zárszavai után az ünneplő közönség széteszlott, hogy este 8 órakor a „Sas“ vendéglőben a fehér asztalnál ismét összegyűljön. Az ünnepelthez érkezett igen nagyszámú üdvözlő sürgöny közül csupán 3-at emelek ki. *Lippe* Vilmos községi kerületi elnök, kir. táblabíró, *Bánóci* József, az izr. tanítóképző igazgatója és *Kuti* Zsigmond az Alföldi fiókkör elnökének táviratait.

Tiszabő, 1905. július havában.

Neumann Vilmos.

Szép ünnepélyt rendezett a borsod-mezőkeresztesi iskolaszék és hitközség közbecsülésben és szeretetben álló tanítójának, *Ellenbogen* Henriknek, 25 éves tanítói jubileuma alkalmából. Mindkét részről méltatták érdemeit és szent hivatásában mindenkor kifejtett buzgalmát. Az ünnepelt erre elérékenyülve mondott köszönetet a szép óvációjáért és megígérte, hogy tovább is szíven hordozza a növendékek és a hitközség érdekeit.

Gyász hírek. Tagtársunknak, *Breier* Kálmánné szül. *Lustig* Emma volt újpesti áll. polg. isk. tanárnőnek édes anyja, özv. *Lustig* Adolfné asszony jul. 16-án életének 86-ik évében hosszas szenvedés után elhunyt. — Julius hó 7-én halt meg Komáromban 73 éves korában *Goldberg* Sámuelné saül. *Raab* Johanna. A megboldogultban *Bányai* Jakab nagybecskereki áll. igazgató és *Bányai* Ferenc lévai tanító tagtársaink édes anyjukat gyászolják. — Fogadják tagtársaink szívből jövő részvétünk kifejezését!

Debrecen. Az iskolaszék határozatából a jövő iskolaév elején a debreceni fiiskolában megnyitják a hatodik osztályt. Ugyanakkor az iskolaszék elvileg ki is mondta, hogy felekezeti leány polgári iskola felállítását szükségesnek tartja. — Az idei vizsgák alkalmával a hitközségi képviselőtestület az iskola 6 férfitanítójának a héber oktatásban elért sikerek jutalmául 50—50 kor. remunerációt szavazott meg.

Liptószentmiklós. A liptószentmiklósi felekezeti iskola tudvalevőleg a múlt nyáron leégett. A hitközség ezért diszes, modern iskolát épített, melyet f. évi október havában adnak át reudeltetésének. A megnyitási ünnepéllyel együtt az iskola fenállásának 60 éves jubileumát is fogják megtartani.

Ujvidék. A hitfelekezetek együttes kérelme folytán Ujvidék sz. kir. városának tanácsa az ottani összes tanítóknak 10% drágasági pótlékot szavazott meg.

Nyugdíjazás. *Lengyel* Manó tagtársunkat a bajai izr. iskola tanítóját a válás- és közoktatásügyi miniszter nyugdíjazta, — a bajai izr. hitközség pedig jegyzőjévé választotta.

Pályázatok. Az érsekújvári, ungvári, csaczai sajkazinczi, görbő-pincehelyi, turzófalvai és tápiószeli hitközségek pályázatot hirdettek a felekezeti iskoláiknál megüresedett tanítói állomásokra.

VEGYESEK.

Rabbi Pollák Eleázár.

Julius 5-én halt meg 83 éves korában a pesti hitközség egyik nagytekintélyű papja, rabbi *Pollák* Eleázár. A megboldogult nagy zalmudtudós, szigoruan vallásos életű és konzervatív érzelmű ember volt. Kedvelt és szeretett papja maradt mindvégig hiveinek, akik örömet hallgatták hitszónoklatait. Született Nyitrán 1822-ben és már tizenhároméves korában került fel az óbudai jesivóba, ahol ritka észbeli tehetségének adta jelét. Tizennyolcéves korában már oly mély tudást szerzett a héber tudományokban, hogy az akkori híres óbudai rabbi nem habozott neki a rabbiképesítő oklevelet kiszolgáltatni. Tanulmányai kibővítése céljából Prágába ment a világhírű Rappaport Salamon rabbi mellé és ugyanott hallgatta a bölcsészetet. Kedvenc tanítványa lett a nagy mesternek s ennek ajánlatára az ősrégi prágai hitközség meg is választotta rabbijának, Később a csehországi Janovitzban, majd a morvaországi Kremsierben működött, míg végre 1872-ben került vissza hozzánk, amikor őt t. i. a pesti izrael. hitközség a rombachutcai zsinagóga rabbiszekére meghívta. Ettől az időtől fogva, tehát 33 éven keresztül tölté be ez állását, környezve községének és hiveinek szeretetétől, amely halála órájáig meg nem fogyatkozott.

Az Izraeliták Országos Irodájának ez évi jelentéséből alább közöljük a tanítóságot érdeklődő IV. fejezetét egészen. Tagtársaink emlékeznek, hogy az abban tárgyalt ügyel egyesületünk vezetősége is foglalkozott annak idejében, sőt a miniszteriumhoz intézett memorandumunkban ez ügyet is felemlítettük *):

„Hazai népoktatásunk ügye rég idő óta gyökeres javításra szorul. Első organikus népnevelési törvényünk életbelépte óta a nevelési tudomány nagy haladást tett, a tanügyi törvényhozás sok irányban fejlődött, aminek következményeképpen a közoktatási kormány számára e téren nagy feladatok nyíltak meg. E feladatok megoldása viszonyaink között kiválóan bölcs államférfiúi megfontolást igényelt, mert az általános és hazai tapasztalatok eredményének értékesítése mellett népoktatásunknak nemzeti irányban való továbbfejlesztése elsőrendű állami érdekként állott előtérben.

A késői nemzedékekre átalakítólag ható, a magyar közművelődésre következményeiben eléggé meg nem becsülhető értékű munkát az a javaslat indította meg, melyet *Berzeviczy Albert* vallás- és közoktatási miniszter a *népiskolai közoktatásról szóló 1868 ik évi XXXVIII. és a népiskolai hatóságokról szóló 1876 ik évi XXVIII. t. c. módosítása* tárgyában múlt évi október hó 18-án a magyar országgyűlés képviselőházához benyújtott. Nemzeti szellemtől áthatott népoktatásunk minden igaz híve hazafias örömmel köszöntötte mint olyat, melyen a magyar népművelődés alkotmánya felépülhet.

A magyar zsidóság, mely ama néhány évtized alatt, amióta saját iskolai ügyeit törvényes oltalom alatt intézheti, beigazolta, hogy népiskolai ügyét abban a hazafias irányban törekszik fejleszteni, mely az új népiskolai törvényjavaslat előtt eszményként lebeg. A miniszteriumnak a tanügyre vonatkozólag közzétett adatai ezt eléggé tanúsítják és így önként értetődik, hogy az új népiskolai törvényjavaslatot hitfelekezetünk is őszinte meglelégedéssel üdvözölte.

Amde e javaslat 7-ik §-a vallási tekintetben jogosult aggodalommal töltötte el a hazai zsidóságot. Nem kifogásoljuk e 7-ik §-nak amaz intézkedését, mely zúgiskolának minősíti az olyan vallás-iskolát, mely nem az illető hitközség felügyelete alatt áll, amely nem bír e célra berendezett és a közegészségügyi követelményeknek megfelelő helyiséggel és amelynek tanítója nem magyar állampolgár. De sérelmesnek, veszélyesnek, sőt bomlasztó hatásúnak tartják a zsidóhitközségek azt a tilalmat, hogy a vallásoktatásra naponkint legfeljebb csak két óra fordítható, és hogy a külön vallásiskolába 8 éven alul levő gyermekek nem járhatnak. Számos hitközség küldöttsége járt nálunk ez ügyben, az ó-budai izr. hitközség pedig beadványt intézett hozzánk, melyben a sérelmesnek talált szakasz megváltoztatása iránti lépések tételére kér bennünket.

A felmerült alapos aggodalom lényege abban áll, hogy a törvény a hat éves tanköteles kor mellett a vallás-iskola látogatására egy nyolc éves kort állapít meg, holott a szülők egyébként nincsenek korlátolva abban, hogy gyermekeiket a rendes iskoláztatáson kívül idegen nyelvekben vagy zenében is oktathassák. Epoly kevésbé nyugodhatnak meg vallásantestületeink abban, hogy a törvényhozás állapítsa meg a tanköteles gyermekek hitoktatásának mértékét és hogy ily módon felekezetünk volta-képi hatáskörébe avatkozzék.

Ennek folytán a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnál előterjesztést tettünk, melyben felekezetünk jogos álláspontját kifejtettük és hivatkoztunk arra, hogy a miniszterium már előzőleg meghallgatásunkkal meg is állapította azokat a szabályokat, melyek a rendszeres vallásoktatás tanítására alkalmasak. A gyermek korára és a tanítás idejére vonatkozólag a javaslat benyújtása előtt az volt a megállapodás, hogy hat éven aluli gyermekeket a vallás-iskolába befogadni nem szabad, mert ezek csak az 1891 XV-ik törvénycikknek megfelelő kisdédóvókba járhatnak, hogy továbbá a vallásiskolában a tanköteles gyermekek oktatása csak akkor veheti kezdetét, mikor a rendes iskolában a tanítás véget ért.

Ez alapon teljesen megakadályozható, hogy a vallásiskolában a fejletlen gyermekek túlságos szellemi munkával terheltessenek. Vagyis ily módon az új törvényjavaslat 7-ik §-ával szemmel tartott cél teljesen elérhető, anélkül, hogy a felekezet önrendelkezési jogán sérelem ejtetnék.

E fellépésünk folytán biztosítottunk, hogy a törvényjavaslat további tárgyalásának rendjén hitfelekezetünk emez érdeke teljes mértékben tekintetbe vétetni fog.“

*) Lásd az Izr. Tanügyi Értesítő 1904. 11. 12. számait.

A Magyar Tanítók Országos Bizottsága és az Eötvös-alap (országos tanító-segítő-egyesület) augusztus 21—23. napjain tartják Budapesten a nyári nagygyűléseiket. Ez alkalomból Somlay József, a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának elnöke és Ujváry Béla, az Eötvös-alap elnök, fölhívják első sorban a két egyesület tagjait, de általában mindazokat kik, a tanítói közügyek iránt érdeklődnek s a nagygyűlésen részt óhajtanak venni, hogy ebbeli saándékukat, kedvezményes vasuti jegy kieszközlése céljából mielőbb Somlay elnöknél (Budapest, I., Városmajor-u. 31) jelentsék be.

A magyarországi néptanítók hatodik egyetemes gyűlésének naplója e napokban hagyta el a sajtót *Hajós Mihály* és *Szabó Bugáth* László szerkesztésében. A Napló, mely 352 nyomtatott oldalra terjed, egész részletesen s lehetőleg szó szerint közli mindazon javaslatokat, előadásokat és felszólalásokat, melyek a múlt évi gyűlés oly nevezetessé tették. A Napló minden bizonnyal kedves olvasmánya lesz nemcsak a résztvevőknek, hanem minden magyar tanítónak. A Naplót az egyetemes gyűlés minden tagja díjmentesen kapja és aki eddig még nem vette kézhez, forduljon *Hajós Mihály* titkárhoz (I. Bors-u. 6.), ki azonnal teljesíteni fogja a kartársak kérését.

A Magyar Tanítók Otthona a következő felhívást küldte szét a magyar tanítósághoz: „Mélyen tisztelt Kartársak! A Magyar Tanítók Otthona immár tíz éve áll fön. Tíz éven át szolgálta teljes buzgósággal a magyar tanítóság szabad, független törekvéseinek ügyét. Otthonunk tíz esztendő fönállását két alkotással kívánjuk megünnepelni: egy olesó gyermekujság alapításával és a magyar tanítók országos betegsegítő szövetkezetének létesítésével. *Mese-Ujság* címmel adjuk ki az olesó gyermeklapot, mellyel főkép a nép gyermekeinek százezrei előtt akarjuk megnyitni a magyar mesék- és mondák tündérvilágának kapuját. Mi azok előtt is kitarjuk azt a kaput, akik előtt az üzleti vállalkozás eddig zárva tartotta. A *Mese-Ujsággal* az iskola falain kívül akarjuk folytatni a tanító nevelő munkáját.

Azt akarjuk a *Mese-Ujsággal*, hogy a magyar tanítóságnak a gyermekirodalom kultiválására teret nyujtsunk, hogy itt is megmutathassa hivatottságát és erejét. Azt akarjuk, hogy a tanítóság a gyermekirodalom terén, — a gyermekirodalom pedig a tanítóságban, — a maga illetékes és jogosult helyére jusson. Minden jó dolgotat honorálunk. Bizton reméljük, hogy a magyar tanítóság e *Mese-Ujság* mind szellemi, mind anyagi megerősödésében, fölvirágoztatásában támogatni fogja a Magyar Tanítók Otthonát. Ezzel a reménységgel ajánljuk a *Mese-Ujság* kiadóhivatalának a lap megjelenésére és terjesztésére vonatkozó alábbi fölhívását mélyen tisztelt kartársaink szives figyelmébe. Másik alkotásunkat: a betegsegítő szövetkezetet, egyrészt a *Mese-Ujság* tiszta jövedelméből létesítenénk, országos jelleggel, a Magyar Tanítók Otthona keblében.

Ez a betegsegítő szövetkezet alapszabályilag megállapítandó havi befizetések fejében pénzbeli járulékot adna a hosszabb ideig betegséggel sujtott tagnak és pedig *nem kérvényezés útján*, hanem mint jogosult és követelhető járulékot. Aki a Magyar Tanítók Otthona tagjainak sorába akár rendes, akár külső tagul belép, az a betegsegítő szövetkezet tagjai részére biztosított összes jogokban részesül, a megállapítandó havi befizetések kötelezettsége mellett. A *Mese-Ujság* kiadóhivatala részéről a fentiekhez még ezeket fűzzük: A *Mese-Ujsággal* a legszegényebb szülők gyermekeinek is alkalmat akarunk nyujtani arra, hogy olesó, de teljesen irodalmi színvonalon álló olvasmányokkal elégíthessék ki lelki szükségletüket. Ezért a *Mese-Ujság* egyes számainak árát *4 fillérben* állapítottuk meg. A *Mese-Ujság* terjesztésében mi egyedül kedves kartársaink szives támogatására és buzgóságára számítunk. Kérjük szeretett kartársainkat, sziveskedjenek odahatni, hogy hetenként minél több gyermek vegye meg a *Mese-Ujságot*. A hétről-hétre való elárusításra alapítjuk tehát vállalatunkat és nem előfizetésre. A heti elárusításra való csomagokat az egyes iskolákhoz annak a t. kartársnak a címére küldjük, aki a kezelésre vállalkozik. Az elárusítással nagyobb városokban az iskolaszolgát, vagy egyes kereskedőket is meg lehet bízni. A kezelésre vállalkozó t. kartársakat az elszámolás módozatára nézve külön értesítjük. Az elárusítással járó szives fáradozás fejében, a havonként befolyt összegnek 150/0-át az elárusítónak felajánljuk. Azon t. kartársakat, kik a felajánlott %-ot el nem fogadják, fáradozásuk csekély részben való elismerése fejében, a Magyar Tanítók Otthona külltagjai közé iktatjuk s részükre az Otthon kiadásában hetenkint megjelenő, negyven

év óta fennálló független tanügyi lapunkat, a *Népnevelők Lapját* — melynek előfizetési ára 12 korona — díjmentesen fogjuk megküldeni. Esetleg — rendelkezés szerint — a testületek részére küldjük a *Népnevelők Lapját*. Végül arra kérjük még a t. kartársakat, hogy sziveskedjenek legkésőbb augusztus hó 1-ig tudatni, hogy a szeptember 15-től megjelenő *Mese-Ujságból* hány példányt küldjünk elárusításra? Kinek címére küldjük a heti csomagokat? Ebbeli megkeresések a kiadóhivatalhoz címzendők.

Abban a reményben zárjuk sorainkat, hogy a magyar tanítóság vállalkozásunkban egyrészt a nemes célt, másrészt pedig a magunk erejéből való segítségnek érdekeit felismeri és azt szívesen támogatja. A siker ettől függ. Budapest, jun. hó 28-án. A Magyar Tanítók Otthona *Száva János* s. k. a Magyar Tanítók Otthona elnöke, *Barátosi Balogh Benedek* főtitkár, *Bursics Ernő* s. k. a *Mese-Ujság* szerkesztője. (Lakik: I. Alkotás-utca 19.) *Pusztay Károly* a *Mese-Ujság* kiadóhivatalának igazgatója. (A kiadóhivatal: VII., Rottenbiller-utcai elemi fiúiskola.)

Az iskolakönyv-pályázat határidejének kitolása. A főváros a múlt évben pályázatot hirdetett az elemi iskolai könyvekre. Minthogy időközben megjelent az új országos tanítási terv, a tanács a pályázat lejártának határidejét kitolta, hogy alkalmat adjon a pályázóknak az új tervhez való alkalmazkodásra. Az új határidők ezek; *1905. december 15.* a) abécé és olvasókönyv az elemi iskola I. osztálya számára; b) vezérkönyv az írás és olvasás tanításához, tekintettel főleg az előgyakorlatokra, az I. osztályt vezető tanítók részére. — *1906. március 31.* a) Olvasókönyvek az elemi iskolák II—VI. osztálya részére; b) utmutató az olvasmányok tárgyalásához a tanítók számára. — *1905. december 15.* a) Vezérkönyv a II—VI. osztályokban az írás tanításához; b) fali minta abécé. *1906. március 15.* A nyelvi magyarázatokhoz: a) példatárak a II—VI. osztályok számára; b) vezérkönyv a II—VI. osztályok részére. — *1906. február 15.* A számolás tanításához: a) példatárak a II—VI. osztályok számára; b) vezérkönyvek az I—VI. osztályok számára; c) a mérés tanhoz: példatár és vezérkönyv az V—VI. osztályok részére. — *1906. január 1.* Vezérkönyv a beszéd- és értelemgyakorlatokhoz. — *1906. február 28.* A földrajz tanításához: a) térképfüzet a III—VI. osztályok részére; b) kézikönyvek a IV., V. és VI. osztályok számára; c) vezérkönyv a III., IV., V. és VI. osztály részére, — *1905. december 31.* Történeti kézikönyv az V. és VI. osztály számára. A polgári jogok és kötelesegekről kézikönyv az V. és VI. osztályok számára. — *1906. január 15.* Természettudományi kézikönyv az V. és VI. osztályok számára; természettudományi kézikönyv az V. és VI. osztályok számára. — *1906. január 31.* Az éneklés tanításához: a) énekfüzetek; b) vezérkönyvek; c) fali énektáblák az I—VI. osztályok számára; a rajzoláshoz az I—VI. osztályokban való tanításához képes vezérkönyv: a) az agyag-, papír- és famunkákhöz; b) a női kézi munka tanításához. — *1905. december 31.* Kézikönyv és vezérkönyv az V. és VI. osztályok számára: a) a gazdasági; b) a háztartási ismeretek tanításához; a testgyakorláshoz: a) vezérkönyv és b) tornajátékok zsebkönyve az I—VI. osztályok számára.

Kérelem. Néhány iskolának ez ideig értesítőjét a mai napig sem kaptuk meg. Kérjük kartársainkat, hogy azokat mielőbb küldjék be, hogy ismertetésünk minél teljesebb legyen.

Hymen. Érdemes tagtársunknak, *Baumhorn Ede* szolnoki igazgatónak Aranka leányát jul. hó 16-án vezette oltárhoz *Baumhorn Mór* úr. — Derék tagtársunknak, *Lőwy Fülöp* őrszállási tanítónak Ella leányát eljegyezte e napokban *Rosenmann Samu* úr — Gratulálunk!

Hittan polg. leányiskolák számára. Alig van zsidó tanügyi irodalmunkban hittani könyv, melyet szerzője kifejezetten csakis leányiskolák igényeinek kielégítésére szánt volna. A polgári és más nem zsidó leányiskolák hitoktatói tehát akarva nem akarva kénytelenek más fajta iskolák részére írt vallástani könyvet fogadni el kézikönyvül és ebből böngészni ki — már amennyire ez lehetséges — a leányoknak is többé-kevésbé megfelelő anyagot. Ebből a kényelmetlen és ferde helyzetből óhajtották kimenteni a hitoktató kartársakat *Knopfler Sándor* és *Gárdos Mór* s.-a.-ujhelyi tanítók és hitoktatók, midőn polg. leányiskolák és hasonló nem zsidó tanintézeteknek szánt hittani kézikönyvet bocsátok közre, melyben kiterjeszkednek mindarra, amit a leányoknak majdan mint a zsidó család tagjának vallási szempontból tudnia, gyakorolnia kell. A szorosabb értelemben vett vallás- és erkölcstannak ezen művecskében nagyobb

szerepe van, mert főleg ez a rész van hivatva vallásismeretet nyújtani a tanulónak. A mű nyelvezetében és írásmódjában rövidsége, könnyűsége, világosságra törekszik. A történeti részben nemcsak száraz ismeret-anyagot kívántak a szerzők nyújtani, hanem nagyjaink iránt rokonszenvet és érdeklődést keltve, azok erkölcsi példájával a fogékony női lélek érzületére nevelőleg hatni, leányaink szívében a zsidó öntudatot fölköltetni, megerősíteni. E célból úgy a biblia kor, mint a biblia utáni korszakok megismertetésében a kiválóbb női alakok jellemzésére gondot fordítottak. Szóval kellő figyelemmel kívántak lenni mindarra, amit a nemi különbség pedagógiai szempontja e főfontosságú tantárgy tanításánál a tudatosan nevelő tanítótól megkíván. A könyvecske mely Alexander Vilmos s.-a.-ujhelyi könyvkereskedő kiadásában augusztus hó elején fog megjelenni, két, 2—2 részre osztott kis kötetből áll. Az első kötet a polg. leányiskolák és hasonló nemű tanintézetek I. és II., a második ez iskolák III. és IV. osztályának szól. Ingyen-mutatványpéldányt a kiadó szívesen fog küldeni.

Megjelent új kiadásban: *Hittan és Bibliai történet* izr. népiskolák és közös népiskolák alsó osztálya számára írta *Kohn Mór* pécsi tanító. Tartalma: 1. Bibliai történet. A világ teremtésétől József haláláig. 2. Szemelvények Mózes I. könyvéből. 3. Ünnepek. 4. Reggeli, ebédutáni és lefekvés előtti ima átellenes fordítással, A könyv bolti ára 40 fillér, tanítóknak 30 fillér. Megrendelhető a szerzőnél Pécselt.

Baranya-megye földrajza. Ezen cím alatt megjelent *Sasvári Béla* pécsi kartársunk tollából a népiskola III. osztálya számára egy érdekes kis tankönyv, mely az új helyesírás és az új helységnevek felhasználásával kiválik e fajta kézikönyvek közül. Számos szemléltető képe érdekessé teszi e könyvet, mely a nyolc éves tanuló felfogásához mértén pedagógiai tapintattal íródott.

Beszéd- és értelemgyakorlat leckében. *Székely Árpád* ilyen című munkájának második része, mely az elemi iskolák második osztályának anyagát tartalmazza, megjelent. Mint az első részt, ezt is a gyakorlatiassága teszi kiválóan értékessé. Az egész anyag 38 leckébe van foglalva, melyekhez a földrajz, természetrajz, természet- és egészség-tan tanításának bőven juttat tért. Azokat a fogalmakat, melyeket az első osztály anyagát tárgyaló első részben nyújtott, a gyermekek fejlődésének alapos ismeretével bővíti, szélesíti és vezeti tovább. A könyvnek népszerű természeténél fogva a szülők nagy hasznát vehetik gyermekeik játszva nevelésénél. A könyv Kovács Gyula könyvkereskedőnél kapható Nagybányán; ára füzve 2 korona, portómentes küldéssel 2 korona 20 fillér. Ugyanott kapható a mű I-ső része, mely az elemi iskolák I-ső osztályának anyagát öleli fel, 2 korona 20 fillérért portómentesen.

Deák Ferenc beszédeiből eddig csak az a nagy, hatkötetes kiadás kapható, melyet Kónyi Manó rendezett sajtó alá. Most Ferenczi Zoltán, Deák kitűnő életírója, e beszédeknek egy kisebb, válogatott kiadását rendezi sajtó alá, melyben a nagy államférfiú felszólalásai közül a történelmi fontosságúak mind meg lesznek találhatóak a szükséges jegyzetekkel és bő életrajzi bevezetéssel, valamint Deák korára vonatkozó illusztrációkkal együtt. A kötet a „Remekírók Képes Könyvtára“ ezidei sorozatában fog megjelenni, hat más kötettel egyetemben, melyek közül fölemlítjük Kemenes (Kempf) Józsefnek, a vállalat számára készített új Odyssea-fordítását, valamint Radó Antal magyar Firdúsziját.

Magyar Könyvtár most küldi szét utolsó havi sorozatát: négy kiváló értékű füzetet. A sorozat első két száma, a 425. és 426., *Mikszáth* Kálmán egyik legbájosabb humoreszkjét adja, melynek címe „Ne okoskodj, Pista!“ A következő szám élén *Beöthy* Zsolt neve áll, aki a „M. K.“ számára engedte át azt a remek emlékbeszédet, melyet a Kisfaludy-Társaság utolsó havi Jókai-gyászünnepén tartott, s mely irodalmunkban mint az emlékbeszédek egyik klasszikus mintája fog fennmaradni. Végre a 428. számban olyan sorozat indul meg, melyet régóta nélkülöztünk; olcsó füzetek sorozata, melyben hálásnál hálásabb szavalmánydarabokat találhassanak mindazok, akik nyilvános helyen szavalni szoktak és nem akarják a közönséget már százszor elcsépett régi versekkel zaklatni. A „M. K.“ 30 filléres szavaló könyveinek elseje „Angol költőkből“ címet visel és *Radó* Antal mintaszerű fordításában egész csomó, nálunk eddigelé ismeretlen elbeszélő- és leíró-költeményt tartalmaz, hosszabbakat és rövidebbeket, komolyakat és vidám tárgyúakat. — A „M. K.“ eddig megjelent 428 számának teljes jegyzékét ingyen küldi meg bármely könyvkereskedés, vagy a kiadó cég: Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t., Budapest, Andrásy-ut 21. A teljes „M. K.“ kötve is kapható, részletfizetésre.

* **Der Wunderrabbi.** Dráma a hazánk északkeleti részén lakó zsidóság életéből. Írta *Galgóci Ábrahám galgóci* tanító. Kapható a szerzőnél. Bolti ára bérmentve 2 korona. Tanítók legalább 10 példány elárusítása után 10% engedményt kapnak.

Figyelmeztetés. Jelen számunk mellékletére felhívjuk olvasóink szives figyelmét.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz. Gyermek- és életbiztosító-intézet Budapesten VI. Teréz-körút 40–42. Alapított 1863. évben. Folyó év június havában 1.452,600 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.228,300 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 122.393 K 67 fillér fizettetett ki. 1905. január 1-től május 31-éig bezárólag 7533.400 K értékű biztosítási ajánlatot nyújtottak be és 6.327.000 K értékű új biztosítási kötvényt állítottak ki. Biztosított összegek fejében 461.405 K 69 fillért fizettek. Ezen intézet a gyermek és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legelőszőbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

Megjelent pazar nyomdai kiállításban, gazdag közigazgatási és szépirodalmi tartalommal és remek illusztrációkkal az

Izraelita Családi Naptár

III. évfolyama az 5666. (1905—6) évre.

Szerkeszti és kiadja *Ötvös Károly.*

Bolti ára: a fővárosban 1 kor.; vidékre, bérmentve: 1 kor. 20 fillér.

 Tanítók, mint viszonteladók legalább 5 példány rendelése mellett 25% kedvezményben részesülnek.

Megrendelhető a szerkesztő-kiadónál: Budapest, VIII. ker., Kerepesi-ut 9/B.

ALEXANDER VILMOS könyvkereskedésében, Sátoraljauhelyen megjelent a *Gabel Gyula*-féle módszer szerint szerkesztett

héber ABC (חנוד לנער)

Bolti ára 40 fillér. Vezérfonal 60 fillér. Olvasótáblák 5 kor.

Főraktár *Schlesinger József*, Budapesten, Király-utca 1.

Az „Értesítő” jelen számában jelzett „Vallástan” a polgári leányiskolák és hasonnemű tanintézetek számára a közelebbi napokban hagyja el a sajtót.

Dadogást és minden beszédhibát kezesség mellett a legegyszerűbb és legújabb mód szerint sikeresen gyógyít **SOLT LAJOS** Budapest, VII., Erzsébet-körút 29. Orvosi felügyelet személyes vezetésem alatt.

Sasvári Béla Héber hangoztató- és olvasókönyve, valamint

olvasótáblái

 csakis a szerzőnél Pécsen rendelhetők meg.

A könyv bolti ára 44 fillér, tanítóknak 37 fillér.

Az olvasótáblák nettó ára 2 kor. 40 fillér.

Ajánlható cégek.

Weisz Salamon Budapest, Népszínház-
utca 25. Ajánlja nagy raktárát üveg, por-
cellán és lámpa árukban. Épületüveges.
Képrámák nagy választékban.

Müller Testvérek, Budapest. Vegy-
szeti gyár. Tinta, tus és aquarell-festék
gyártmányaik a legjobbak.

Weisz Sándor Budapest, Ferenciek-
bazára 19. Jutányos áron készít elegáns
szabásu uri ruhákat. Angol és francia
ruhaszövet raktár.

CZIGLER és SCHLESINGER

látszerészek

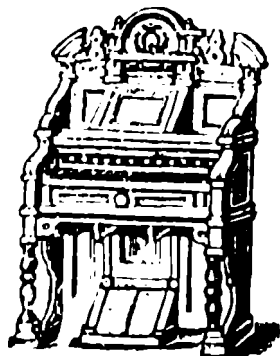
Budapest, VII. Kerepesi - ut 36.

(a Klauzál-utca sarkán).

Iskolák részére ajánlják fizikai és rajzeszkö-
zök dús raktárát. Valódi hegyi kristály-szem-
üvegek, csiptetők és lorgnettek.

Ruggyanta és rézbélyegzők, pecsétnyomók
és vésnöki cikkek a legszebb kivitelben ké-
szítetnek.

Tanerők és hitközségek a bélyegzőknél
20% engedményben részesülnek.

HARMÓNÍUMOK mindkét rendszer szerint a
legolesóbban szállít

PAJKR REZSŐ ÉS TÁRSA

Budapest, VIII. József-körút 15. szám.

Árjegyzék ingyen és bérmentve. Tanerőknek külön százalékgedmény

ELSŐ MAGYAR ACÉLIRÓTOLL-,
TOLLSZÁR- ÉS INDIGÓ MÁSOLO PAPIRGYÁR
SCHULER JÓZSEF, BUDAPEST

Gyár: Iroda:
X. Gyömről-út 61. — VI. Dálnok-utca 26.

Gyártmányai: Acélirótollak, toll-
szárok, iratkapcsok
rajzszegek; indigo- és színes másolópapírosok,
fényérzékeny - másolópapírosok pozitív és
negatív eljáráshoz, rajzmásolópapírosok, olaj-
lapok, cerosin- és viaszpapírosok.

Pártoljuk a honi ipart!!

Az igaz magyar gazdasszony nem
küldi már ruháit külföldre tisztítás
és festés végett, mert

Beierl József

műfestő és vegytisztító

Budapest, VI. Király-utca 8.

az udvarban

a legjutányosabban és legponto-
sabban vegytisztít és fest bármilyen
uri és női szövet-, selyem-, bársony- és csipke-
ruhát. **Csipke- és szövetfüggönyök
tisztítása.** — Vidéki megrendelések gyorsan,
pontosan és jutányosan eszközöltetnek.

Füzlet:

Budapest, VI. Király-utca 8.

az udvarban.

Gyűjtőtelep:

Budapest, VI. Múzeum-körút 31.

Ujpest, Kemény Gusztáv-utca.

Horovitz Adolf könyvkiadó-hivatalá-
ban Nagyszombatban megjelent:

חמשה חומשי תורה.

Mózes I. könyve héber nyelvgyakorlatokkal.

Szerkesztette

A vágujhelyi izr. népiskola tanítótestülete.

Ára vászonkötésben kor. 1.40.

Mózes II. könyve héber nyelvtani függelékkel.

Szerkesztette

STEIN MIKSA, nagyszombati főrabbi.

Ára vászonkötésben kor. 1.40.

A fordításnál a Fuchs-féle biblia elrendezése
és szószerinti fordítása szolgált mintául, hogy
a gyermekek az iskolán kívül is fáradság nél-
kül gyakorolhassák az iskolában velük meg-
ismertetett bibliai tananyagot. Ezen biblia
bevezetésével a t. tanító urak nagyon megköny-
nyítik a saját és a tanulók munkáját. Nemzeti-
ségi vidéken pedig valóságos kulturmisszió
teljesítésére van hivatva, mert a tanulók a
fordítás é. gyakori ismétlés által a magyar
nyelvet már 1 év alatt biztosan el fogják
sajátítani.

Van szerencsénk fízsteleffeljesen szives tudomására juttatni, hogy a

Pesti Izraelita Hitközség kiadványai

a mai naptól kezdődőleg a mi kezelésünkbe mentek át. A munkák a következők:

Vallástani iskolakönyvek.

1. szám.	Szemelvények a zsoltárok könyvéből.	Bevezetéssel, tárgyi és nyelvi magyarázatokkal. A pesti izr. hitközség megbízásából szerkesztette <i>dr. Frisch Armin.</i> Ára kötve --- --- K	2.—
2. szám.	Szemelvények a prófétai könyvekből.	Bevezetéssel, tárgyi és nyelvi magyarázatokkal. A pesti izr. hitközség tanterve nyomán szerkesztette: <i>dr. Frisch Armin.</i> Ára kötve... K	2.50
4. szám.	Izrael története.	I. kötet. Bibliai történet a honfoglalásig. Olvasmányokkal, héber szentirásai szemelvényekkel és nyelvi magyarázatokkal írta <i>Stern Ábrahám</i> tanár. Ára, kötve --- --- K	1.80
5. szám.	Izrael története.	II. kötet. A honfoglalástól az első templom elpusztulásáig. Olvasmányokkal, héber szentirásai szemelvényekkel és nyelvi magyarázatokkal. A pesti izr. hitközség megbízásából írta <i>Stern Ábrahám</i> tanár. Ára kötve K	2.—
6. szám.	A zsidók története.	I. kötet. A babiloni fogságtól a talmud befejezéseig. A pesti izr. hitközség megbízásából írta: <i>Schön Dávid</i> , középiskolai vallás-tanár. Ára kötve K	1.40
7. szám.	Zsidó vallástörténet.	I. kötet. A pesti izr. hitközség megbízásából írta: <i>dr. Neumann Ede</i> nagy-kanizsai főrabbi. Ára kötve... K	1.60
8. szám.	Zsidó vallástörténet.	II. kötet. A pesti izr. hitközség megbízásából írta: <i>dr. Neumann Ede</i> nagy-kanizsai főrabbi. Ára kötve --- K	1.60
10. szám.	Az izr. vallásoktatás elemi iskolai vezérfonala.	I. rész. A községi népiskolák I. osztályú növendékei számára a pesti izr. hitközség megbízásából szerkesztette: <i>Kondor Ignác</i> vallásitanító. Ára kötve... K	—,60
11. szám.	Az izr. vallásoktatás elemi iskolai vezérfonala.	II. rész. A községi népiskola II. osztályú növendékei számára a pesti izr. hitközség megbízásából szerkesztette <i>Révai Miksa</i> vallásitanár. Ára kötve K	—,64
12. szám.	Az izr. vallásoktatás elemi iskolai vezérfonala.	III. rész. A községi népiskolák III. osztályú növendékei számára, a pesti izr. hitközség megbízásából szerkesztette: <i>Györi Adolf</i> vallásitanár. Ára kötve K	—,66
13. szám.	Az izr. vallásoktatás elemi iskolai vezérfonala.	IV. rész. A községi népiskolák IV. osztályú növendékei számára a pesti izraelita hitközség megbiz. szerkesztette: <i>Weber Soma</i> vallásitanár. Ára kötve K	—,80
14. szám.	Vallásitan.	Az elemi népiskola VI. osztálya, valamint az alsófoku ipar- és kereskedelmi iskolák számára, a pesti izr. hitközség megbízásából írta: <i>Lévai Izor</i> vallásitanító. Ára kötve... --- K	1.60
18. szám.	Az izr. vallásoktatás polgári iskolai vezérfonala.	A községi polgári iskolák III. osztályú növendékei számára. A pesti izr. hitközség megbiz. szerkesztette: <i>Schön Dávid</i> középiskolai vallásitanár. Ára kötve K	—,60

Midőn a „Pesti izr. hitközség“ kiadványaira ismételen felhívjuk szives figyelmét, egyuttal ajánljuk az izr. iskolák számára irt következő tankönyveket:

Magyar olvasókönyv zsidó népiskolák számára. Szerkesztették *dr. Zsengeri Samu*, *Gábel Jakab*, *Spitzer Bernát*. A II. osztály számára 70 fillér; a III. osztály számára 85 fillér; a IV. osztály számára 1 kor.

ABC und Lesebuch für jüdische Schulen bearbeitet und den Gabel-Spitzer'schen Lehrbüchern angepasst von *Kurz Samuel* und *Zsengeri Samuel dr.* Ára 50 fill.

Deutsches Lesebuch für die jüdischen Volksschulen von *Gábel Jakab*, *Spitzer Bernát* és *Zsengeri Samu dr.* A II. osztály számára 70 fill.; a III. osztály számára 85 fillér; a IV. osztály számára 1 korona.

Bibliai történet hit- és erkölcsitan. Elemi, polgári és középiskolai zsidó tanulók számára. Irta *Gábel Jakab*. Ára 1 kor. 20.

Mózesi hit és erkölcsitan az elemi és felső népiskolák számára. Irta *Hochmuth-Szép*. Ára 60 fillér.

Vallásitan az izr. ifjuság számára. Irta *Kohn Salamon*. 3. kiadás. Ára 1 kor.

Bibliai történet. Zsidó tanulók számára. Irta *Löw Lipót* és *Löw Tóbiás*. 10. kiadás. Ára 1 kor.

Hittan az izraelita népiskolák alsóbb osztályai számára *Ziltz Mór* rabbi-tól. 12. kiadás. Ára 60 fill.

A felsőbb oszt. számára átnézte *Füredi Ignác*. 5. kiadás. Ára 80 fillér.

Megrendelhetők a _____

LAMPEL R. KÖNYVKERESKEDÉSE Budapest, VI.
 (WODIANER F. és FIAI) RÉSZVÉNYTÁRSASÁG-nál ———— **Andrássy-út 21.**

ARANYOSI MIKSA

felső kereskedelmi iskolája

Budapesten, V. Nagykorona - utca 13. szám.

Államérvényes bizonyítványok.

Egyévi önkéntességi jog.

Az intézet internátussal van összekötve.

Előjegyzés a szünet alatt is. — Prospektus kívánatra ingyen és bérmentve.

Megjelent és *Singer és Wolfnernél*, VI. Andrassy-út 10. sz. kapható:

Dr. Weisz Miksa: KIS BIBLIA.

Bibliai történet a honfoglalásig, tekintettel az egyetemes tantervre. Második, javított kiadás. Közép és polgári iskolák I. oszt. részére. ————— *Ára 1 korona.*

Dr. Weisz Miksa:

IZRAEL TÖRTÉNETE

a honfoglalástól a birodalom bukásáig. A VI. község-kerület tanterve nyomán. — Második, javított kiadás. Közép- és polgári iskolák II. oszt. számára.

————— *Ára 1 korona 20 fillér.* —————

Megjelent új kiadásban.

≡ **A zsidók története.** ≡

A biblia befejezésétől a mai korig. Különös tekintettel a magyar zsidók történetére.

A középiskolák felső osztályai és a tanítóképzők számára.

Irodalmi szemelvényekkel. *Dr. Kayserling M.* könyve nyomán.

Irták: **Csukási Fülöp és Schön József.**

II. javított kiadás.

Kapható a kiadóknál:

SINGER és WOLFNER könyvkereskedésében, VI., Andrassy-út 10. sz.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése

Budapest, Andrassy-út 10.

Elemi iskolai könyvek jegyzéke osztályok szerint csoportosítva.

	I. osztály.	kor. fill.
Müller Adolf, Magyar ABC és olvasókönyv (az izr. tanító-egyl. kiadv.)		40
Müller Adolf, Héber ABC és olvasókönyv	" "	—40
Schütz Manó, Első héber hangoztató és olvasókönyv	" "	—40
Herczog Emil, Német ABC és olvasókönyv	" "	—40
II. osztály.		
Barna, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadv.)		—64
Radó, Magyar olvasókönyv	" "	—64
Csukási, Bibliai történet. II. osztály számára (az izr. tanító-egyl. kiadv.)		—50
Sebestyén-Pfeiffer, Magyar nyelvtan II. oszt.		—30
Mendl Német olvasókönyv	" "	—64
Deutsches Sprachbuch I rész	" "	—40
Német nyelv- és olvasókönyv a magyar ajkú népiskolák számára I. rész kötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve		—60
Mózes I. könyve, magyar fordítással, bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadv.)		—80

Imakönyv, (az izr. tanító-egyl. kiadványa) 24. tetemesen jav. és imarendi utmutatóval	
bővített kiadás, bekötve	-- 80
Deutsch Henrik fordításával bekötve (az O. i. t. e. által eng. kiadv.)	—80 és 120
Székely, számtani gyakorlókönyv II. oszt. számára bekötve	—40
Hóós, Dalkönyvecske 1 füzet...	—30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára I. füzet	—50

III. osztály.

Barna, Magyar olvasókönyv, bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadványa)	—72
Radó, Magyar olvasókönyv	—72
Pfeiffer – Sebestyén, Magyar nyelvtan III. oszt.	—40
Mendl, Német olvasókönyv bekötve	—72
Deutsches Sprachbuch II. rész	—50
Német nyelv- és olvasókönyv a magyarajku népiskolák számára, II. rész kötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	—72
Mózes II. könyve, magyar fordítással bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadv.)	—80
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	—80
Deutsch Henrik fordításával bekötve	—80
diszesebben bekötve (az O. i. t. e. kiadványa)	120
Lakits – Neiger – Kiss Áron, Földrajz bekötve...	—24
Tergina, Földrajz osztatlan iskolák számára	—72
Bárdos, A magyar nemzet története, bekötve	—56
Székely, Számtani gyakorlókönyv bekötve...	—48
Hóós, Dalkönyvecske I. füzet	—30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára I. füzet	—50

IV. osztály.

Barna, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	—90
Radó, Magyar olvasókönyv	—90
Pfeiffer – Sebestyén, Magyar nyelvtan IV. oszt.	—40
Mendl, Német olvasókönyv bekötve	—90
Deutsches Sprachbuch bekötve	—72
Német nyelv- és olvasókönyv a magyarajku népiskolák számára III. rész, bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	—90
Mózes III. és IV. könyve, (az izr. tanító-egyesület kiadványa (kötetje 0.80 fill.) összesen	1 60
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	—80
Deutsch Henrik fordításával bekötve	—80
diszesebben bekötve (az O. i. t. e. kiadványa)	1 20
Lakits – Neiger – Kiss Áron, Földrajz bekötve	—56
Tergina, Földrajz	—48
Bárdos F., A magyar nemzet története bekötve	—56
Székely, Számtani gyakorlókönyv bekötve	—48
Orbók, Egészségtan bekötve	—40
Kogutovicz, Magyarország isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	—40
Hóós, Dalkönyvecske 2. füzet	—30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára. 2. füzet	—60
Lerner, Bibliai történet I. rész	—60

V. és VI. osztály.

Radó, Magy. olvasókönyv (az izr. tanítóegyesület kiadványa)...	1 30
Mendl, Deutsches Lesebuch bekötve	1 30
Mózes öt könyve, bekötve, kötetenkint 80 fillér, mind az öt rész egy kötetben	4 —
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	— 80
Imakönyv, Deutsch Henrik fordításával, szótárral, vászonba kötve (az O. i. t. e. kiadv.)	1 20
Lakits Neiger-Kiss Áron, Földrajz bekötve	— 72
Tergina, Földrajz V. és VI. oszt. számára	56
Bárdos, A magyar nemzet története bekötve	— 52
Tergina, A magyar nemzet története...	— 62
Füredi, Világtörténet	— 80
Székely, Számt. gyakorlókönyv bekötve	— 72
Ertl H., Természetráajz, kötve	— 64
Balázs J., Természettan, kötve	— 72
Irmey-Baló, Alkotmánytan, kötve	— 40
Pollák K., Elemi mértan	— 40
Mocnik – Orbók, Mértan kötve	— 48
Hóós, Dalkönyvecske. 2 füzet	— 34
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára. 2 füzet	— 60
Orbók, Egészségtan bekötve	— 40
Kogutovicz, Magyarország térképe	— 40
Lerner, Bibliai történet II. „	— 60

Könyvkereskedésünkben kapható bárhol és bárki által hirdetett iskolai tankönyv.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése, VI., Andrásy-ut 10. sz.